

**Univerzita Pardubice
Fakulta restaurování**

Sochařská výzdoba Wiesnerovy vily a její zahrady v Chrudimi

Zdeněk Šmahel Dis.

**Bakalářská práce
2011**

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č.121/2000Sb., autorský zákon, zejména skutečnost, že univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 12. 03. 2011

Zdeněk Šmahel Dis.

Poděkování:

Velký dík za odbornou pomoc a přátelský přístup zasluhuje bezesporu Pavel Panoch (Ústav historických věd Filozofické fakulty Univerzity Pardubice), Veronika Lánská, (Regionální Muzeum v Chrudimi), František Wiesner (spolumajitel vily), Tomáš Pavlík, Ivo Šulc (SOA Chrudim), v neposlední řadě Jiří Kaše (Katedra humanitních věd Fakulty restaurování) a všem, kterým není osud památek a životního prostředí lhostejný.

Největší dík však patří rodině a přátelům, za obrovskou podporu po celou dobu studia.

Děkuji!

Fakulta restaurování
Ateliér restaurování kamene
Akademický rok: 2010- 2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE -T

Pro: Zdenek Šmahel, DiS

Studijní program: Výtvarná umění

Studijní obor: Restaurování a konzervace kamene a souvisejících materiálů

Název tématu: **SOCHAŘSKÁ VÝZDOBA WIESNEROVY VILY A JEJÍ ZAHRADY V CHRUDIMI**

Vedoucí práce: Mg. Pavel Panoch, Ph. D. (Ústav historických věd Filozofické fakulty Univerzity Pardubice)

Zásady pro zpracování:

Práce bude zaměřena na historický vývoj, stylovou analýzu, ikonografickou interpretaci a autorské určení (prověření hypotézy o autorství I. Rohrbacha) sochařské dekorace tzv. Wiesnerovy vily se zahradou v Chrudimi; zahrne přitom období od barokní éry až do současnosti. Zpracovatel zmapuje jednotlivé historické etapy zástavby dotčené lokality (od Kuchynkovského dvora až po Schmoranzovu realizaci Wiesnerovy vily), soustředí se - s využitím existujících historických fotografií ze sbírky Regionálního muzea v Chrudimi - na rekonstrukci barokní podoby architektonické a sochařské výzdoby k vile přilehlé parkové zahrady, upravené v době mezi válkami chrudimským zahradním architektem Josefem Vaňkem, a pokusí se také zjistit, dnešní umístění dochovaných fragmentů výzdoby zahradních bran (busty imperátorů).

Základní literatura:

Stavební ruch v Chrudimi, *Český východ* 1880, č. 4 (21. února), s. 4. - František Wiesner - vlastní silou, *Český východ* 1880, č. 5 (6. března), s. 1-2. - *Národní album. Sbírká podobizen a životopisů českých lidí prací a snahami vynikajících i zasloužilých*. Praha: J. R. Vilímek 1899, s. 116 a sl. 171. - Karel Chytil, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese chrudimském*, Praha 1900. - Jan Zítek, *Chrudim a chrudimsko. Průvodce městem a okolím*. Chrudim 1925, s. 56. - Antonín Blažek, *Pověsti a obrázky z chrudimského kraje*. Řada IX. Chrudim 1932, s. 179-185. - Oldřich J. Blažíček, *Sochařství baroku v Čechách (Plastika 17. a 18. věku)*, Praha 1958. - Soběslav Fürst, *Z dějin Transporty a dělnického hnutí na Chrudimsku. Část I. (do roku 1918)*. Chrudim 1961, s. 2-7. - Ivo Kořán, Rarášek a Šetek aneb braunovské sochařství východních Čech. In. *Matyáš Bernard Braun 1684-1738. Sborník vědecké konference v Praze 26. a 27. listopadu 1984*, Praha 1988, s. 104-120. - Ivo Kořán, *Braunové*, Praha 1999. - Pavel Kobetič, *Osobnosti Chrudimska*. Chrudim 2002, s. 200, 264-265, 251. - Ivo Šulc, *Rod Schmoranzů ze Slatiňan - mozaika z dějin rodu*. Chrudim 2002, s. 9. - František Wiesner, Sto padesát let od založení firmy Wiesner v Chrudimi, *Chrudimské vlastivědné listy* 14, 2005, č. 3, s. 1-6. - Vila Františka Wiesnera In Pavel Panoch a kol., *Slavné vily Pardubického kraje*. Praha 2009, s. 24-27.

Vedoucí ateliéru: doc. ak. soch. Jiří Novotný

Datum zadání práce: 6. 11. 2009

Anotace

Jméno a příjmení	Zdeněk Šmahel
Fakulta	Fakulta restaurování Univerzity Pardubice
Vedoucí práce	Mg. Pavel Panoch Ph. D.
Rok obhajoby	2011
Název práce	Sochařská výzdoba Wiesnerovy vily a její zahrady v Chrudimi
Title	Sculptural decorations from the Wiesner's villa and their garden in Chrudim
Klíčová slova	baroko, sochařství, kámen, Rohrbach, Wiesner, Chrudim
Keywords	Baroque, sculpture, stone, Rohrbacher, Wiesner, Chrudim
Přílohy vázané k práci	obrazová příloha 116 fotografií
Rozsah práce	146 stran
Jazyk práce	čeština

Anotace

Bakalářská práce odhaluje dochované fragmenty písemných i fotografických záznamů sochařské výzdoby Wiesnerovy vily a její zahrady v Chrudimi, zejména barokních bran. Historii města Chrudimi a městskou čtvrť Janské podměstí přibližuje v souvislostech, představuje Vám majitele dvora č. p. 55, zaměřuje se na tvorbu dílny Ignáce Rohrbacha, který je pravděpodobně autorem sochařské výzdoby, představbu Kuchynkovského dvora na Wiesnerovu vilu - projekt Františka Schmoranze ml. Neopomene na Františka Wiesnera a některé úřední dokumenty z období 20. století. Těžiště této práce tkví v zmapování současného stavu kamenné sochařské výzdoby a jednotlivých historických etap dotčené lokality až po Schmoranzovu realizaci Wiesnerovy vily, prověřuje hypotézy o autorství Ignáce Rohrbacha a ikonografickou interpretaci, pátrá po dílech vytržených z kontextu s daným místem.

Annotation

This bachelor thesis discovers some preserve fragments of written records and historical photos representing sculptural decorations from the Wiesner's villa and garden in Chrudim with special focus on baroque sculptural portals. . History of Chrudim town and its Janské podměstí quarter is presented in connection with the owner of the courtyard No. 55, further with the production of Ignác Rohrbach's work-shop, who was probably the author of the sculptural decorations, and reconstruction of the Kuchynkovský courtyard into the Wiesner's villa – project of František Schmoranz jr. The focus of this work lies in mapping the current state of stone sculptural decoration of the site in comparism with single historical stages untill Schmoranz's execution of Wiesner villa. It examines hypotheses about Rohrbach's authorship and iconographic interpretation, searches for works taken out of context with the place.

Obsah

ÚVOD	8
HISTORIE MĚSTA CHRUDIM, PROMĚNY A CHARAKTERISTIKA PROSTŘEDÍ	9
JANSKÉ PODMĚSTÍ V SOUVISLOSTECH	12
O BÝVALÝCH ŠLECHTICKÝCH MAJITELÍCH DVORA AŽ K RODU WIESNERŮ	16
SOCHAŘSKÁ TVORBA DÍLNY IGNÁCE ROHRBACHA	34
PŘESTAVBA KUCHYNKOVSKÉHO DVORA NA WIESNEROVU VILU, FRANTIŠEK SCHMORANZ ml.	44
HISTORICKÁ FOTOGRAFIE V POROVNÁNÍ SE SOUČASNOSTÍ	58
HISTORIE VILY A ZBOŘENÝCH BRAN V ÚŘEDNÍCH DOKUMENTECH	101
ZÁVĚR	125
LITERATURA	130
SEZNAM VYOBRAZENÍ	140

Úvod

V dobách 80. - 90. let 20. století, kdy byla již zahrada několik desítek let zpřístupněna široké veřejnosti, jsem jako malý kluk obdivoval monumentální architekturu bran Wiesnerovy zahrady se sochařskou a freskovou výzdobu obrostlých vzrostlými stromy, nic netuše, že se jedná již o fragment celkové koncepce barokní okrasné zahrady. Parkem vedla cesta, kterou jsem navštěvoval mé prarodiče, kteří bydleli nedaleko odtud v sídlišti Leguma, vybudované v poválečných letech. Děda pracoval jako svářeč pro n. p. Transporta, dříve továrna Františka Wiesnera. Po tzv. „sametové revoluci“ byl majetek vrácen naštěstí původním majitelům. Městský park již není veřejným parkem, ale soukromým pozemkem. Místo, kde stále můžeme najít ony dvě iluzivní brány, je ukryté uprostřed zelené „oázy“ před okolním ruchem města. V této práci se vracím zpět (se svolením majitele) na „Místo“, které mi zůstalo v paměti a bylo důvodem k napsání této práce. Snažím se odhalit souvislosti mezi dochovanými fragmenty písemných i fotografických záznamů sochařské výzdoby Wiesnerovy vily a její zahrady v Chrudimi, zejména barokních bran. Historii města Chrudimi a městskou čtvrť Janské podměstí přiblížím v souvislostech, představím Vám majitele dvora č. p. 55 (dříve 49), zaměřím se na tvorbu dílny Ignáce Rohrbacha, která je pravděpodobně autorem sochařské výzdoby barokních bran, přestavbu Kuchynkovského dvora na Wiesnerovu vilu - projekt Františka Schmoranze ml., neopomenu na Františka Wiesnera a některé úřední dokumenty z období 20. století. Například plány Františka Schmoranze, korespondence Františka Wiesnera s místními úřady, zprávy restaurátorských i stavebních zásahů. Bohužel demolice barokních bran je Achillovou patou tohoto pozoruhodného místa. To vše je podloženo historickou fotografií, kterou je možno porovnat se současným stavem.

Těžiště této práce tkví v zmapování současného stavu kamenné sochařské výzdoby a jednotlivých historických etap dotčené lokality až po Schmoranzovu realizaci Wiesnerovy vily, prověřuje hypotézy o autorství Ignáce Rohrbacha a ikonografickou interpretaci, pátrá po dílech vytržených z kontextu v souvislosti s daným místem.

Historie města Chrudim, proměny a charakteristika prostředí.

Východočeské město Chrudim leží v Pardubickém kraji, zhruba 110 kilometrů východně od Prahy, v mírně zvlněné krajině pod severními výběžky Železných hor, 265m nad mořem. První doklady o zdejším osídlení pocházejí již ze 4. tisíciletí před naším letopočtem.

Plocha dnešního města byla využívána i staršími kulturami (nejstarší již v době kamenné). Velmi husté osídlení se dalo vyzorovat také v období tzv. lužické kultury, tedy v letech 1200 – 900 před naším letopočtem. Vše nasvědčuje tomu, že Chrudim byla tenkrát střediskem širšího okrsku, za pobytu Keltů (od pátého století před naším letopočtem až do přelomu letopočtu) pravděpodobně tvořila zázemí velkého oppida, nacházejícího se přibližně deset kilometrů jižně od Chrudimi na území osady Hradiště u Českých Lhotic. Po příchodu Slovanů vyrostlo nad řekou Chrudimkou (koncem 10. století) hradiště, které se prvně připomíná v břevnovském falzu k roku 993. Stalo se důležitým centrem správy raného českého státu. První spolehlivou písemnou zmínku o Chrudimi datujeme podle Kosmovy kroniky do roku 1055, kdy tu 10. ledna zemřel při svém tažení do Uher kníže Břetislav I.

K založení královského města Chrudimě Přemyslem Otakarem II. došlo před rokem 1276. Snad po roce 1295 byl v severovýchodní části nového města založen klášter dominikánů. Podmětem k nové regulaci půdorysů uvnitř hradeb byl zřejmě ničivý požár města na přelomu 13. a 14. století.

Teprve po roce 1337 stabilizovaný půdorys města přetrval bez vážnějších změn do poloviny 19. století. Tato zástavba byla již předhusitské době z převážné části zděná, tvořená řadami domů síňového typu.

Podle D. Líbala byl farní chrám budován ve 3. čtvrtině 14. století a roku 1349 již z části existoval. První písemná zmínka o chrámu pochází z listiny pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic z roku 1350. Chloubou chrámu je obraz svatého Salvátora /Spasitele/ na hlavním oltáři. Tento duchovní symbol města je zajímavý také díky legendě, díky níž k němu v minulosti často směřovala různá procesí ze všech koutů Čech. Ta hovoří především o jeho léčitelských a zázračných schopnostech. Za Třicetileté války, v 17. století byl nejprve údajně uloupen Švédy ze sbírek císaře Rudolfa II. Pak ho ztratili, našli v Chrudimi, kde ho vojáci v opilosti pořezali. K jejich úžasu z ran vytryskla krev. Město Chrudim bylo v novověku

proslavené nejen náboženskými poutěmi k zázračnému obrazu sv. Salvátora, ale i koňskými trhy.

Vnější podoba kostela se výrazně měnila. Prošel rozsáhlými přestavbami dvou věží, které jsou jeho hlavní dominantou. Pod tou poslední, jež mu v letech 1857–1879 vtiskla jeho nynější novogotickou podobu, je podepsán slatiňanský rodák František Schmoranz starší.

Ve 14. století se však velmi rozvíjela i předměstská zóna. Dosavadní město bylo rozšířeno na východní až JV straně o Nové město kolem kostela sv. Michala na ploše předhradí někdejšího hradiště. Jádrem bylo tvořeno dvěma navazujícími náměstími při tranzitní Trstenické stezce (Novoměstská ulice). Severní část města tvořily převážně zahrady a výraznějším objektem se tu stal teprve v roce 1656 kapucínský klášter (dnes Museum barokního sochařství)

Nové město bylo zabezpečeno hradbami a branami (Kraví a Koňskou) a přinejmenším valy a palisádami byla chráněna předměstí dole při Chrudimce. Kostel sv. Kateřiny již z 2. poloviny 14. století, byl situován v křížení této trasy s méně významnými spojkami. Původně gotická stavba ze 14. století zásadně změnila svou tvář v první

polovině 16. století. Poté, co kostel a jeho okolí v roce 1850 vyhořelo, byl upraven do dnešní podoby. Podle kostela se nyní celé předměstí nazývá Kateřinské.

Opevnění vnitřního města založené již v polovině 13. století bylo stavěné z rozpadavé opuky na nekvalitní maltu. Tvořila je hlavní hradba s hustě rozloženými půlkruhovými věžemi a zeď parkánová, ve 2. polovině 15. století zvýšená a zesílená baštami nejrůznějších tvarů. Opevnění prolamovaly dvě brány, přičemž obě se skládaly ze tří samostatných bran: Horní (JV od kostela, poslední část zbořená r. 1879) a Dolní (dolní část Široké ulice, zbořená v první polovině 19. století). Zachovány zůstaly dvě ffortny na severu Pardubská (doložena r. 1495) a na jihu Tmavá. Čitelněji organizovaná zástavba se soustředila podél vlnící se spojky od staré cesty na Pardubice (přes Ostřešany) k cestě na Heřmanův Městec, tedy k trase Trstenické stezky. V letech 1772 – 78 obnovena jako císařská silnice. Hlavní tranzitní význam si až do 19. století udržela stará křivolaká ulice k Horní bráně (nynější Břetislavova ulice).

Až do husitských válek byla Chrudim městem z větší části německým, existovala zde i silná česká menšina. Německá převaha trvala ve městě až do jeho převzetí husity roku 1421. Do 16. století zažívala Chrudim rychlý rozkvět, po roce 1620 byla tvrdě potrestána za předchozí sympatie k českému králi Fridrichu Falckému.

Za třicetileté války byla Chrudim těžce postižena. Zničena byla třetina všech domů. Postiženo bylo více vnitřní město. Na předbělohorskou úroveň se počet domů dostal až po polovině 18. století. Nejdůležitější změnou v celém barokním období byl vznik kláštera kapucínů v letech 1656 - 1665 na Novém městě při vnější straně hradeb. V tomto roce 2011 v rekonstruovaném

objektu kláštera bude nově otevřeno museum barokního sochařství. Počátek zdejší sochařské produkce souvisí s budováním gigantické statue Proměnění Páně ve 2. desetiletí 18. století. V prostřed náměstí tam, kde byli údajně nejprve katolíky upáleni husitští bojovníci a pak husity chrudimští dominikáni. Náměstí pak v letech 1724–1732 dostalo výstavbou morového sloupu nový akcent. V souvislosti se stavbou morového sloupu Proměnění Páně se prvně dovídáme o dílně Ignáce Rohrbacha. Před Čechpauerem na sloupu pracovala dílna G. B. Bully (do 1717) Po smrti Jana Pavla Cechpauera se Ignác Rohrbach v roce 1726 ujímá práce na statui. Více o životě a práci Rohrbachera a jeho dílny v kapitole této práce, zvláště jemu věnované. Na konci 18. století zaniká v souvislosti s Josefskými reformami špitální kostel sv. Jana Křtitele na Jánském předměstí. Ignác Rohrbach byl údajně pochován na hřbitově u kostela sv. Jana Křtitele v Chrudimi.

Město Chrudim se před velkým požárem v polovině 19. století vyznačovala smíšenou zástavbou velkých hospodářských dvorů a dřevěných chaloupek. Podrobněji se o tom rozepisuje Ivo Šulc ve své knize Zapomenuté Čechy – Zmizelá Chrudim. Třebaže předměstí na sebe strhla rozhodující část nových veřejných budov včetně nových kostelů, historické jádro si udrželo svůj centrální význam. Jako celek nebylo novodobým vývojem příliš narušeno, změnila se však podoba hlavní městské dominanty. Arciděkanský chrám byl novogoticky upraven, zbytky hradu byly zlikvidovány už dříve, cesta kolem kostela už také existovala před Schmoranzovou úpravou. Poměrně zásadní regulace uliční sítě postihla i celé Nové město.

„Chrudim neměla do konce 18. věku ani většího tanečního sálu, také divadlo zde nebylo. Teprve v polovině 19. století se počaly zřizovat taneční sály. V soukromých domech bohatých měšťanů a byty vyšších úředníků stávaly se svědky nejednoho „bálu“ nebo „reduty“. V mnohých rodinách se zálibou pěstovala hudba.“¹

Výstavba velkých cihlových, později panelových sídlišť se jedinečnému organismu zprvu vyhýbala. Území historického jádra Chrudimi, které mělo ještě v polovině 20. století téměř rezervační charakter, bylo následně podrobena mnoha negativním zásahům, které kvalitu v některých částech území poškodily. V 70. letech a zejména 80. letech 20. století však došlo téměř k úplné likvidaci Kateřinského předměstí mezi Palackého třídou a řekou Chrudimkou. A na jeho místě bylo vybudováno panelové sídliště. Tento zásah lze hodnotit jako jeden z nejbezohlednějších v kontextu celého období socialismu. Ve zcela nevhodném kontextu se

---

¹ Divadelní Chrudim, 18. února 1934

ocítl kostel sv. Kateřiny a znehodnoceny byly i panoramatické hodnoty města z této strany.² Zdá se, že se nepoučíme z těchto nešťastných zásahů. Dovolím si upozornit na jednu z mnoha, stále aktuální kauzu, která upadá v zapomnění. Coby kamenem dohodil od Wiesnerovy vily, po silnici směrem na Čáslav za viaduktem po pravé straně spatříme, budovu od architekta Karla Šidlíka, postavenou v tzv. národním stylu (rondokubismus, pozdní kubismus) z roku 1926. O osudu této budovy, bývalé léčebny dlouhodobě nemocných, původně výzkumné zemědělské stanice není rozhodnuto, snad nebyla opravována a několik let chátrá. Její vlastník, Pardubický kraj, uvažoval i o její demolici! V současné době je na prodej. Názory architekta Davida Vávry, který na Chrudimsku dne 23. 10. 2007 natáčel další díl pořadu Šumná města, společně se štábem ČT, jsou mi blízké. „Síla města Chrudim je v jeho historické architektuře a v gotickém náměstí zaplněném barokními a renesančními domy. Nemá ale mnoho staveb moderní architektury 20. století. Zbourat si stavbu, která je jediným odkazem na určitou dobu, je naprostá chyba. Zbořit takový dům považuji za skoro až vulgární. Je to nesmírně důležitá stopa historické architektury a málokterá stavba má takto bohatou a dramatickou fasádu“. „Názory na architekturu nejsou jednostranné, vždycky se někdo lehce mýlí.“³ V příloze fotografií nalezneme historický snímek budovy včetně nového návrhu budovy, která měla tuto stavbu nahradit.

---

² Koncepce péče o památkový fond v pardubickém kraji Kniha II. – okres Chrudim ing. arch. L. Svoboda 2004 s. 71-74.

Ivo Šulc, SOA Chrudim.

³ David Vávra, Šumná města, Chrudim 23. 10. 2007

Janské podměstí v souvislostech.

Významná cesta z Chrudimi do Pardubic a Hradce Králové dávala význam předměstí s kostelem sv. Jana Křtitele, po kterém byla tato čtvrť pojmenována. Původně kostel patřil ke špitálu pro chudé a nemocné, který vznikl před Dolní městskou bránou u mostu přes Chrudimku. „Původ špitálu lze datovat rokem 1359, kdy král Karel IV. schválil a potvrdil městu odkaz měšťana Mertlína, řečeného Pracera, který odkázal celý svůj majetek špitálu. Přesná podoba kostelíka a špitálu se nedochovala. Jejich přibližný vzhled v roce 1602 známe z vyobrazení města Chrudimě v Paprockého Diadochu, kde kreslíř a rytec Jan Wilenberg schematicky zaznamenal také kostelík sv. Jana Křtitele s tavním špitálem. Umístil je správně k druhému svatojanskému mostu pod dolní branou, vedle jalového ramene řeky Chrudimky. Kostelík jeví se tu jako prostá stavba obdélného půdorysu s presbyteří k městu obrácenou. Trojúhelníkový štít uzavírá sedlovou střechu, ze které uprostřed vyrůstá štíhlá jehlancová věžka. Že kostel i špitál byly poměrně malých rozměrů, tomu nasvědčuje nejen vyobrazení Willenbergovo, ale i zbytek gotické okenní kružby zde nalezené.“⁴

Josefínské reformy měly za následek zrušení kostela. V roce 1788 byla budova prodána. Od roku 1801 sloužila jako divadlo. V roce 1929 byla budova definitivně zbořena. I přesto se dodnes přilehlá část Chrudimi, kde tento kostel stál, označuje jako Janské předměstí. Nad presbyteří byl osazen kříž. Na místě kostela sv. Jana Křtitele se nachází v současné době budova z 30. let 20. století. Jde o budovu Komerční banky (č. p. 83/IV). Od architektů Františka Alberta Libry a Vladimíra Ježka. Budova je z roku 1929 prezentuje konstruktivismus a funkcionalismus. Opodál stojí bronzová socha významného chrudimského rodáka Josefa Ressela od známého pražského sochaře Josefa Šalouna.

V souvislosti se zaniklým kostelem sv. Jana Křtitele na Janském předměstí v Chrudimi upozorňuji na jednolodní kostel sv. Marka v Markovicích (o něco vzdálenější předměstí Chrudimi, dříve vesnice), do kterého byl údajně ze zaniklého kostela sv. Jana Křtitele přenesen zvon.

---

⁴ Divadelní Chrudim, 18. února 1934

K historii předměstí Markovice - Chrudim.

„Dle pamětní knihy Medlešického statku byla v Markovicích původně kaple, jejíž románské založení nepřímo dokládá objev kostrového hrobu se záušnicemi na místě hřbitova. V kapli dala roku 1653 tehdejší majitelka Eva Kustošová ze Zubří a na Horním Studenci, rozená Glauchová, zříditi oltář sv. Marka. V roce 1732 nechal držitel Medlešic, Václav Caretto Millesimo, na místě kaple postavit kostel zasvěcený sv. Marku. Stavbu provedl neznámý architekt. Již v roce 1745 se ovšem zhroutila klenba kostela a 12. 8. 1771 kostel po zásahu bleskem vyhořel. Do opraveného kostela byl přenesen hlavní oltář s obrazem patrona a roku 1829 zvon, pravděpodobně z kostela sv. Jana Křtitele z Chrudimě. Ke kostelu se každoročně na den sv. Marka 25. dubna konalo z Chrudimě procesí.“

Východně od Markovic směrem do centra města Chrudim, se nachází bývalá Wiesnerova továrna, později Transporta.

V okolí Markovic jsou dokázány známky osídlování z dob neolitických. Svědčí o tom v celku význačné archeologické nálezy. „Přímo v Markovicích byly v roce 1898 statkářem p. Chvojkou při kopání hřbitovní zdi kostela sv. Marka nalezeny bronzové záušnice, které byly určeny do mladohradištního období. Dále v roce 1979 byla Janem Frolíkem nalezena na poli u trati (č. par. 260) nádoba s uchem – džbán, který byl určen do období (po roce 400 n. l.). Na poli podél silnice směrem na Bylany poté nacházel i další úlomky a střepy nádob, které jsou celkově určeny do období (po roce 400 n. l.).“

„Významné nálezy má i bývalá Chrudimská Transporta, kde byly nalezeny nálevkovité poháry a pohřebiště z doby eneolitu (3500 př. n. l.). Je to zřejmě tím, že prostor kolem Markovic (nížina) směrem na jih, jihozápad byl do posledních let stále pod vodou a nedal se osídlit.

Poměrně významné nálezy mají také okolní obce. Půjdeme-li směrem na Bylany, tak tato obec se řadí mezi ty (a že jich moc není), které mají nález plochého kostrového pohřebiště z nejstarší Keltské doby, to jsme tedy (ve 4 století př. n. l.). Dále obec Lány se může pochlubit nálezy pravěkého hliněného závaží (ml. doba bronzová, do roku 750 př. n. l.). Obec Morašice má dokonce nálezy z doby neolitu-eneolitu (5200 př. n. l. - 3500 př. n. l.), jde o kamennou sekeru nalezenou v roce 1900 p. Sedlákem, rolníkem z Morašic. „⁵

---

⁵ Archeologické nálezy - Chrudimsko, 1987.

Janské podměstí a Neuperský dvůr

V Topografii města Chrudim V. Floriána a v Chrudimském kraji ze 14. září 1935, č. 19. se uvádí o dvoru Neuperském na Janském předměstí v době, kdy vznikla sochařská výzdoba, že „hrabě Ferd. Adam Kustoš, poslední toho rodu, majitel tohoto dvora, jím vykrášenou nádhernou zahradou, sochami ozdobenou, zemřel roku 1726“⁶. Další citace o Janském předměstí, v souvislosti s domem Kuchynkovským je z pera Oldřicha J. Blažíčka, který v knize Sochařství baroku v Čechách 17. a 18. věku poznamenává: „Rohrbachovi patří v Chrudimi i výzdoba zahradní zdi Kuchynkovského domu na Janském předměstí s vázami a poprsími imperátorů i patrně něco z výzdoby v kapucínském kostele (kolem roku 1735).“⁷ Sochař „Ignác Rohrbach byl pochován na hřbitově u kostela sv. Jana Křtitele v Chrudimi.“⁸ V soupisu kulturních památek nacházíme zmínku, kdy se dnešní Masarykovo náměstí nazývalo náměstí Julia Fučíka.

„38/ Dvě slepé brány v městském parčíku u Transporty na náměstí Jul. Fučíka jsou zbytkem barokní zahradní architektury z 18. století. Jejich sochařská výzdoba, ovlivněná dílem B. M. Brauna dokládá působení Braunova umění na dílo místních chrudimských sochařů Čechpauera a Rohrbacha.“⁹

---

⁶ V. Florián, Chrudimský kraj, 14. září 1935, č. 19.

⁷ Oldřich J. Bažiček, Sochařství baroku v Čechách 17. a 18. věku, 1958, s. 211

⁸ Jaromír Neumann, České baroko, 1974, Rohrbach Ignác, s. 152

⁹ Státní okresní archiv Chrudim, fond Okresní národní výbor Chrudim, inv. č. 3553

O bývalých šlechtických majitelích dvora až k rodu Wiesnerů.

Eustach Landek z Trauenštejna

Bezpečně se však dovídáme o místě, kde dnes stojí Wiesnerova vila od Vincenta Floriána. „23. Dubna, 1599; Eustach Landek z Trauenštejna měl dvůr koupený od Jana Jiroušky a k němu mu Václav Pospíšil postoupil kus místa pro průjezd a volnější cestu.“¹⁰ V tomto období se mluví o dvoru Jirouškovském.

Město Traunstein, odkud pochází rod Eustacha Landeka, leží v Německu, ve spolkové zemi Bavorsko. Leží v oblasti Chiemgau, na řece Traun, 10 km východně od Chiemského jezera. Traunstein je také vápencová hora ležící v Rakousku a nacházející se na břehu jezera Traunsee nedaleko města Gmunden.

Také slovutný pán c. k. dvorní sekretář ve Vídni Antonín Rybička v dalších číslech 20-24 zpravodaje Posel z východních Čech, ročník I., 1873 píše o rodu Landeků: „Rodina Landeků pochází z Horních Rakous, kdež byla na začátku století XVI. v takzvané „Solní komoře“ usedla. První, jenž z té rodiny vyniknul, byl Eustach Landek, který oddal se stavu vojenskému a v tehdejších bězích válečných sloužil drahně let ve vojště císařům Karlu V. a Ferdinandu I. Jmenovitě bojoval Eustach Landek roku 1540, 1546 a 1547 velmi statečně v Uhřích proti Turku, nepříteli celého křesťanstva a byl při obléhání Peště, král. Bělehradu a jiných pevností uherských. Taktéž měl účastenství v tak zvané válce „Šmalkaldské“, kterou roku 1546 a 1547 císař Karel V. a král Ferdinand I. Podnikali proti evangelíkům německým. Pro své služby platné a hrdinské zachování nadán Jest Eustach Landek od císaře Ferdinanda I. Erbem šlechtickým, který se vypisuje takto: „Štít celý zlatý, v němž dole šikmo od dolní levé k vrchní pravé straně položen jest pahrbek, na němž nahoře stojí strom zelený, dole pak vyniká přes celý štít kamzík černý. Nad štítem leží otevřený helm turnýrský s korunou a fafrňochy zlatými a černými po obou stranách shůry dolů potaženými; z koruny pak vychází přední polovice kamzika černého, k pravé straně obráceného, jehož hlava korunkou jest ozdobena“. Eustach Landek zemřel okolo roku 1570, zůstaviv tři synův po sobě Zikmunda, Eustacha a Krištofa. Bratři tito vzdělavše se v umění literním, vstoupily napotom naskrze do služby císařské. Nejstarší Zikmund Landek sloužil drahně let jako harcír v tělesné strážii Rudolfa II. Druhý Eustach Landek byl písařem v kanceláři při soudu nad apellaciami na hradě pražském. Nejmladší Krištof Landek vstoupil do císařské jízdy a byl napotom praporečníkem u pluku ostrostřelců s bílými kabáty; bojoval delší čas v Uhřích a byl při obléhání Siseku a

---

¹⁰ V. Florián, Topografie města Chrudimě.

jiných pevností. K žádosti bratří těchto potvrdil císař Rudolf II., prohlížeje k jejich a otce jich službám platným a šlechtnému zachování – majestátem daným na hradě pražském dne 9. listopadu 1594 jich erb přirozený a propůjčil jim titul z Traunsteinu i udělil tu další milost, aby mohli držeti statky manské a pokládání byli za osoby stavu šlechtického.“

Jmenovaný (druhorozený syn, písař v kanceláři při soudu nad apellacemi na hradě pražském) Eustach Landek z Traunsteinu před rokem 1590 v úterý po památce sv. Alžběty vstoupil do stavu manželského s paní Lidmilou, pozůstalou po dobré paměti někdy Matěji Mydlářovi, sousedu chrudimském, přímým „Bohatém“ kterýmž bohatstvím v Chrudimi a okolí tak pověstným se stal, jako druhdy rod „Ruthardův“ na Horách Kutnách, a byla v příbuzenství s neméně bohatým rodem měšťanův vysokomýtských p. Krocynův z Drahobejle. Sňatkem tím vstoupil v úzké spojení švagrovské s Janem Němcem, Samuelem Kuchynkou oběma měšťany chrudimskými...“¹¹

Popis malovaného epitafu Eustacha Landeka z Traunsteinu se zmrtvýchvstání Krista:

Datace: 1606; „Olej dřevo (borovice či modřín, řezané části z lipového dřeva 207,5x146,5cm (celek), 115x81cm (obraz). Dřevná tabule, po stranách kanelované polosloupky, horní římsa ozdobena vejcovcem. Obraz Z mrtvých vstání Krista. Ozbrojenci, hlídající hrob, ozbrojení jsou cepem a vidlicí. V dále modravá krajina s mostem Jerusalemem. Vpředu klečící postava Landekova, s límcem krajkovým.“¹²

Nápis nad obrazem: *EPITAFIVM NOBILITATE GENERIS ANIMI QVE VIRTUTE EXIMII VIRI DOMINI EVSTACHII LANDEK a Traunstein olim ad appellationes regni Bohemiae notarii nec non incolae reipublicae CHRVDIMENSIS dignissimi 16. Februarii ano 1606 ex hac vita in coelestem patriam vocati. Positum a LVDMILLA conjuge sua dum vixit fidelissima in perpetuum fidei maritalis et amoris conjugalis monumentum. Pod obrazem verše: Eustachii Landek prostrati funere saevo, Efnngiem in vivis, aspice qualis erat, EJus post mortem conjunx LVDMILLA superstes Quam cernis SIGNUM hoc struxit amoris opus. Dum vixit GENERE et multa VIRTUTE valebat, Excellens animi dotibus ingenii NunC licet exanimus jaceat sub cespit.e corpus, Non tamen est hujus FÁMA sepulta viri; Coelo anima at corpus putrida l-ellure quiescunt, EFFIGIES TABVLA NOMEN IN ORB viget.*

¹¹ Posel z východních Čech, ročník I., 1873, č. 20-24.

¹² Ondřej Jakubec a kol., Ku věčné památce, malované renesanční epitafy v českých zemích Muzeum umění Olomouc 2007.

Epitaf Eustacha Landeka z Traunsteinu, se připisuje Matouši Radoušovi a jeho dílně. Je součástí skupiny malovaných epitafů z kostela sv. Michala. Patří k nim epitafy Salomeny Kuboňové (1582), Doroty Soukeníkové (1582), Eustacha Landeka z Traunsteinu (1606) a Marty Boleslavské z Kočic (1610). Další malované epitafy jsou z chrudimského děkanského kostela Nanebevzetí Panny Marie.

„Manželka Lidmila v pohřebním kostele sv. Michala v Chrudimi dala k jeho památce učiniti ve stěně po straně evangelijní do zdi zapuštěný náhrobník, totiž tabuli ve výši 6' 9", z šíří 4' 8", na kteréž viděti vpravo podobu – životní líc zemřelého v obleku senatorském, s řetězem zlatým na prsou, v pláštičku černém, krátkém, splývající v četné záhyby, ke krku přiléhá těsné okruží bílé, ruce k modlitbě sepjaté, vlevo jeho manželka, oba klečící, nad nimi obraz vzkříšení Páně a v pozadí svatě město Jerusalem.“¹³

Matouš Radouš

„Malíř Matouš Radouš náležel ke společenské elitě chrudimského mikroregionu. Zastával významné funkce v městských úřadech a jeho majetkové poměry dosahovaly značné výše. Rovněž malířské zakázky epitafů zpracovávaných jeho dílnou vycházely z řad městské elity prosperující předbělohorské Chrudimi. Ta zadávala zhotovení svých reprezentativních epitafů pro sakrální objekty.“¹⁴

Detailní analýzou malířského díla epitafů chrudimského renesančního malíře Matouše Radouše v kontextu společenského a konfesijního prostředí se zabývali Ondřej Jakubec a Radka Miltová.

Ludmila pro manžela pro Eustacha objednala ještě kamenný náhrobek, který je dnes umístěn na jižní straně kostela sv. Michala.

Obě nezletilé děti Lidmily se navíc dospělosti nedožily a po jejich smrti se rozhořel spor o majetek...“

Kamenný epitaf na jižní straně kostela sv. Michala ve výklenku vedoucím na kruchtě. Vedle náhrobníku s karyatidy, přesýpacími hodinami a umrlčí lebkou druhá deska „z dobrého pískovce; dobrá kamenická práce; v hoření částí kartuše s nápisem v gotické minuskuli, obsahující průpověď › Vím, že vykupitel můj život jest ‹ atd.; v dolní části v oválním věnci

¹³ Posel z východních Čech 15. listopadu, 1873, č. 20-24.

¹⁴ Ondřej Jakubec - Radka Miltová, Osobnost a dílo Matouše Radouše a tvorba renesančních epitafů v Chrudimi, *Theatrum historiae* 2, 2007, s. 87-92.

znak; na helmu kamzík s korunkou. Nápis úmrtní na okraji až na některá obvyklá rčení otřen. Upravený citát z knihy Job, kap. 19. Rozměry 87 x 175. Značka kameníka v dolním pravém rohu: GHK

Již Antonín Rybička si posteskl, že mnoho kamenných náhrobků počátkem 9. století bylo zničeno „upotřebením jich co stavebních látek dílem do zdí, dílem k dláždění cest po hřbitově ke kostelu vedoucích.“¹⁵

Vilibald Svoboda Skutečský se rozepisuje o Lidmile v dalších číslech 22-23 měsíčníku Posel z východních Čech 1873. „Po úmrtí Eustachiově provdala se pozůstalá vdova Lidmila za pána Václava Plesa Heřmanského ze Sloupna na Mezilesicích, Vlčnově, Stolanech a Bystřici J. M. C. purkrabího na Karlštejně. Zavěnovala manželu 500 kop, ujistila jich na mlýn „Kopanický“, naproti čemu manžel obvěnoval Lidmilu manželku 1000 kopami, kteréž pojistil na svém šosovním dvoře při městě Chrudimi pod pečeti pana Adama Žlutického z Hořkova, Samuele Kuchynky, Jeronyma Husineckého a Daniele Krocyna z Drahobejle.

Rodina pp. Plesů Heřmanských ze Sloupna řadila se v rody rytířské království Českého, jejíž prvotní sídlo byla tvrz „Sloupno“ v Bydžovsku a byli stejného původu s Herynky, Korduly a Sádovskými ze Sloupna, kteří všickni užívali za znamení erbovní plechovice v poli červeném.“¹⁶

V tomto článku narazíme i na jméno Jana Zytikonida ze Semchova a Suchoradu a dozvídáme se, co odkázala v poslední vůli Lidmila svým blízkým.

Dalším zdrojem informací mi byla Topografie města Chrudimě od V. Floriána, nepublikované gigantické dílo, které obsahuje seznam všech významných chrudimských domů a jejich majitelů od prvních zápisů z kronik do třicátých let 20. Století. Uvádím doslovně veškeré zápisy týkající se koupě a prodeje parcel a nemovitostí k č. p. 55/IV., (staré čp. 49) tak, jak jdou v časovém sledu za sebou. V těchto strohých větách na Vás dýchne formou ne zcela zapomenutého jazyka čas minulosti.

„1599, 23. dubna Eustach Landek z Trauenštejna měl dvůr koupený od Jana Jiroušky a k němu mu Václav Pospíšil postoupil kus místa pro průjezd a volnější cestu.

---

¹⁵ Dr. Karel Chytil, Soupis památek historických a uměleckých v království českém Od pravěku do počátku 19. století., 11. politický okres chrudimský, V Praze 1900, s. 31.

¹⁶ Posel z východních Čech 15. listopadu, 6. prosince 1873. č. 20-24.

1600, 13. září Eustach Landek z Trauenštejna a manž. Lidmila postoupil Samueli Kuchynkovi a jeho manž. Anně, dceři to Lidmili, dvůr Jiruškovský s polem, ale nabyvatelé jej doplatí. /Anna totiž odporovala kšaftům bratra Matěje Mydláře a sestry Lidmily/.

1610, 11. března koupil Samuel Kuchynka od obce za 500 kop pole a splácel je. Dne 3. června 1619 zaplatil Kuchynka paiery peníze po 20 kopách, tedy 100 kop takto: „Jakož jest byl po táž všecka léta až do tohoto času za správce nad díly obecními zvolen, i co jest tak v tom čase až do toho dne peněz k sobě obecních přijal a zase na stavení chlívů, maštálí, špejcharů, na brány a jiné mnohé obecní opravy a zvláště na opravu a vyzdvižení zdí městských okolo půl města vynaložil a vydal z toho ze všeho pořádný počet v místě radním učinil“ a při tom obec města Chrudimě založil 101 kopou 30 gr. obecní starší Kuchynkovi za jeho práci přidal ještě 50 kop.

1613, 18. dubna Jakub Jahoda prodal zahradu se stodolou, „kterou s domem po n. Řehoři Stodolovi koupil, ležící na Skřivánkách hned za šibeniční branou“, za 100 kop Samueli Kuchynkovi.

1616, 18. října s Annou, dcerou Samuele Kuchynky se oženil M. Jan Zitkonides /Poděbradský/.

1626 Zitkonides se vystěhoval z Chrudimě pro náboženství a zanechal mnoho realit, mezi nimi i dvůr Kuchynkovský na podměstí se 43 kopami a 57 záhony polí, 3 zahrady, 3 vinice, louku v celkové částce 4200 kop, jež označeny jako majetek manželky. Reality většinou rozprodány. Dvě vinice užíval děkan, jednu král. rychtář Václav Bílek z Bilenberku.

1640, 13. prosince M. Jan Zitkonides z Semechova a Sochoradu prodal obci chrudimské vinici Kuchynkovskou na Skřiváncích se zahradami pod ní za 1100 kop m. Na Zitkonidesův perdon zaplatila 130 kop /on sám 70 kop/. Obec mimo to najme všechny pozemky ode dvora Kuchynkovského za ročních 15 kop do doby, než se prodají. O Zitkonidesovi víme, že byl pak v Novém městě nad Váhem a obec mu posílala nájemné a peníze za prodané pozemky. Tak 12. května 1659 “po Zikmindovi Hrušovském, obyvateli města Uherské Skalice, jest panu Zitkonidesovi na hotově 30 fr. Odesláno, jakž kvitance jeho ukazuje. Leta 1661, 23. Augusti na svrchupsaný contract urozenému pánu Janovi Zitkonidesovi z Semechova a Sochoradu po Zikmundovi Hrušovském odvedeno 60 fr., jakž kvitance jeho ukazuje. „Dne

14. Června 1662 témuž po Hrušovském „do Uher 45 fr. Odesláno jest“ at. r. dne 9. listopadu posláno mu zase 60 zl.

1661 Zemřel Linhart Neuper z Neuperku, majitel šosovního dvorce v Chrudimi, jehož čtvrtinu přestavěl a pozůstalost se dělili jednak vdova Dorota Neuperková, roz. Lipanská z Lipan, pak dcery Dorota Marie, potom Pernklová ze Schönreitu, Marie Terezie Hornatecká a Lucie Františka, pak Strachovská. Leč dvůr byl přiřčen bratrovi Kašparovi Neuperovi z Neuperku, který byl hejtmanem pluku barona de ung. Na dvorci zatím hospodařila matka Dorota, ale r 1662 zemřela.

1661, 23. dubna projednána pozůstalost po Linhartovi Neuperovi.

1668, 15. června Kašpar Karel z Neuperku prodal prostřednictvím své sestry Doroty Pernkové, Evě Lidmile hr. z Valdštejna, roz. Z Glouchova, paní na Horním Studenci, Třebřichách a Bezděkově šosovní dvorec v Chrudimi s příslušenstvím, chalupou, kde někdy 2 chalupy, Januškovská a Pskáčovská bývaly, vedle dvora pustého Zitkonidesovského anebo Kuchynkovského, ve čtvrti Odpolní, za 4.000 zl. rýn. Prodávající zanechal kupující při dvoře 4 koně, 5 krav, 8 kusů vepřového, ovcí 40, husy a housera, 12 slepic a 2 kohouty, 4 staré ličky /kachny/ a ličáka, 2 morky a krocana, vůz, dvoje brány a 2 pluhy. Nová majitelka slíbila zachovati se podle svatováclavské smlouvy. Svědky toho trhu byl Jan Hojen ze Švarcpachu a Černodubu, hejtman panství aprdubského a smrkovského a Jaroslav Hubryk z Hennersdorfu a na Čankovicích. Hraběnka z Valdštejna dvorec ten zaokrouhlovala a překázal jí bývalý dvorec Kuchynkovský. Proto

1674, 1. března od Doroty Zitkonidesovy koupila čtvrtý díl pustého místa Kuchynkovského, kde někdy dvůr býval, tehdy však to bylo spáleniště, za 30 zl. hot. A hr. Valdštejnová odpustila Dorotě Zitkonidesové 2 korce ječmene, 1 korec hrachu, 3 korce pšenice a 2 korce žita a vědro vína, kterýmiž pan Jan Zitkonides, manžel její, spravedlivě povinen byl. ....

1675, 13. května obec dala Evě Lidmile hrab. z Valdštejna „dílu místa, kde někdy valy obecní bývaly, naproti tomu čtvrtému dílu místa pustého Kuchynkovského. Od Doroty Zitkonidesovy, odprodaného 16. kročejův délky a 4 šířky“. Zbytek pak místa Kuchynkovského koupila hr. Valdštejnová. ....

1676, 23. září nápadníci Zitkonidesovští /Theodor Zitkovský, Ondřej Komarňanský a Dorota Lehrová, vdova po Janu Zitkonidesovi/ prostřednictvím plnomocníka Jana Františka Mydláře „ostatní díl dvoru Kuchynkovského“, vlastně jen místa, prodali za 63 zl. 30 kr. Evě Lidmile hrab. z Valdštejna, roz. z Glouchova. r. Valdštejnová spojila tehdy vlastně 2 dvorce, alespoň místa jejich v jedno a to „pro rozšíření zahrady i stavení u dvora svého Neuperovského“ Proto koupila části pozemků po dvorci Kuchynkovském od nápadníků Zitkonidesovských, „na ten čas v království uherském zůstávajících.“ Byla tu však jiná část, která patřila obci ze dvora toho.

Eva Lidmila, která se později provdala za Jana Viktora hraběte z Valdštejna. **Držela i dvory při Chrudimi (Neuperovský)**

1683, 3. června po Evě Lidmile prv. Kustošové a posléze hraběnce z Valdštejna provdána za Jana Viktora hraběte z Valdštejna, roz. z Glouchova, někdy paní na Horním Studenci, Třebřichách a Dřenicích, ujal šosovní dvůr Neuperovský na předměstí Svatojánském syn Ferdinand Leopold Kustoš, svob. pán ze Zubřího a z Lipky, pán na Horním a Dolním Studenci, Viklekách, Medlešicích, Lipce, Třebřichách a Dřenicích, J. M. C. komorního soudu rada.

1715, 10. září Ferdinand Kustoš, svob. Pán ze Zubřího a z Lipky, prodal sestře Marii Alžbětě hraběnce Millesimo, roz. Kustošové, šosovní dvůr Neuperovský ve čtvrti Odpoľní s příslušenstvím a grunty rolními, lučními, zahradami, ohradami, pastvišti, dobyt看em, drůbeží, nářadím hospodářským i „s poddanými“ a veškerým stavením za 4373 zl. rýn. Začala-li Eva Lidmila Kustošová, znova provdaná z Valdštejna, zakládati u svého chrudimského sídla ozdobnou zahradu, pokračovala v díle tom i její dcera Marie Alžběta Caretto, hr. Z Millesimo. Jí

1720, 22. dubna obec chrudimská prodala zahradu a místo pusté, slove Kuchynkovské, aby ona zahradu svou ke dvoru Neuperovskému přináležející k okrase města vyzdvihující rozšířiti a jak habitaci pro zahradníka tak einsatz sobě příležitě způsobiti dáti moci ráčila, zahradu vedle zahrady Neuperovské s jedné a silnice pražské s druhé a místa pustého. Pličkovského řečeného“ se strany třetí za 300 zl. rýn. hot. Z této částky obec vzala 240 zl. rýn. „na ozdobu a opravu velmi sešlého domu radního“. K ozdobě zahrady hr. Millesimo zavedla i vodovod.

1720, z července /den neuveden/ jest zápis smlouvy, která je jedinečnou svého druhu v Chrudimi a proto ji uvedeme v podstatných částech. „jakož jest paní Marie Elisabetha

hraběnka z Millesimo, rozená slečna Kustošová z Zubřího a Lipky jakožto paní a possesorkyně dvora šosovního, od starodávna Neuperhof řečeného, zde při král. A kraj. věným městě Chrudimi ležícího v letu přítomném 1720 J. M. C. pana rychtáře /byl jím tehdy Antonín Josef Ceregetti, otec malíře Josefa C./ a vzácného magistrátu uctivě požádala....“
/atd./

1725, 20. března Marie Alžběta hr. Z Millesimo, roz. Kustošovna ze Zubřího a Lipky, prodala bratrovi Ferdinandovi Kustošovi svob. pánu ze Zubřího a Lipky dvůr šosovní Neuperovský ve čtvrti Odpolní s příslušenstvím, poli a loukami i těmi, „co od obecních gruntův její Milost paní prodávající pro rozšíření a okrasu zahrady i s služebností vody vedení na věčnost... jest přikoupila, s zahradou a se všemi nyní v ní pozůstávajícími vlašskými též jinými stromy, květinami tak, jak zahradnický inventář v sobě obsahuje“,...s ohradami, obilím, „s osmi dvorskými koňmi, s dobyt看em hovězím, svinským, drůbeží, se vším náradím hospodářským, s poddanými př téměř dvoře zanechanými“, s panským i dvořským stavením kromě 6 hřibat a pak mobilií k hospodářství nepatřících, a 14.500 zl a 150 zl. klíčného.

1725, 1. června Ferdinand hrabě Kustoš postoupil dvorec ten za 14.500 zl. Theobaldu Václavovi hr. Buttlerovi z Klonebachu, přisedícímu dvorského a komorního soudu.

1732, 14. června Theobald Václav hr. Buttler z Klonebachu prodal rytíři Antonínu Chuchelskému z Nestajova šosovní dvůr Neuperovský se všemi mobiliemi, zahradou a se vším příslušenstvím za 2.000 zl. v čemž bylo započteno i klíčné.

1737, 18. prosince rytíř Antonín Ignác Chuchelský z Nestajova prodal rytíři Františkovi Václavovi Kordulovi ze Sloupna, krajskému hejtmanovi, šosovní dvůr Neupurský za 15.938 zl. 37 kr. rýn. Leč již

1740, 4. května František Václav Kordule ze Sloupna, královský hejtman chrudimského kraje prodal vdově Anně Josefě hr. Z Kolovrat, roz. hraběnce z Colloredo, poplužní šosovní /!/ dvůr Neuperovský zvaný s dobyt看em a hospodářstvím za 17.000 zl.

1743, 31. července Anna Josefa ovdov. Hrab. Z Kolovrat (Marie Anna Josefa Krakovská z Kolovrat *1726, †10. 8. 1790) provdala Jáchymovi hrab. Des Fours a Mont a Athienville tento dvorec s příslušenstvím a veškerým dobyt看em za 17.500 zl. rýn.

1749, 14. září rytmistr Jáchym Josef hr. Des Fours z Mont a Athienille prodal Romediovi Václavovi Cyrany z Boleshauzu šosovní dvůr Neuperovský ve čtvrti Odpolní s příslušenstvím, totiž budovami, 3 zahradami, pastvinou, polem vedle cesty vedoucí ze dvora po pravé straně až k cestě velkého obecního dvora /č. 67. – IV. / až k pardubické cestě, jiný kus, který byl pokračováním tohoto až do malešických hranic, 11 krav, býka, 2 tažné koně postroji a koňskými potřebami, drůbeží za 6.800 zl. rýn. – Byl to dvorec již značně zmenšený, protože hr. Des Fours odprodal ode dvora pole, louku, dvě chalupy /dneš. Č. 56. – IV. /

1760, 20. května dvorec ten ujala po smrti Romedia Václava Cyrany vdova Marie Cyrany z Boleshauzu, protože její manžel odkázal, ve 2318 zl. rýn.

1758, 8. ledna Romedius Václav Cyrany z Boleshauzu kšaftoval. Dědičkou ustanovil manželku Marii Annu, roz. z Trippenbachu, dceru Annu Barboru a Václava, syna z prvního manželství. Dvůr Neuperovský ať ujme manželka a dětem dá podíly. – Kšaftující odkázal 100 zl. na 200 mší. Tělo se pohřbí v děkanském kostele.

1777, 30. dubna Maria z Hillinger, dříve ovdovělá Cyrany z Bleshauzu, roz. z Trippenbachu dvůr v Odpolní čtvrti, Neuperovský dvůr se 100 (herci ?) polí, loukou a příslušenstvím za 10.150 zl. odkazuje dceři Barboře, vdané z Benigni dvěmi třetinami a třetinou manželovi Jindřichovi z Hellinger (ten vzal podíl v penězích).

1785, 20. června Barbora, roz. Cyrany Boleshausu, provd. Benigni, „hejtmanka od sl. regimentu Fabris“, prodala Václavovi Všetečkovi a manž. Rosalii od č. 49 st. /55. / na Svatojánském předměstí ovčín vedle zahrady kupujících manželů za 200 zl. rýn.

1797, 21. září Barbora z Benigni, roz. Cyrany z Boleshauzu, prodala Josefovi Kuchynkovi na svatojánském předměstí č. 49 „ležící hospodářský Neuperovský nazvaný“ dvůr a to stavení, 2 stodoly, chlévy, stáje, špýchar, zahradu, pole 60 str. 2 v. 3 ¼ čt. A louku za 13.300 zl. rýn.

1809, 2. ledna Josef Kuchynka prodal bratrovi Janu Kuchynkovi „poplužní dvůr /správně šosovní dvůr/ tak nazvaný Neuperovský na Svatojánském předměstí“ č. 55. S koňským i hovězím dobyt看em, hospodářským nářadím, malou a velkou zahradou, pole a loukou 31 jiter 1221 čtv.s. za 7.000 zl.

1823, 19. dubna Jan Kuchynka postoupil manželce Anně dvůr ten s příslušenstvím za 8.000 zl. k. m.

1837, 26. srpna Anna Kuchynková odstoupila dvorec ten s pozemky synovy Josefovi Kuchynkovi za 14.000 zl. k. m.

1855, 12. října zdědil dvůr ten s příslušenstvím a pozemky v 37.850 zl. k. m. syn Adolf Kuchynka, který jej

1859, 22. prosince prodal za 30.000 zl. r. č. Aloisovi Kuchynkovi.

1871, 30. června koupil jej František Wiesner.

1881, 29. listopadu jej zdělili František a Karel Wiesnerové, každý polovicí.

1904, 22. dubna po Františkovi Wiesnerovi dědili každý po 1/10: nezl. Karel, František, Jaroslav Wiesnerovi a nezl. Josef a Jan Pourovi.

1906, 8. února a 25. dubna Karel Wiesner koupil 1/5 od Josefa Jana Poura.

1919, 6. prosince po Karlu Wiesnerovi, dědili, každý po 7/30: Karel, František a Jaroslav Wiesnerovi.

1930, 18. prosince Karel a ing. František Wiesnerovi koupili od Jaroslava Wiesnera třetinu, každý tedy 1/6.¹⁷

Na závěr tohoto nemalého výčtu informací majitelů dvora se zmíním o autorovi Topografie města Chrudimě. Byl jím Čeněk Florián (Vincent). Přepisoval texty z městských úředních knih a kronik a nejstarších městských archiválií často na malé útržky papírků velice drobným písmem. V případě Topografie, je dílo V. Floriána nepublikováno, pouze přepsáno strojopisem do knihy ve formátu A4 a široké veřejnosti umožněno k nahlédnutí v OA Chrudim.

---

¹⁷ Čeněk Florián (Vincent), Topografie města Chrudimě.

Florián Čeněk (Vincenc)

„Čeněk Florián, pedagog, archivář, historik, *27. 9. 1884 v Orli, †2. 1. 1959 v Chrudimi.

Během studia se na filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (aprobační zeměpis) seznámil s řadou významných historiků a archivářů (Vojtíšek, Šimák, Goll, Zibrť ad.), což mělo vliv na jeho odbornou práci. V Chrudimi působil jako archivář (1910-1955) a pedagog na chrudimském gymnáziu (1914-1948 s určitými přestávkami). Těžiště Floriánovy práce spočívalo především v záchraně materiálů podléhajících zkáze, pořádání nejstarších městských archiválií, registrování městských knih a seznamování veřejnosti s výsledky badatelské práce formou přednášek a článků převážně v místním tisku. Florián byl členem řady kulturně historických spolků, rodná obec mu udělila čestné občanství. K jeho nejvýznamnějším pracím patří rozsáhlá monografie: Z letopisů Orle, podíl na čtvrtém svazku vlastivědné publikace Chrudimsko a Nasavrcko a nepublikované gigantické dílo Topografie města Chrudimě, které obsahuje seznam všech chrudimských domů a jejich majitelů od 16. Století do třicátých let 20. Století. Čeněk Florián je pohřben u kostela sv. Jiří u Tří Bubnů.¹⁸

Rod Kuchynků

Podle rodinných tradic pocházel rod Kuchynků z Chrasti. Zakladatelem rodu byl Josef Kuchynka, který byl vyučen knihařem – dle jiné verze perníkářem, ale nehleděl si zaměstnání a chodil světem. Za válek napoleonských se spolčil s Veithem (pozdějším conte Veithem) a obchodoval s municí a houněmi, načež se stal na delší dobu vojenským dodavatelem těchto potřeb a tímto dodavatelstvím nesmírně zbohatl. Oba selfmademani, stavše se boháči, uměli žít a nechat žít i jiné.

Veith zakoupil panství a zámek v Liběchově, dal vyzdobit přizemní vestibul roku 1843 malířem J. Navrátilem nástěnnými malbami, představujícími výjevy z epické básně Karla Egona Eberta, Inoucího k českým dějinám, „Vlasta“, a dal pro svůj zámek v Kostelci u Tupadel ulíti u Schwanthalera v Mnichově velké bronzové sochy králů českých, z nichž osm zdobí nyní vestibul Národního musea pražského, které tam našly důstojné umístění, když kostelecký zámek nebyl dokončen. V parku liběchovském dal sochařem V. Levým vyzdobit Klácelku plastikami v tamních skaliskách.

---

¹⁸ P. Kobetič, T. Pavlík a I. Šulc, Chrudim Vlastivědná encyklopedie.

Josef Kuchynka obrátil svůj zájem na Chrudim. V městské kronice se uvádí o dvoru t. zv. Najperském na Jánském předměstí - cituji z Chrudimského kraje ze 14. září 1935, č. 19. - že hrabě Ferd. Adam Kustoš, poslední toho rodu, majitel tohoto dvora, jím vykrášenou nádhernou zahradou, sochami ozdobenou, zemřel roku 1726 a dvůr připadl pak Barboře z Benigni. Od ní zakoupil jej roku 1797 Josef Kuchynka. Nový majitel a zakladatel velkého jmění Kuchynků byl bez dětí a žil v tomto sídle se svou manželkou a neteří Annou, daleko široko vyhlášenou kráskou. Uměl se těšiti ze života a žiti okázale. Vyržoval si prý ekvipáž, tzv. Ballonwagen (tehdy moderní kočár se spouštěcími stupátky), založil rodinnou galerii, nahromadil mnoho stříbra a cínového nádobí, v pokojích měl vzácný nábytek barokní a renesanční. Jeho neteř nosila prý toalety z Paříže, klobouky a šperky z Florencie a vábila svou sličností mnohé nápadníky, zejména důstojníky z posádky chrudimské a královéhradecké. Kuchynka vedl velký dům a byl téměř bankéřem celého kraje, kdekdo mu dlužil, především erár, jemuž poskytoval značné zálohy, mnoho si od něj vypůjčil biskup královéhradecký Hayn (asi 14000 zl.), majitel panství malešického (kolem 11000 zl.) a také měl mnoho dlužníků mezi důstojníky. Trpěl na kámen a zemřel po operaci r. 1809 a to téhož dne jako jeho choť. Oba byli pohřbeni u sv. Michala, ale jejich náhrobek nebyl uchován. – Sličná neteř Anna u nich žijící měla snoubence důstojníka, který při jakési zápletce pro ni neprozřetelně vyvolané vytáhl komusi políček, a musil proto složit šarži. Tato tvrdá rána snoubenku krutě zasáhla. Od té doby chřadla a předčasně zemřela ve věku 26 let roku 1829. Dědicem dvoru Josefa Kuchynky se stal jeho bratr Jan Kuchynka (1765 – 1823), který měl za manželku Annu Patočkovou z Chrastí. Po jeho smrti vedla správu dvoru v l. 1823 – 1837 jeho vdova, která zemřela r. 1852. Od r. 1837 byl správcem pozůstalosti po Janu Kuchynkovi jeho bratr Ignác Kuchynka, děkan Vosický, známý dobrodinec mladého nadějného synka tamního učitele, později proslulého skladatele naší národní hymny Fr. Škroupa (viz Profily, str. 72).“¹⁹

Neuper z Neuperku

„Neuper z Neuperku, Linhart s manželkou paní Dorotou Lipanskou koupil roku 1641 od obce chrud. a Zachariáše Kubaty dvůr Rakovský (Geistlerovský); roku 1643 vyměnil dvůr ten za dvůr Plesovský (Kuchynkovský) od manželů Jáchyma a Kateřiny Zumrových z Herštošic na Zájezdci. – Pan Linhart Neuper zůstavil dceru Dorotu, později provdanou Bernklauovou na Zbraslavicích a syna Kašpara, který sloužil potomně pluku nejvyššího Koppa; Paní Dorota

---

¹⁹ Alois Hnilička, K historii chrudimského rodu Kuchynkova, SOA Chrudim, Inv. č. 67, Kart. č. 4.

Bernklauová prodala roku 1668 jménem nezletilého bratra Kašpara dvůr Neuperovský v čtvrti odpolní s městištěm a rolemi za dvorem v jednom prutu v dvanácti honech – každý po 150 záhonech ležícími paní hraběnce Valdšteínové roz. Z Slouchova za 4000 zl. rýn.²⁰

Kustoš (Kustosch) ze Zubřího a z Lipky

„Český erbovní, později hraběcí rod. Kustošové patřili k šlechtě listovné, tj. majestáty teprv na šlechtictví povýšené; ale dříve, nežli paměť o jejich povýšení utuchla, přiučili se všem bujnostem nového stavu svého, ano pokládání za přední práce v Chrudimsku, což jim u jejich nepřátel mnohdy uštěpačné posudky způsobilo. Když Jan Kustoš roku 1600 Burjana Chuchelského z Nestajova podráždil, odbýval jej tento řka: „Šelmo chlapská z kurvy synu! Děláš se lepším, nežli jsi, hromský kožišník; přísahám pánu Bohu, že tě zabítí musím!“ Také o jeho synu Adamovi, jenž si Sabinu z Nastajova namlouval, mluvila Barbara Chuchelská ze Skuhrova roku 1612 o křtinách na Chuchli a jiných místech „...aby sobě panna Sabina Adama za manžela nebrala, že není nežli kožišníkův syn, a co by s tím kožišníkem dělala, že by lépe bylo, aby on Adam kremple vzal a kožichy vyčesával.“ Jan, původně kožišník, získal v úřadu pomocník královského prokurátora při zemských a jiných soudech nemalé jmění, tak že si zakoupil v Novém Městě pražském, kde vlastnil několik domů a patřil k nejbohatším měšťanům. „Pro služby platné a šlechtetné zachování“ získal od Ferdinanda I. Dne 21. 11. 1558 erb a přídomek „ze Zubřího“. Roku 1562 byl přijat do rytířského stavu Království českého. Rod vlastnil některé statky na Chrudimsku a na Českomoravské vysočině. Od roku 1569 se podle nového majestátu psal „ze Zubřího a z Lipky.“ Jindřich st. Na Lipce byl pokutován za účast ve stavovském povstání v letech 1618 – 1620. Dva členové rodu odešli po Bílé Hoře do emigrace. Jedna z větví rodu byla roku 1630 povýšena do panského stavu, přičemž jí byl polepšen rodový erb. Při povýšení do hraběcího stavu v roce 1725 došlo k dalšímu polepšení erbu. Poslední potomek rodu zemřel roku 1894.“²¹

„V polovině 16. Století získal pražský měšťan Jan Kustoš statky Hluboká, Zubří a Kameničky, v roce 1557 statek Lipku u Hlinska a v roce 1558 byl obdařen erbem a jménem Kustoš Kunětický ze Zubří a Lipky. Erb mu byl v roce 1569 polepšen. Rod byl částečně postižen konfiskacemi, ale Jindřich (†1658) byl za věrnost králi v roce 1630 povýšen do panského stavu, opětovné povýšení obdržel rod v roce 1698. Vlastnil statky ve východních

²⁰ Kalousek, Památky archeologické a místopisné, díl X. ročník IV. 1877, s. 34.

²¹ Milan Mysliveček, Velký erbovník, Encyklopedie rodů a erbů, Fraus 2005, s. 350.

Čechách, např. Hranice nebo Nový Studenec u Chotěboře. Václav Ferdinand byl počátkem 18. Století hejtmanem v Jihlavě a vlastnil statek Maršov. Ferdinand Adam (†1744), hejtman v Rakovníku, byl v roce 1725 povýšen do hraběcího stavu. Zdědil některé východočeské statky, např. Třebřichy u Chrudimi a Libice nad Doubravkou. Jeho synem byl František Václav (asi 1717 – před 1780). Jeho syn Jan Filip (asi 1755 – 1820/22) pozbyl statků a vlastnil pouze dům na Novém Městě pražském. Jeho synem byl Jan (1799 – 81), který byl zaměstnancem zemského soudu v Praze, později získal statek Jenišovice u Mělníka, který zemřel bezdětný. Jenišovice vlastnila do své smrti jeho vdova Johana, rozená baronka z Trauttenbergu (1850 – 1919).²²

Nejen o panství Lipka na Chrudimsku v souvislosti s rodem Kustošů se velmi podrobně dočteme v knize Památky archeologické a místopisné, díl X. ročník IV.

„ Částečně pomohli při stavbě sloupu proměnění Krista v Chrudimi – již- dříve někteří dobrodinci. Tak Ferd. Adam baron Kustoš ze Zubřího, když ponechal šosovní dvorec v Chrudimi své sestře Marii Elišce, provd. za Millesimo, věnoval 8. září 1715 „ku pomoci vyzdvižení statue ke cti a slávě proměněné tváře syna Božího“ na zřízení sochy sv. Vincence Ferar. 50zl. A jeho manželka Josefa na sochu sv. Františka z Pauly též 50 zl., dohromady 100 zl. r. což po dvou letech s přídavky a jinými dary činilo 170 zl. 16 kr.

„ Jiným dobrodějem byl švagr Kustošův hr.Millesimo, jenž věnoval na stavbu téže statue 150 zl. A pokutou složil 20. zl. r. ke stejnému účelu výrobce střelného prachu v Chrudimi Petr Bělecký, který pochyboval o jakýchsi úmyslech městské rady ohledně sousoší, čímž prý se „contra venerationem huius sakci operis prohřešil.“²³

„Když se pracovalo ve škrovádkách lomech o jednotlivých částech budoucího vzletného sousoší, schylovalo se alespoň k položení základního kamene a stavbě základů. Provedena již vykopávka v denní mzdě. Dne 23června 1719 oznámeno ve schůzi městské rady, že jsou všecky přípravy k položení základů sloupu hotovy a že proto magistrát dožádal za posvěcení základního kamene chrudimského děkana Vác. Lachmanna a za položení posvěceného kamene hr.Millesima, který finančně na stavbu přispěl. Děkan požádal vikáře o povolení kámen posvětití.

---

²² Petr Mašek, Šlechtické rody v Čechách a na Moravě a ve Slezsku, Od Bílé hory do současnosti, díl I.A-M Argo 200, s. 520.

²³ Kalousek, Památky archeologické a místopisné, díl X. ročník IV. 1877, s. 738, 742.

Zatím došlo a v městské radě 26. června 1719 čteno svolení od pardubického vikáře vysvětili základní kámen sousoší, leč s podmínkou, že se chrudimský magistrát postará o dokončení celého díla a bude je v budoucnosti udržovati v řádném stavu.²⁴

Rod Millesimo – Caretto

„Starý italský rod markýzů ze Savony. V roce 1440 byli povýšeni do říšského hraběcího stavu. Stephan († asi 1623) se oženil s Magdalenou Kostomlatskou z Vřesovic, ale majetek jejich rodu byl zkonfiskován. Jejich dcera Silvie Kateřina (1606 – 1664) získala sňatkem s Heřmanem Czerninem († 1651) statky, které zdědil její druhý manžel markrabě Leopold Wilhelm z Badenu, ale pro své bratry vytvořila finanční fideikomis. Starší bratr Franz získal v roce 1634 český inkolát, mladší bratr Karel Leopold († 1685/1689) získal východočeské statky, v roce 1656 Vlachovo Březí, v roce 1666 Habry u Světlé nad Sázavou, v roce 1676 Vilémov u Chotěboře. V roce 1652 byl přijat mezi staroměstské měšťany. Měl celkem šest synů, z nichž čtyři měli další potomstvo. Nejmladší Jan Ignác (* asi 1675) vlastnil Mladějov, měl syna Jana Jiřího Ignáce (* asi 1720), jehož synem Janem Jindřichem (asi 1760-1801) tato linie vymřela. Nejstarší syn Karla Leopolda Václav Ferdinand († po 1728) vlastní Vilémov a Golčův Jeníkov a jeho synové Anton († 1728) a Ignác Václav († 1746), držitel zmíněného rodového fideikomisu, neměli mužské potomstvo. Další syn Karla Leopolda Jan Josef († 1717), držitel rodového fideikomisu a rada apelačního soudu, držel Měšice a měl dva syny, z nichž starší Jan Václav († 1750), držitel rodového fideikomisu, získal Kardašovu Řečici a další jihočeské statky a byl bechyňským hejtmanem. Jeho syn Jan Josef (1724-1800), držitel rodového fideikomisu, vytvořil z Ronova nad Doubravou a Třemošnice u Čáslavi Millesimovskou nadaci na podporu zchudlých šlechticů. Jeho příbuzní se pokusili vytvoření nadace po jeho smrti zpochybnit, ale po dlouhých soudech nadace majetek získala. Další syn Karla Leopolda Jan Bernard (1666-1724), bechyňský hejtman, vlastnil Nemyšl a měl syna Václava Františka (1698-1760), který vyženil Semily a měl syna Jana Ferdinanda (1726-1809), držitel rodového fideikomisu, zemřel bezdětný, mladší Jan Josef (1758-1790) držel Semily a Vilémov a měl stejnojmenného syna Jana Josefa (1788-1852), který byl posledním svého rodu.²⁵

---

²⁴ Čeněk Florián, Morový sloup proměnění Krista v Chrudimi, s. 10.

²⁵ Petr Mašek, Šlechtické rody v Čechách a na Moravě a ve Slezsku Od Bílé hory do současnosti, díl I. A-M Argo 2008, s. 642

„Třemošský dvůr pod hradem Lichtenburkem" - tak se píše v již dříve uváděné pamětní knize sousední Běstviny. A kronika pokračuje: „Byl to ještě roku 1564 pouhý dvůr, při němž ležela některá stavení hospodářská". Po požáru roku 1610, který zničil hrad Lichnici, přenesl sem své sídlo tehdejší majitel lichnického panství Zikmund Rabenhaupt. Trvale však ve zdejší zámku bydleli až Caretto - Milesimové, a to bylo po roce 1747. Tehdy majitel Ronova Jan Václav Caretto - Milesimo přikoupil Třemošnici a zvolil si ji za své sídlo.

Wiesner František

*1833 v Mladé Vožici na Tábořsku, †19. 2. 1880 v Chrudimi. Jeden z nejvýznamnějších chrudimských průmyslníků druhé poloviny 19. století se narodil v rodině ovčáka. Poté, co se v Libošově u Mělníka vyučil zámečnickem, odešel na „vandr“ do Prahy. Svou první práci obdržel ve strojárnách Švábky v Karlíně. V roce 1850 přišel údajně se 40 krejcary v kapse do Chrudimě, kde zprvu pracoval u zámečnicka Josefa Kálese a později u mosazníka Josefa Solfingera. V roce 1854 odešel za prací do Pardubic, kde pracoval na dráze, a později do Čáslavi ke kotláři Hyrošovi.

„Do Chrudimě se vrátil v roce 1856 (již se 170 zlatými) a zařídil na Kateřinském předměstí svou první dílnu. O deset let později zaměstnává až deset dělníků a jeho majetek měl hodnotu 30 000 zlatých. Výrobce drobných přístrojů, čerpadel, strojů pro pivovary a lihovary se v druhé polovině šedesátých let 19. století stal významný výrobce kompletních zařízení cukrovarů. Když v roce 1869 zakoupil za 12 000 zlatých Neuperský dvůr, a zvolil ho za své sídlo, zaměstnával již 60 dělníků. V polovině sedmdesátých let měl František Wiesner již dostatek prostředků (180 000 zlatých) i na zakoupení cukrovarů v Čočovicích na Čáslavsku (1875) a v Libici u Poděbrad (1876). František Wiesner se účastnil aktivně i zdejšího veřejného života (v letech 1873-1878 členem městské rady), významně přispěl na stavbu nové budovy zdejšího gymnázia a založil park v jeho okolí, finančně se podílel na opravě Chrudimského kostela Nanebevzetí P. Marie a byl mecenášem celé řady zdejších spolků. Zemřel náhle v době velkého rozkvětu svého podniku roku 1880 v pouhých sedmačtyřiceti letech a správu rodinného impéria museli převzít synové František mladší a Karel. Pochován byl v honosné hrobce na hřbitově U Svatého Kříže.“²⁶

František Wiesner starší (†1880) byl i milovníkem hudby. V rodině továrníka Wiesnera vyučoval otec A. Hniličky po více let jeho děti hudbě: nejstaršího syna Františka hře na

---

²⁶ T. Pavlík, P. Kobetič, I. Šulc, Chrudim, Vlastivědná encyklopedie, r. 2005, str. 207.

klavír, jeho bratra Karla na housle a sestru Antonii (později provdanou za továrníka Poura) hře na klavír a zpěvu. I nejstarší syn František rád ve volných chvílích hrál na klavír. Zval k sobě často své známé, kteří pěstovali hudbu a zpěv. Docházeli k němu nejvíce ing. Findejs, Ant. Čepelka a někdy také Dr. A. Hnilička.

„Hráli se skladby čtyřruční, mimo jiné i Smetanův Vyšehrad. Když došlo k návštěvě Bedřicha Smetany do Chrudimě dne 15. srpna 1881, nabídl František Wiesner ml. hned ochotně povoz pro mistra Smetanu do Pardubic k vlaku a vyzdobil jej tak slavnostně, že Smetana byl tou pozorností velmi překvapen. Byl jsem sám toho svědkem, neboť jsem s povozem jel drahému mistrovi vstříc do Pardubic.“²⁷

Strojírenský podnik nadále rozvíjeli a výrobky s úspěchem vyváželi do Polska či na Balkán. Počet zaměstnanců přitom vzrostl již na několik set. Problémy nastaly teprve s nástupem celosvětové hospodářské krize ve 30. letech 20. století. Firma se dostala do problémů a musela uzavřít kartelovou dohodu s několika velkými strojírenskými závody. Na jejím základě pak omezila výrobu. Přesto se chrudimský podnik, vyrábějící již také různá dopravní zařízení, blýskl i za první republiky několika zajímavými projekty. Nejznámější předválečnou zakázkou se stalo vybudování lanovky na Ještěd, které probíhalo v letech 1932 až 1933. Přes kilometr dlouhá dráha překonávala výškový rozdíl 400 metrů a byla schopna dopravovat až 330 osob za hodinu. V 70. letech 20. století prošla rekonstrukcí a v provozu je dodnes.

Za druhé světové války vyráběl podnik dělostřelecké granáty a letecké bomby. Roku 1945 byl proto ihned znárodněn a v následujícím roce dostal název Transporta. Ještě dnes můžeme na většině českých výtahů, dopravníků a eskalátorů najít logo s velkým T obkrouženým šipkou. Z výrobní náplně firmy Transporta zmizely cukrovarnické stroje a produkce se stále více zaměřovala na dopravní a skladová zařízení. Postupně se stal největším československým výrobcem dopravníků, výtahů a eskalátorů a zboží vyvážel do celého východního bloku.

Kapacity podniku přestávaly rychlému rozvoji stačit, v letech 1947 až 1952 proto vznikl na severozápadním návrší nad městem zcela nový závod, do kterého byla výroba přenesena. Komplex o rozloze 460 tisíc metrů čtverečních (zhruba 50 fotbalových hřišť) sestával ze čtyř obřích hal, ve kterých pracovalo přes 4000 zaměstnanců.

Pád Transporty nastal teprve s otevřením trhů po roce 1989. Ztráta odbytišť a zdlouhavá privatizace měly za následek stále se zhoršující hospodářské výsledky. Roku 1997 měl podnik ještě obrát přes dvě miliardy korun, postupně se ale propadal do hluboké ztráty, z níž se již nedostal. Roku 1999 skončil v konkurzu.

---

²⁷ Alois Hnilička, K historii chrudimského rodu Kuchynkova, SOA Chrudim, Inv. č. 67, Kart. č. 4.

Ve dnech od 5. 6. do 21. 9. 2008 proběhla výstava Regionálního muzea Chrudim, věnovaná chrudimskému strojírenství. Výstava byla rozdělena na dvě části – o podniku rodiny Wiesnerů a o Transportě. K nalezení zde byly zajímavé dokumenty, fotografie a předměty. Součástí výstavy byla i čtyřmístná kabinka ze staré lanovky nebo dva vysokozdvižné vozíky, které stály před budovou muzea.

Sochařská tvorba dílny Ignáce Rohrbacha a jeho předchůdci

Vincent Florián píše ve 30. letech 20. stol o Ignáci Rohrbacherovi v souvislosti se sloupem Proměnění Páně v Chrudimi. Nejdříve však stručně o jeho předchůdcích, kteří započali toto významné dílo.

Giovanni Battista Bulla

„Také ve východních Čechách vystupuje v první čtvrti 18. věku sochař přinášející vzrušený dynamický barok berniniovský, jako v Praze o generaci dříve Mosto a Jäckel a v témž pokolení Braun, to je Ital Giovanni Battista Bulla, o jehož zajímavé osobnosti není zatím jiných zpráv, než právě data jeho prací. Objevil se nejspíše odkudsi z Lombardie na panství Colloredů v Opočně a jeho příchod i možná v souvislosti s pobytem gubernátora Jeronýma Colloreda v Miláně. Do Opočna dodal již řezbářskou výzdobu kazatelny v děkanském kostele s jedinou prostou sochou Vzkříšeného Krista stylizovaného pohybu i roucha na stříšce (1711), později relikviář (1715), jeho tamější hlavní prací je však Mariánský sloup (1718). Z místní literatury vyplývají nicméně údaje protikladné, že celé dílo bylo dovezeno z Itálie, přičemž nákladná doprava monolitového sloupu trvala prý tři léta, a že se dostala Bullovi na zámku v Opočně, kromě honoráře i příbytku při práci. Nejspíše byl dovezen materiál, který Bulla na místě zpracovával. Jméno Bullovo je konečně spojeno ještě s třetí městskou statuí, v Chrudimi, kde se však uplatnil toliko při předběžných pracích. 1714 byla sepsána smlouva podle kresleného návrhu, která je velmi příznačným dokladem zadávacích praktik a ikonografických výhrad objednatelů. 1716 byl proveden model, 1717 další, jejíž architekturu negativně posuzoval Giovanni Santini v Praze, ale k provádění se přistupovalo až po roce 1720, kde není zpráv o Bullovi, nejspíše už zesnulém. Jeho nástupcem při této náročné práci na chrudimském sloupu Proměnění Páně se stal Jan Pavel Čechpauer († 1726).

Jan Pavel Čechpauer

„Vyučený řezbářství u Frant. Martina Katteerbauera v Kutné Hoře a usazený v Chrudimi od roku 1717. Jeho podíl v početném souboru plastiky chrudimské statue, dokončené ještě později Ignácem Rohrbachem, který se ujal Čechpauerovy dílny, nutno asi vidět v několika sochách dramatického pathosu, příkrých pohybů, rozevlátých rouch a drsné výrazovosti hlav:

v soše Immaculaty a Boha Otce. Z ostatních připsání Čechpauerovi postačí ještě uvést hlavní oltář u Sv. Antonína na předměstí Hradce Králové a v Chrudimi z některých kamenných soch tzv. parapetu, jmenovitě sochu sv. Jiří. Plastiky Ecce Homo a Bolestné Matky před kapucínským kostelem, které se Čechpauerovi rovněž přičítají, jsou pohybově zklidnělé a drobnější povrchové modelace. Vyšly-li vskutku z jeho dílny, dokládají především nevyrovnanost Čechpauerovy tvorby.

O tvorbě soch na Sloupu Proměnění Páně v Chrudimi píše Čeněk (Vincent) Florián a odkazuje se na Antonína Rybičku. „Rybička v několikařádkové zprávě o sousoší tom vyslovil mínění, že sloup, resp. sochy zhotovil Jan Pavel Čechpauer a po něm spolupracovník, který po Čechpauerovi pozůstalou vdovu pojal k manželství, Ignác Rohrbach.“²⁸ Sochy na novoměstské kašně provedl dle Ant. Rybičky sochař J. P. Čechpauer.

Ignác Rohrbach

Historik Oldřich J. Blažíček v knize Sochařství baroku v Čechách, vydané v padesátých letech 20. Století, o Ignáci Rohrbachovi píše: „Do Chrudimi, kde působil Ignác Rohrbach (Rohrbacher, 1690 – 1746), vedou nás v této souvislosti podoby andělů hlavního oltáře arciděkanského kostela Nanebevzetí Panny Marie a řezba městské veduty z jiné tamní oltářní tumby (v městském muzeu, kolem 1735). „Rohrbachův podíl na bohatém sochařském seskupení chrudimského sloupu Proměnění Páně je největší. Je dost zřetelně vidět, kde asi Rohrbach navázal v oblačném sloupu na Čechpauerovy spirály a odkud pokračoval většími a vodorovně vrstvenými oblými útvary až k hořejší sedící soše Boha Otce, která byla snad už připravena. Rohrbachovy figury se odlišují drobnějším měřítkem, plynulostí skladby a citlivou, měkkou modelací, jejíž zvláště příznačnou ukázkou je dolejší socha sv. Jana Nepomuckého nebo hořejšího Františka Paulánského anebo postava Kristova. Těla se měkce značí, ale draperie zůstává velmi bohatá a její měkké lemy přizdobuje co chvíli klikatka nebo spirála. Hlavy při všem propracování očí a měkkých úst jsou typové. A všechny ty rysy vybavují vzpomínku na dílo Jiřího Pacáka, jehož byl Rohrbach žákem. Téže ruce patří i nejlepší sochy z chrudimského kostelního parapetu, které se octly na kašně v sadech. Novoměstská kašna. Zvláště košatá a povrchově bohatá socha sv. Eustacha, kompozičně

---

²⁸ Čeněk Florián, Morový sloup Proměnění Krista v Chrudimi, 1938.

ojedinělý útvar, kde se pohybově vyumělkovaná postava světce a jelena tísni na téže základně, dokládá typový a slohový vztah k Pacákovi a tudy teprve k Braunovi.

Rohrbachovi patří v Chrudimi i výzdoba zahradní zdi Kuchynkovského domu na Jánském předměstí s vázami a poprsími imperátorů i patrně něco z výzdoby v kapucínském kostele (kolem 1735).

Roku 1738 objednal u Rohrbacha Colloredovský úřad v Opočně tři oltáře a kazatelnu do Dobřan u Dobrušky. Tyto dolanské sochy ukazují řezbářskou práci Rohrbachovu v ještě těsnější souvislosti k Pacákům než plastiky kamenné. Sochy sv. Petra a Pavla na hlavním oltáři jsou nejlepší ukázkou té měkké a reliéfně rozestřené figurální skladby a měkké, malebné modelace, plné hravých detailů. A je tu dále čtveřice kamenných soch na náměstí v Dašicích, sv. Václav a Jan Nepomucký, Norbert a Barbora, plastiky z doby kolem 1740, v nichž pokročil sice povrchový stylismus, které však souvisí do jisté míry s Rohrbachovými pracemi chrudimskými. Braunovské malebné pojetí tu přichází stále už v jakémisi druhotném odrazu. Z téže ruky jsou i dřevěné sochy sv. Josefa a Jana Nepomuckého (z doby kolem 1740). Rohrbachovy sedící, dekorativně pojaté a objemově výrazné sochy andělů s atributy octly se tu v sousedství Pacákova oltáře Kalvárie, i možno tu odměřit, jako úsek slohového vývoje uběhl za desetiletí mezi dílem učitele a žáka, od raně rokokové expresivní dekorativní křehkosti Pacákovy, k zklidněné oblé tělesnosti Rohrbachova stylismu. Braunovské východisko zůstalo posléze daleko. Na Kolínsku najdou se patrně ještě další pozdní práce Rohrbachova ateliéru, na hlavním oltáři v kostele v Bylanech a jinde.²⁹

Oldřich Blažíček píše o sochách zvěstování v kapucínském kostele v Chrudimi z roku cca 1735, jako o jiné opačné cestě Braunova odkazu než Rohrbachova atelieru s bohatstvím křehkých tvarů, rozčleněním povrchu a mimo jiné i nové expresivnosti. Podobná díla tohoto řezbáře jsou dle O. Blažíčka v Pardubickém kostelíku P. Marie Pomocné i v Hořicích v kámen převedena plastika Krista v Getsemanské zahradě a Jana Nepomuckého v Hořicích.

Pavel Kobetič, Tomáš Pavlík, Ivo Šulc, kteří o Rohrbachovi píší: „Sochař, *asi 1691 v kladské Kaiserwalde (dnes Lasówka), pravděpodobně †25. 10. 1747 v Chrudimi. K nemnoha východočeským sochařům, jejichž stylová osobitost nevyrostla v přímém kontaktu s Bernardem Matyášem Braunem, patří Ignác Rohrbach. Po učednických letech ve Slezsku a pravděpodobné cestě do Itálie je sochař poprvé doložen k roku 1725 v Běstvině, kde po sobě zanechal výtečné nepolychromované řezby (mj. Jana Evangelisty) a sousoší sv. Jana Nepomuckého v hvězdovité kapli na návsi. V Chrudimi se první zpráva o Ignáci Rohrbachovi

---

²⁹ Oldřich J. Blažíček, Sochařství baroku v Čechách, Plastika 17. a 18. věku, 1958, str. 211.

objevila v září 1726, kdy se oženil s vdovou po sochaři Čechpauerovi. Po něm přebral vedení prosperující sochařské dílny i dokončení rozpracovaných zakázek /mj. sochařská výzdoba sloupu Proměnění Páně a sochy pro parapet před hlavním kostelem/. Mezi měšťanské zakázky v Chrudimi patřila poprsí imperátorů a vázy na portálech bran v parku Neuperského dvora. K významným mimo chrudimským dílům Ignáce Rohrbacha patří výzdoba kostela sv. Bartoloměje v Pardubicích sousoší Kalvárie od Ignáce Rohrbacha (okolo roku 1737). Dále kostelů v Mikulovicích, Bohdanči a Chrasti, Hlinsku, Bojanově, Vraclavi aj. Jeho dílem jsou i venkovní kamenné sochy v Heřmanově Městci, Žumberku atd. Rohrbach byl pochován na hřbitově u kostela sv. Jana Křtitele v Chrudimi. Z Rohrbachova chrudimského díla se do současnosti zachovala v důsledku razantní regotizace děkanského kostela v závěru 19. století jen torza (například křížifix, polychromovaná plastika sousoší Kristova křtu na víku gotické křtitelnice – vše z doby okolo roku 1730. Proto můžeme o Rohrbachovském řezbářském mistrovství s nenapodobitelnou typikou obličejů i muskulatury postav poznávat mnohem lépe na venkovských kostelích na Chrudimsku, než v samotném městě.“ „Braunův následovník J. F. Pacák (1670 – 1742), pro děkanský chrám zhotovil roku 1732 dva andělé a další postavy na hlavní oltář. V druhé polovině 18. Století působil v Chrudimi řezbář a sochař Josef Procházka st., který vytvořil rámy obrazů křížové cesty (odstraněno 1892) a řadu drobných zakázek spíše dekorativního rázu pro děkanský kostel. Řezal také pro kostel sv. Michala 1771- 73.“³⁰

Ve 30. letech 20. stol se Emanuel Poche pokusil připisat celou zdejší sochařskou produkci J. F. Pacákovi. V Blažičkově klasickém Sochařství baroku v Čechách z roku 1958 se už vedle Pacákovi dílny objevují jména: Řehoř Thény, Severin Stolař (Tischler), Ignác Rohrbach, Jelínek, Devoty. Jelínkovi a Ignáci Rohrbachovi se věnoval Miloš Suchomel, který s Tomášem Hladíkem připravil monumentální výstavu ve Veldštejnské jízdárně v roce 1997. Tvorbou Pacáků se zabýval O. A. Kukla a Josef Tejkl.

„Jak ukázalo bližší studium východočeské barokové plastiky, je však otázka autorství složitější. Ivo Kořán (1971, s. 210) dovolil nedávno, že andělé hlavního oltáře se vymykají svou dynamikou i plasticitou Cechpauerovu názoru a ukazují daleko spíše k dědici Cechpauerovy chrudimské dílny Ignáci Rohrbachovi. Hlavní postava oltáře sv. Jan Nepomucký je naopak nejspíše vskutku Cechpauerovým dílem, jak naznačuje podobně pojatá socha sv. Prokopa v Nové Vsi, bezpečně doložená jako dílo Cechpauerovo. Měkký pohyb, který vyznačuje pokorný postoj a mírně skloněnou hlavu světce, koresponduje s mírným

---

³⁰ Pavel Kobetič, Tomáš Pavlík, Ivo Šulc a kol., Chrudim Vlastivědná encyklopedie, Praha 2005, Rohrbach Ignác, s. 152- 167.

kontrapostem a jemným řezbářským provedením sochy z Nové Vsi. Jestliže byl náročný objednavatel opat Václav Vejmluva nespokojen se sochou sv. Jana Nepomuckého a dal roku 1729 vytvořit novou plastiku Řehoři Thénymu, nedotklo se to zřejmě sochy na hlavním oltáři, jak se domníval Plichta (1962, s. 94), ale šlo spíše o jinou další postavu téhož světce. Slohové závěry odpovídají také známým biografickým skutečnostem. Jestliže Cechpauer zemřel již 3. IX. 1726, poměrně záhy po uzavření smlouvy na zelenohorský oltář, je dobře pochopitelné, že začal nejdříve pracovat na ústřední soše, kdežto ostatní postavy oltáře dokončeného až roku 1727 provedl nebo dokončil až jeho nástupce a dědic Rohrbach. V něm lze spatřovat také autora čtyř evangelistů na bočních oltářích, které sochař zhotovil podle dodaných nákresů. Že také na nich pracoval Rohrbach, naznačuje výmluvně skutečnost, že socha sv. Jana Evangelisty souvisí úzce s postavou téhož světce, kterou provedl Rohrbach podle archívního dokladu v létě roku 1726 v Běstvině.³¹

„Braunovu notu ve vlastní úpravě přinesl do Chrudimi Ignác Rohrbach. O jeho školení se dohadujeme: ve Slezsku řezal obdobně silnými liniemi svídnický jezuita Jan Riedel (1654-1736) a grafické vysoušení hmoty mohl poznat u Švéda Tomáše Weissfelda (1670-1721), usazeného ve Vratislavi. Nelze vyloučit, že pobyl v Itálii, do Čech přijel nejspíš klasickou cestou po Labi – naznačovala by to Assumpta kostela v Žirči, snad první jeho zachované dílo. Na Šporkově kukském panství se také mohl důvěrně obeznámit s Braunovou tvorbou. Bezpečně však máme jeho pobyt zachycen až roku 1725 v Běstvině, kde už jako zralý čtyřiatřicetiletý mistr pravděpodobně řeže nadživotní sochu sv. Jana Evangelisty a bohatý oltář sv. Kříže, obojí nepolychromované. V Rohovládové Bělé (hlavní i oba boční oltáře po roku 1740), v Dobřenicích kazatelna a protějškový oltář sv. Jana Nepomuckého kolem roku 1740, v Osicích oba boční oltáře při triumfálním oblouku a v Libčanech rovněž dva boční oltáře kolem roku 1740. Pro sousední kratonožský kostel vyřezal Rohrbach jen sv. Jana Nepomuckého. V Hradci Králové mu připisujeme dva anděly na biskupství a řezby kostela v Kuklenách. V kraji na východ od Pardubic nepochybně z jeho dílny vyšla velká část zařízení kostela P. Marie Bolestné v Dašicích a snad také v Holicích kolem roku 1739, kde však shledáváme sochy protáhlejšího a měkčího typu – snad v důsledku práce mistrova tovaryše. V sousedních Platěnicích je u mlýna nepochybně Rohrbachovo kamenné sousoší sv. Jana Nepomuckého s andělem z roku 1744. Za nespécifikovanou práci v kostele v Luži je „chrudimský sochař“ honorován v květnu roku 1736 10 zl. Dál k Vysokému Mýtu poznáváme jeho práci na řezbách církevních Otců, šťastně zachovaných při zbytečné devastaci interiéru

---

³¹ Oldřich J. Blažíček, *Sochařství baroku v Čechách*, *Plastika 17. a 18. věku*, 1958, s. 211-222.

kostela sv. Michala ve Vraclavi. Rohrbachovi patří rovněž celé zařízení kostela v Chocni po roce 1733, vystavěného chrudimským stavitelem Morazzim. Zde ovšem došlo k tvrdým pseudoslohovým úpravám na sklonku minulého století. V jižní části kraje lze Rohrbachovi připsat sochy hlavního oltáře v Hlinsku, velkolepý nepolychromovaný oltář s Kalvárií ze zámecké kaple v Uhrově (dnes Havlíčkův Brod) a anděle hlavního oltáře v Ježově u Ledče nad S. Při práci u augustiniánů v Havlíčkově Brodě je Rohrbach doložen třikrát: prvně roku 1733, kdy vytváří baldachýn k oltáři sv. Kříže za 25zl. a buduje oltář sv. Mikuláše za 43 zl., podruhé roku 1746 při obnově kazatelny za 10 zl. a potřetí roku 1747 při práci na hlavním oltáři, již přerušila smrt. Patří mu tu prakticky celé velkolepé zařízení kostela, s výjimkou úprav a dokončování řezb, provedených jihlavským M. Kovandou. V místním děkanském chrámu jsou z jeho ruky oba boční oltáře při triumfálním oblouku po roce 1737 a kazatelna kolem roku 1740. Mimořádně skvělé jsou Rohrbachovy sochy bočních oltářů klášterního kostela v Pohledě – jakoby jimi autor chtěl konkurovat Thényho světcům hlavního oltáře. Jeho dva sv. Janové na oltáři sv. Jana Nepomuckého z roku 1737, rámuující přemalovaný Brandlův obraz, jsou patrně vůbec nejlepšími sochařskými díly, jež v této pozdní době v Čechách vznikla. Asketicky vychrtlé postavy cisterciáckých řeholníků a řeholnic na dalších oltářích pak imponují, především silou výrazu. Na západ ku Praze, pracoval Rohrbach až v Kolíně, kam dodal roku 1733 sochy Panny Marie a sv. Jana Evangelisty pro Kalvárii barokně románské kostnice v sousedství arciděkanského chrámu, pro jehož závěrovou kapli vytvořil roku 1738 velkolepé Ukřižování a pro další kapli ještě roku 1744 anděle na oltáři sv. Barbory – pouze poslední dílo je smluvně doloženo. Na sever pod Orlickými horami je Rohrbachova práce zjištěna smlouvou na sochy hlavního oltáře v Dobřanech z roku 1738 (výzdoba kazatelny a bočních oltářů) a dál mu náleží sv. Jan Nepomucký z kostela v Novém Hrádku. Velmi určitě mu připisujeme kamenné sochy v Opočně, zejména sv. Floriána před zámek (1731). Sv. Vavřinec (1729) a Jan Nepomucký (1730) v Heřmanově Městci a výtečného sv. Josefa z roku 1737 v Popovicích u Jičína. Na jeho postavě – zrcadlově opakující schéma Braunova Judy Tadeáše- lze pěkně demonstrovat rozdíl mezi prací mistra a tovaryše. Rohrbach netvoří, nýbrž odvozuje, neexperimentuje, pouze pracuje. Snad proto ale také desítky jeho nadživotních soch, stovky andílků a reliéfů mají uspokojivý charakter šťavnaté svěžesti a radosti z dobře vykonaného díla. V blízkém sousedství Chrudimě, v Hrochově Týnci, působila současně s Rohrbachem dílna Jana Alberta Devotyho (data

narození a úmrtí neznáme). Podle starého podání šlo o původně italskou a v Čechách ještě koncem 16. století zdomácněnou šlechtickou rodinu...³²

„Ignác Rohrbach, také prošel a nějaký čas i pracoval v Moravské Třebové, nelze však s určitostí mu připsat některé dílo, snad mohl být autorem nadživotní sochy sv. Floriána, která stávala při kašně na náměstí. Je celá řada mistrovských sochařských děl, jejichž autorství je stále sporné. Jako příklad mohou sloužit polychromované sochy z pašijového cyklu, které byly kdysi umístěny v kapličkách na Křížovém vrchu a ve výklencích farního kostela a jež velký znalec baroka profesor Miloš Stehlík přisuzuje buď Jiřímu Pacákovi, nebo jeho synovi Františkovi, ale i Severinu Tischlerovi nebo Františku Seidlovi, nelze vyloučit ani Ignáce Rohrbacha.“³³ V nedalekém od Chrudimi Hrochově Týnci působil sochař Karel Devoty (1738 – 1817), který je autorem soch dvojice alegorických personifikací Spravedlnosti a Lásky na průčelí štítové atiky barokně přestavěné radnice v Chrudimi (1721). „Ze stejné doby jsou zbytky portálových vjezdů u Neuperského dvora.“³⁴

Popis umístění barokních bran

„U křižovatky, kde se protíná cesta od nádraží k městu vpravo směrem k Palackého třídě a vlevo směrem k silnici heřmanoměstské. V prodloužení cesty od nádraží k městu se tyčí v čele Jánského předměstí na levé straně výstavná budova s věží, oplocená vysokou zdí, končící barokním portálem, jehož mřížovým lze shlédnout velkou úpravnou zahradu a z průjezdu budovy prostranný dvůr, ohraničený hospodářskými budovami. Vzhled malebného průčelí dvora přinesl *Český svět* roku 1912, v čísle 28 z 15. března s postavami arciknížete Karla a choti arcikněžny Zity, kteří tehdy zavítali do Chrudimě.“³⁵

Dnes by se dalo říci: U kruhového objezdu silnic Palackého třídy - Masarykova náměstí (Jánské předměstí) – silnice Čáslavské (dříve silnice heřmanoměstská) – ulice Československé armády (cesta od nádraží). V prodloužení cesty od nádraží k městu se tyčí v čele Masarykova náměstí na levé straně výstavní budova s věží, oplocená pletivem a živým plotem končící dírou v plotě, jejímž otvorem stále procházejí někteří jedinci a zkracují si

³² Ivo Kořán, Braunové, Akropolis 1999, str. 137

³³ 1996 Ladislav Loubal

³⁴ Pavel Kobetič, Tomáš Pavlík, Ivo Šulc a kol, Chrudim, Vlastivědná encyklopedie, Praha 2005, Rohrbach Ignác, s. 167

³⁵ Alois Hnilička, K historii chrudimského rodu Kuchynkova, SOA Chrudim, Inv. č. 67, Kart. č. 4.

cestu. Vzhled malebného průčelí je permanentně zastíněn rušnou automobilovou dopravou. Obchvat okolo města, který by odklonil meziměstskou dopravu z centra, se v nejrůznějších variantách plánuje již od 40. let 20. století. Od roku 1996 jsme několikrát zaznamenali předvolební slib započítání stavby. Naposledy to bylo roku 2008 formou závazného usnesení vlády. I tento slib byl zrušen a odložen na neurčito. „Z Chrudimi se stal kanál, kterým protékají tisíce projíždějících automobilů, včetně těžkých a smrdutých kamionů.“ „Asi sto padesát lidí vyslyšelo výzvu sdružení Chrudimští patrioti a přišlo v pátek o půl deváté k jedné z místních kruhových křižovatek protestovat proti chybějícímu obchvatu města. Akce organizovaná sdružením Chrudimští patrioti, rozdělila veřejnost na dva velmi zneprátené tábory. V jednom vyjadřovali svou nespokojenost chodci, v druhém se čílili spěchající řidiči nad tím, že uvázli v pasti. Došlo i na šarvátky.“³⁶

Popis sochařské výzdoby i barokních bran Wiesnerovy zahrady

Čtyři barokní brány cca z doby kolem 1730 zdobené kamennými bustami tzv. imperátorů a antických bohů, byly součástí kamenné obvodové zdi, která lemovala okrasnou zahradu. V průhledech bran do ulice (zbořených 1956) v prodloužení na protější straně, uzavíraly iluzivní brány prostor zahrady. Tím byl umocněn prostorový dojem okrasné zahrady - parku. V současnosti jsou tu zachované pouze iluzivní brány ukryté na konci zahrady v hustém porostu náletových dřevin a vzrostlých stromů. Heraldicky levá brána s bočními odstíněnými pilastry nesoucími profilovanou segmentovou římsu se středovou dvojitou volutou, na nárožích a na středu vrchní stříšky zdobí kamenné busty. Střed brány je rámován slepým segmentovým obloukem ze vsazených kamenů, na středu klenák, v oblouku zbytky malby – vegetabilní motivy a architektura, nad obloukem štuková vegetabilní výzdoba Heraldicky pravá brána je v architektonickém provedení obdobná včetně bust, jen v slepém segmentovém oblouku je iluzivní architektura provedena v nízkém barevném reliéfu. Brány jsou postaveny z lomového zdiva (pískovec, opuka). Štuk je opatřen zašlým načervenalým nátěrem. Malba zachycuje polorozpadlé ruiny (jakési křížové klenby). Busty s největší pravděpodobností vytvořila dílna Ignáce Rohrbacha. Kamenné busty jsou vytesány do škvovádského pískovce a znázorňují alegorie antických božstev. Klenutí bran jsou zastřešena pálenou krytinou. Po stranách obou slepých bran jsou dochované po poslední opravě fragmenty obvodového zdiva.

---

³⁶ Chrudimský deník, 12. 6. 2009

Současný stav brán je velmi špatný. Dolní partie zdiva jsou zasolené a zavlhčené. Štuk s malbou opadáva až na kamenné zdivo, malba je zpráškovatělá, uvolněná, zachovaná ve fragmentech. Depozity kompletně pokrývají štukovou vrstvu, která je uvolněná a odpadává až na podklad. Ostatní omítky většinou uvolněné a zašpiněné. Kámen je rovněž zašpiněn, vyskytuje se krusta a černé depozity. Koroze pískovce působením času, mechanická poškození způsobená vandalismem a přerostlou vegetací, v bezprostřední blízkosti náletové dřeviny a uschlé větve. Pravá busta u heraldicky levé brány chybí. Levá busta je uložena v hospodářských budovách Wiesnerovy zahrady přelomena ve dvě. Okolní buky nevhodně stíní a zakrývají brány, odírají kámen, omítky i štuk, udržují zde nevhodnou vlhkost.

Ikonografie sochařské výzdoby na barokních branách

Obdobně jako sochy z dílny Matyáše Bernarda Brauna na Clam-Gallasově paláci v Praze, sochařská výzdoba Ignáce Rohrbacha na branách dnešní Wiesnerovy zahrady zpodobňovala bohy antické mytologie. „Nad atiku vystupovala řada kamenných soch, které pořídil pro palác Matyáš Bernard Braun. Bylo jich celkem podle vlastního obrazu Fisherova sedmáct a představovaly olympská božstva. Většina soch byla odstraněna již roku 1880, protože jejich materiál byl příliš sešlý. A tak zůstaly na atice dodnes jenom tři sochy: Jupiter, Merkur a Venuše s Amorem.“³⁷

Jednotlivé detaily kamenných bust Wiesnerovy zahrady v souvislosti s ikonografií jsem konzultoval s Tomášem Pavlíkem a Martinem Pavlíčkem.

Na heraldicky pravé bráně jsou po stranách alegorické busty žen – bohyň. Dáma s měsícem na hlavě zpodobňuje podle řecké mytologie Selené, dle římské mytologie Lunu. Dáma s hvězdou dle řecké mytologie bohyně úsvitu Éós, dle římské mytologie Aurora. Uprostřed bychom očekávali slunečního boha Helia s paprsky nebo svatozáří, místo něj na nás shlíží ženská busta – vítězná s vavříny na hlavě, pravděpodobně ne však ve smyslu pozemském.

„Hvězda- pro Řeky a Římany byly hvězdy božstvy. Tato víra se odvozovala od starobylých náboženství Persie a Babylónu. Nebeská tělesa byla vlastně ztotožněna s bohy – Venuše, Merkur, Saturn, atd. A tak bohové jako planetární symboly bývají zpodobováni s hvězdou na čele. V symbolické podobě byla tato představa převzata křesťanstvím.

---

³⁷ Jiří Čarek, Poklady národního umění, svazek třicátý - Palác Clam-Gallasovský, Nakladatelství Vyšehrad, Praha 1941

Měsíc- srpek měsíce byl v antice atributem panenské Diany a měsíční bohyně Luny, jež byly uctívány v dobách starého Říma jako jedna a tatáž osoba

Diana (řecká Artemis), jedna z dvanácti olympských bohyň a bohů. Dobře známá panenská bohyně Řeků, strohá a atletická personifikace čistoty, je pouze jednou z mnoha stránek mnohostranného božstva. V předřeckých počátcích byla bohyní země; Jednou z její funkcí bylo opatrovat, nikoliv hubit, divoký život. Později byla ztotožněna s bohyní měsíce, s Lunou (Seléné), jež nikterak nevynikala cudností. Římané ji uctívali jako trojité božstvo – jako Lunu (oblohu), Dianu (Zemi), Hekatu (Podsvětí).³⁸

---

³⁸ James Hall, Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění, Mladá fronta, Praha 1991.

Přestavba Kuchynkovského dvora na Wiesnerovu vilu, František Schmoranz ml.

V letech 1720 se mluví o velmi sešlém radním domu, který nechala hraběnka Millesimo opravit za 240 zl. rýn. „na ozdobu a opravu velmi sešlého domu radního.“³⁹ K ozdobě zahrady hraběnka Millesimo zavedla i vodovod.

Roku 1871, 30. června koupil František Wiesner od Aloise Kuchynky jednopatrovou obytnou budovu takzvaného Kuchynkovského dvora a pro jeho přestavbu na reprezentativní rodinný příbytek oslovil František Wiesner architekta Františka Schmoranze mladšího (1845 – 1892), pocházejícího ze stavitelského rodu z blízkých Slatiňan, ale působícího po dlouhá léta v Egyptě a ve Vídni.

V únoru roku 1880 informoval chrudimský týdeník Český východ, že mezi novými stavbami ve městě zaujímá přední místo přestavěná Wiesnerova vila „nově dle norimberského slohu s velkým nákladem, jenž nejen pozornost každého cizince zdaleka již poutá, ale i též závist malých lidí ve městě budí“. Novostavba, pokračuje list, „vyniká účinně nad ostatní vůkolní jednotvárná, namnoze i nevkusná stavení svou rozsáhlostí, zejména ale svým přesným slohem a bohatostí sochařských prací a ozdob, podobajíc se vzdálí svou mohutnou směle do výše se pnoucí krásnou věží do zahrady k domu přistavěnou a svým po tři patra prolomeným štítem, korunovaným mistrovsky vyvedenou alegorickou sochou.“⁴⁰

František Schmoranz ml. (1845-1892)

Syn Františka Schmoranze st. (architekt a restaurátor). František Schmoranz ml. se narodil 19. 11. 1845 ve Slatiňanech. Pocházel ze stavitelského rodu. František ml. vystudoval reálku v Kutné Hoře a poté pražskou polytechniku (1863-1868). Již během studií se začal projevat jeho neobyčejný výtvarný talent, trpělivost a cit pro detail. Svědčí o tom například dochované pečlivě provedené kresby mříží a kovových artefaktů, které zachytil roku 1866 v Praze.

---

³⁹ V. Florián, Topografie Chrudimi.

⁴⁰ Pavel Panoch, Miroslav Kaňka, Zdeněk Lukeš, Jakub Potůček, Štěpán Bartoš, Slavné vily Pardubického kraje, Vila Františka Wiesnera, č. p. 55, Foibos 2009, s. 24-27.

Zajímal ho zámek v Nelahozevsi, letohrádek Hvězda v Praze či interiér kostela sv. Ducha v Hradci Králové (restaurovaný jeho otcem).

Ihned po ukončení studií se vydal do zahraničí. Z jeho cesty máme doložen například pobyt v Seville (19. 9. 1868), Hamburk. Ovšem František Schmoranz ml. působil po dlouhá léta v Egyptě a ve Vídni. Zachycoval typickou architekturu i každodenní život. Spolu s Machytkou si zřídil architektonickou kancelář ve Vídni roku 1874. František Schmoranz byl prvním ředitelem Uměleckoprůmyslové školy v Praze. Roku 1873 získává řád Františka Josefa I. Roku 1876 obdržel turecký řád Medžidzie Na světové výstavě v Paříži probíhající v roce 1878 vykonával roli rakouského komisaře.

Architekt Wiesnerovy vily ve stylu Norimberské neorenesance. Schmoranz mladší společně s architektem Janem Machytkou navrhli průmyslníkův náhrobek na hřbitově sv. Kříže v podobě výpravného mauzolea s arkádami, jehož kamenný baldachýn zakrývá – po vzoru severoitalských renesančních náhrobků – mramorový sarkofág s portrétní plaketou zemřelého. Přestavba Wiesnerovy vily ve stylu norimberské renesance architekt František Schmoranz ml. Jeho otec František Schmoranz st. patřil po zřízení Ústřední památkové komise ve Vídni mezi první konzervátory jmenovanými roku 1853. Ve Slatiňanech založil stavitelskou huť. Obnovil téměř všechny gotické a některé barokní památky v Chrudimském okrese. Stavební činností ovládl celý východ Čech a zasáhl i na Moravu. „Výsledky této restaurátorské činnosti, směřují spíše k intuitivně tušenému než vědecky zkonstruovanému původnímu stavu památky.“⁴¹

Mezi jeho díla Františka Schmoranze ml. patří Egyptsko-súdánské oddělení na světové výstavě ve Vídni, lázeňská budova v Trenčianských Teplicích (turecké lázně Hamman), desítky projektů v Čechách a Evropě.⁴²

---

⁴¹ Břetislav Štorm, *Mezi žízni budoucnosti a trýzní minulosti*, Brno 2008

⁴² Ivo Šulc, *Rod Schmoranzů ze Slatiňan, Mozaika z dějin rodu*, Slatiňany 2002.

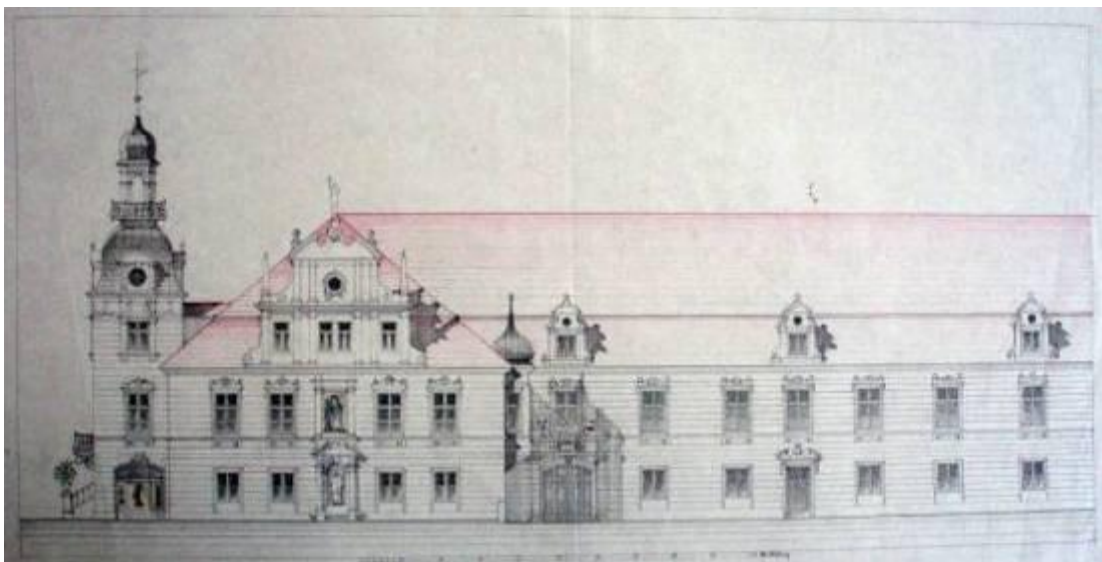
Obr. 1. Kartuš s iniciálami FW investora Františka Wiesnera. Kartuš je vytvořena patrně z tzv. Kufštajnu - materiálu obsahující vápenec bohatý na jílové částice, který se těžil v Tyrolsku hojně užívaný na stavbách v 19. století. Kartuš je umístěna na ose kamenného štítu pod místem, kde stávala socha štěstěny. /foto Zdeněk Šmahel, 2011/

Plány stavby, Vila Františka Wiesnera

Státní okresní archiv Chrudim, fond Městský úřad Chrudim (III. část), inv. č. 4397.

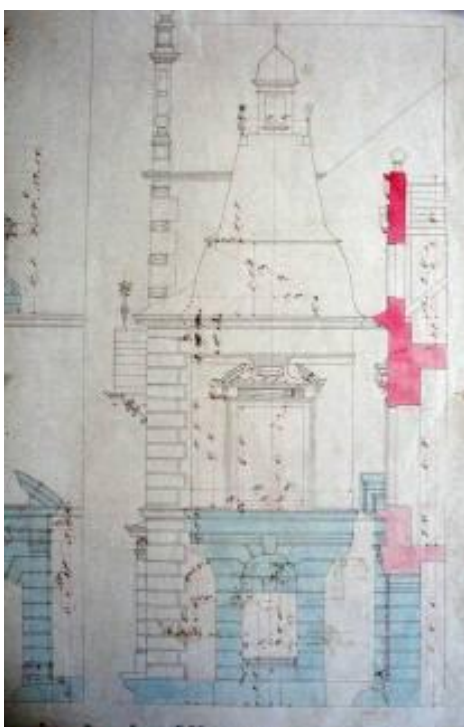
Citace se týkají plánu jednotlivých částí města, který byl zhotoven v roce 1950 podle starých katastrálních map. V této studii se reprodukce tohoto plánu nenachází.

Plány dnes již neexistujících bran s barokní sochařskou výzdobou. V měřítku 1:1000.

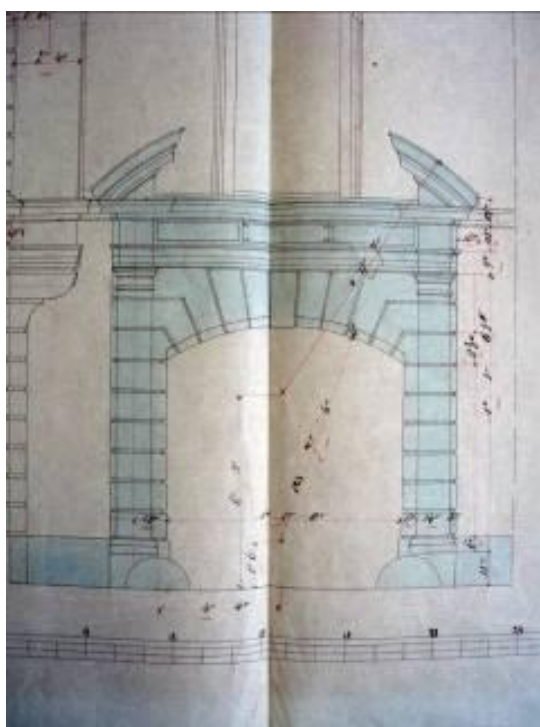

Obr. 2. František Schmoranz ml., Vila Františka Wiesnera.

Plány přestavby Wiesnerovy vily.

Obr. 3

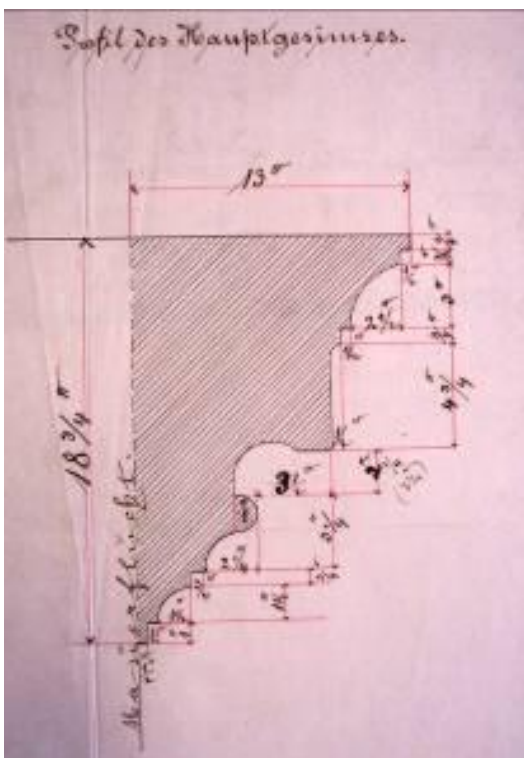
Obr. 4

František Schmoranz ml., Vila Františka Wiesnera.

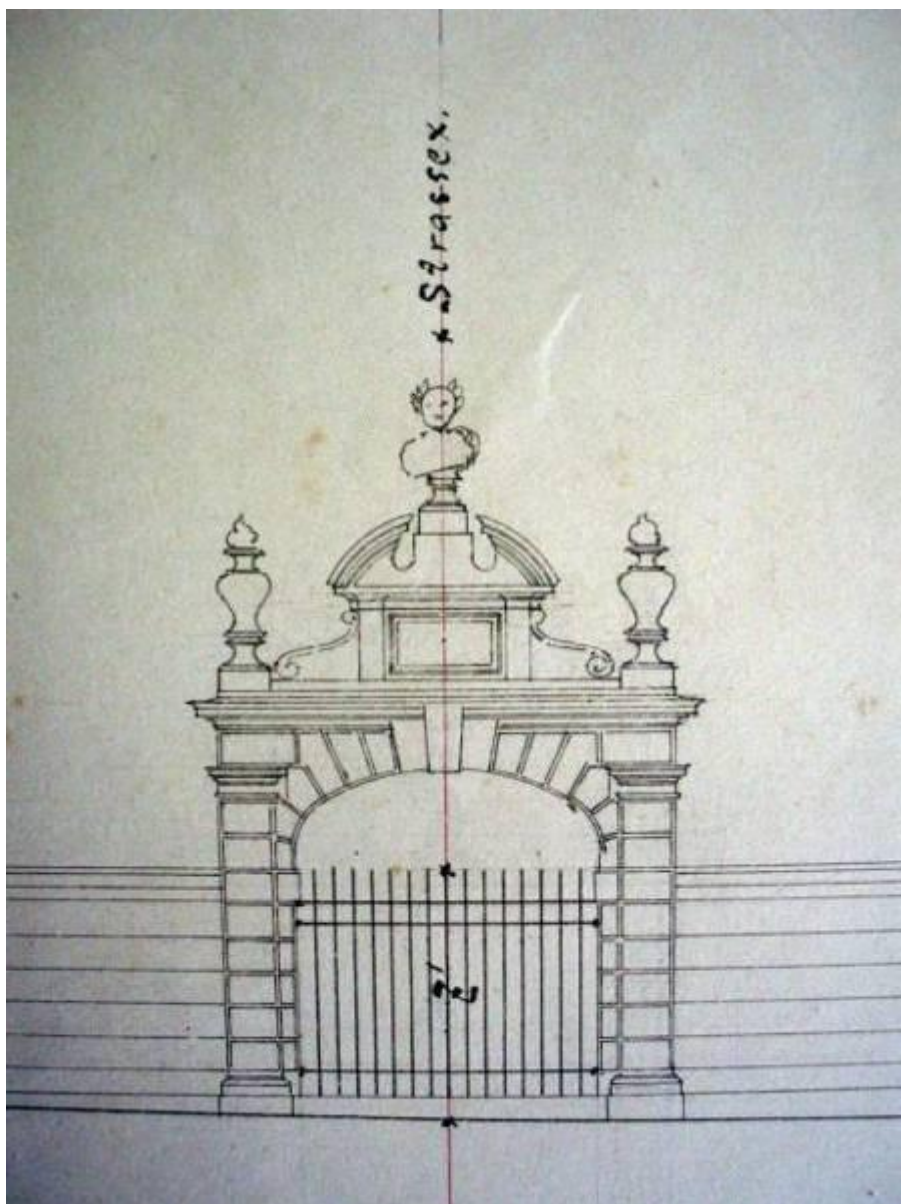
Plány přestavby Wiesnerovy vily. Atika a pískovcový portál.

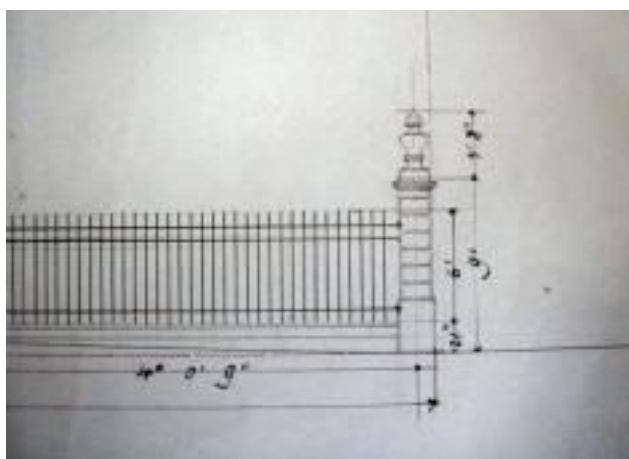
Obr. 5. František Schmoranz ml., Vila Františka Wiesnera.
Plány přestavby Wiesnerovy vily. Detail sochařské a malířské výzdoby.

Obr. 6. František Schmoranz ml., Vila Františka Wiesnera.
Profil římsy.

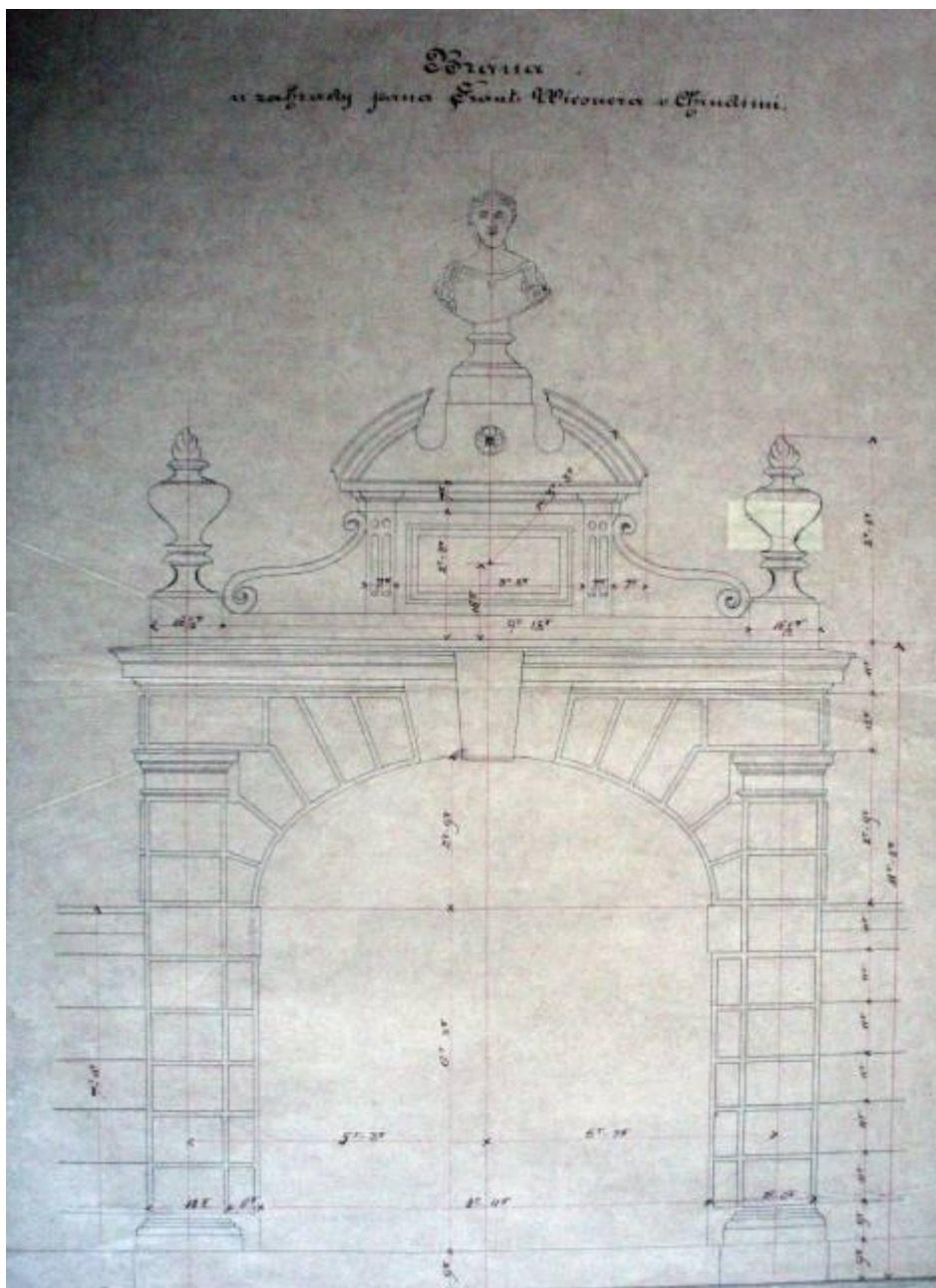

Obr. 7. František Schmoranz ml., Vila Františka Wiesnera.
Plány dnes již neexistujících bran s barokní sochařskou výzdobou.

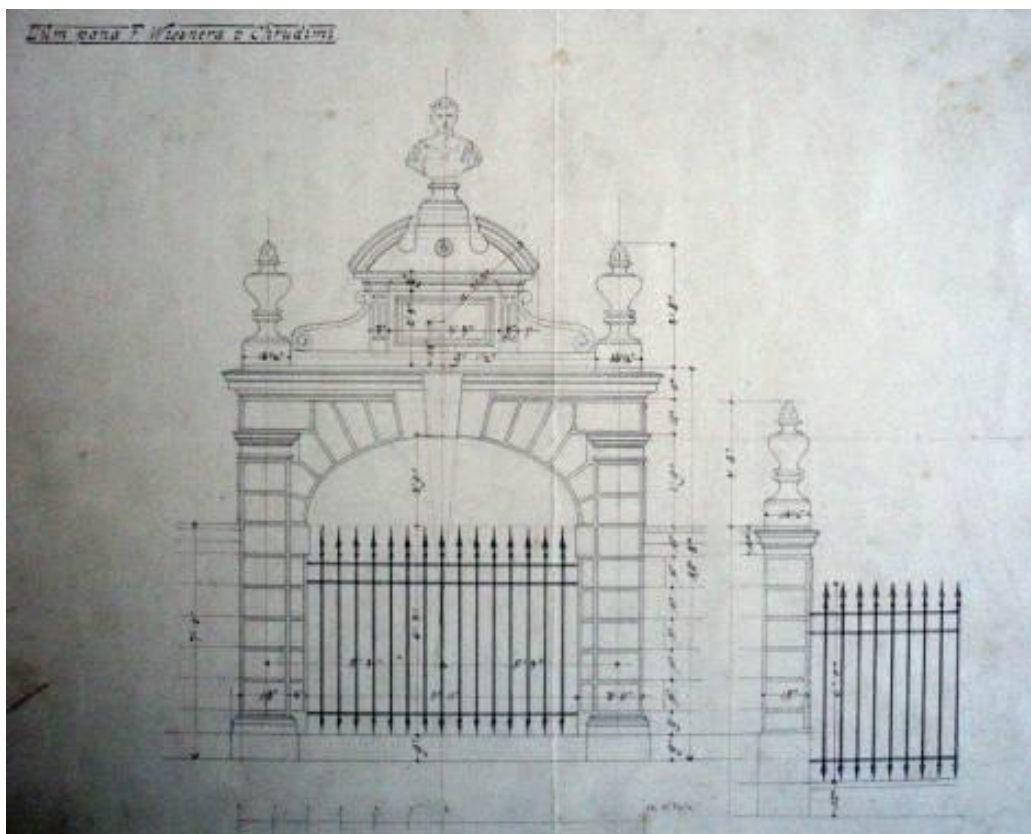
Obr. 8. Detail vázy.

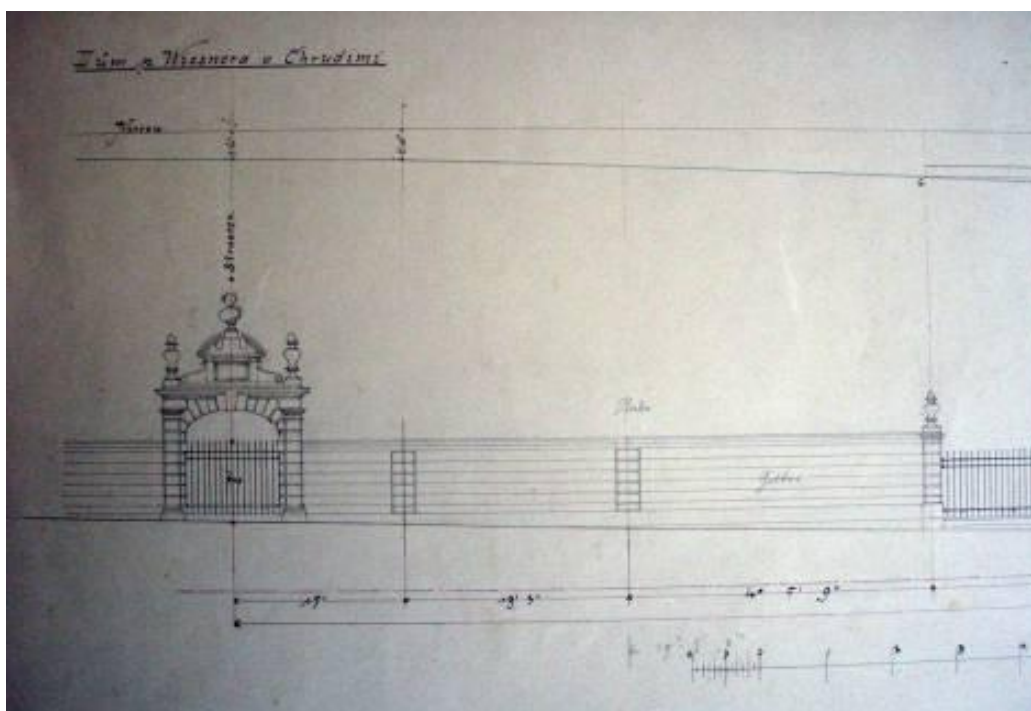
Obr. 9. František Schmoranz ml., Vila Františka Wiesnera.

Plány dnes již neexistujících bran s barokní sochařskou výzdobou. Původní barokní brány nebyly podle těchto návrhů opraveny. Vis fotodokumentace.

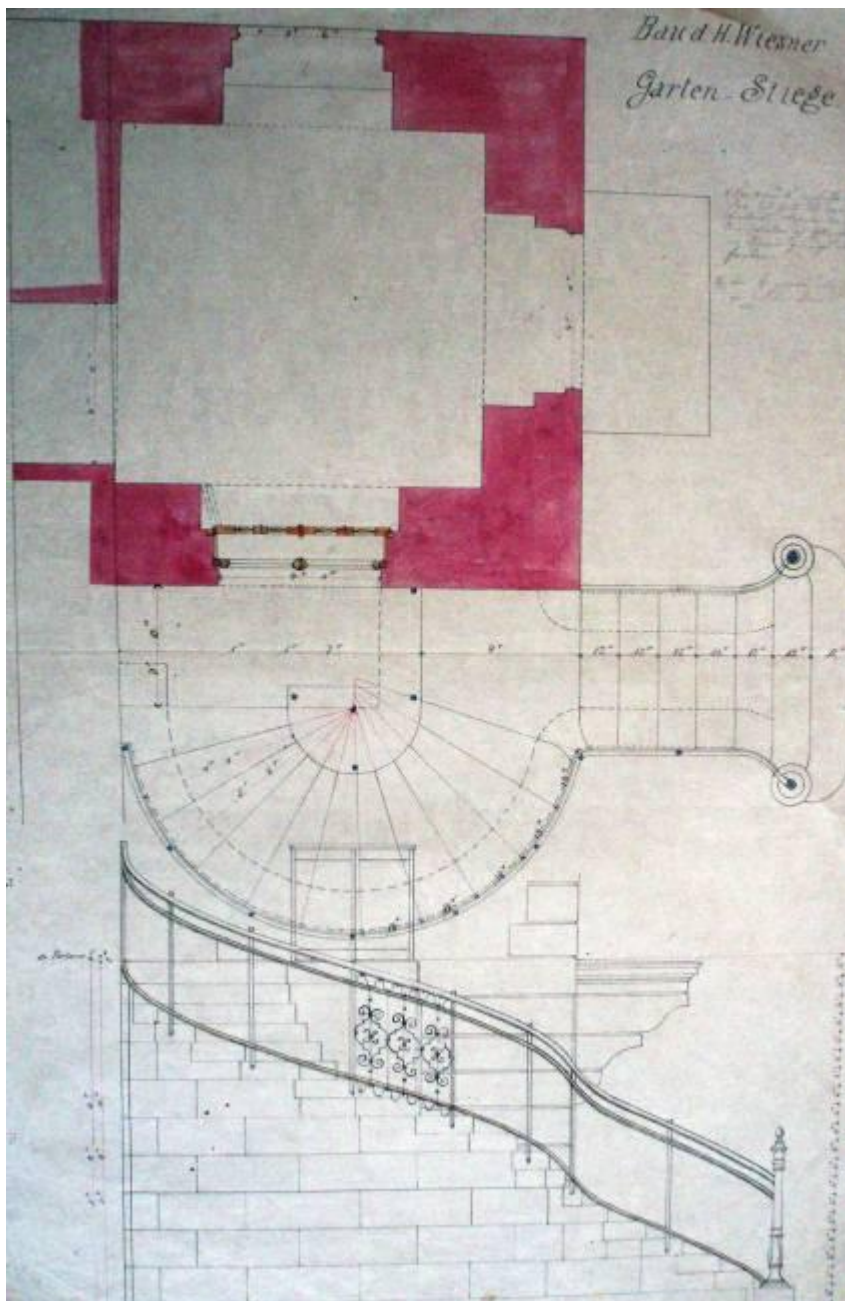

Obr. 10. František Schmoranz ml., Vila Františka Wiesnera.

Plány dnes již neexistujících bran s barokní sochařskou výzdobou. Detail mříží.

Obr.11. František Schmoranz ml., Vila Františka Wiesnera.

Obr. 12. František Schmoranz ml., Vila Františka Wiesnera.
Schodiště do zahrady.

Popis Wiesnerovy vily

Objekt se skládá ze dvou částí. Levá část v pohledu z Masarykova náměstí má symetrickou fasádu s pěti osami a dekorativní štít, k levému nároží přiléhá hranolovitá věž, na střešní části ochozem a lucernou. Nároží stě jsou opatřeny bosáží. Okenní šambrány jsou profilovány, nad okny se nacházejí segmentové suprafenestry. Ve střední ose v přízemí je kamenná nika s římsou nesenou bosovanými toskánskými sloupky, v prvním poschodí je umístěna nástěnná

malba sv. Anny Samotřetí se sv. Josefem a Jáchymem. Nad obrazem je kovová markýza. Dekorativní štít je opatřen volutami a nárožními obelisky a je ukončen segmentovým frontonem. Pravá část do náměstí se sedmi okenními osami, v první a čtvrté ose v přízemí vchod. Levá část do náměstí, která v jedné boční ose s vrchním dlátovým štítem předstupuje před pravou část budovy, je šestiosá, první osu tvoří nárožní dvoupatrová věž s bání a lucernou, čtvrtá a ž šestá osa má patrový štít s nárožními jehlanci a koulemi. Na ose nad kartuší s iniciálami byla socha Štěstěny. Průčelí s vysokým patrovým štítem respektuje nepravidelné půdorysné schéma původní budovy. Pojetím průčelí s bosovanými nárožními, okenními rámy, jehlancovými prvky štítu kamennými čely střešních vikýřům se hlásí k severskému proudu neorenesance, inspirovanému německou zámeckou architekturou počátku 17. století i tamní zástavbou hanzovních měst. Levá boční fasáda se třemi osami. Na střeše na průčelí tři vikýřová okna se segmentovou římsou a vrcholovou koulí, na levé boční fasádě jedno. Na zadní fasádě do parku jeden štít. V přízemí věže průchod s balkónem na konzolách, v zadu točité schodiště. Kolem oken profilované štukové ostění, nad okny profilované římsy, v patře s festony. Štíty a vikýřová okna kamenná, kolem niky s postavou Adama a kolem vchodů kamenná profilovaná ostění. Nad malbou Svaté Rodiny štukový feston a stuha, nad tím kovová stříška s ozdobami. Na klenáku průjezdu vytesáno Č/55, nad tím datování – MDCCCLXXIX (1879)

V 70-90 letech 20. století byl objekt využíván jako mateřská školka, v současnosti je využíván pro privátní lékařskou praxi, lékárna, optika a v části budova slouží jako restaurace Neuperský dvůr.

Kamenné prvky a sochy na fasádě domu č. p. 55. na Masarykově náměstí v Chrudimi.

Nárožní kvádry, segmentové římsy a ozdobné kamenné obelisky jsou vytvořeny s největší pravděpodobností ze škvovádského pískovce ze slatiňanských lomů. V nice mramorová socha Adama od Edmunda Hellmera. Socha Adama a dvě vázy restaurovány v roce 1986 (tehdy snesena v havarijním stavu i socha Štěstěny), ve stejném roce restaurována malba Svaté Rodiny. Restaurátorské zprávy by měly být uloženy buď na Městském úřadu, nebo v Regionálním muzeu v Chrudimi, kam údajně byla dle NPÚ přenesena i socha Štěstěny.

„Životní motto stavebníka snad jinojajně vyjadřovala alegorická sochařská výzdoba uličního průčelí: v přízemní nice stojícímu biblickému nahému Adamovi s rýčem v ruce z vršku štítu přátelsky kynula postavy Štěstěny v připomínce toho, že příčinlivost a šetrnost bývá provázena vděkem osudu a sklízí oprávněné plody. Úpravou a novou výsadbou parkové

zahrady, jež ohradní zeď členilo několik barokních bran s bustami římských imperátorů, pak ve třicátých letech realizoval zkušený chrudimský zahradní architekt Josef Vaněk.⁴³

„Stav – kámen je zašpiněn, jsou na něm černé depozity a místy krusta, zvětrávání je v malém množství, stejně jako mechanická poškození. U soklu nelze vyloučit zasolení, nové tmely soše změnily barevnost (světlé), malba je mírně zašpiněna s malým zpraškovatěním. Štuky jsou přetřeny fasádní barvou, nelze vyloučit jejich zvětrání a další poškození pod nátěrem.“⁴⁴

Edmund Hellmer (1850-1935)

Autor sochy Adama z průčelí Wiesnerovy vily byl „rakouský sochař, absolvent vídeňské akademie, 1882-1892 působil na akademii jako profesor. Autor řady soch a pomníků ve Vídni: Goethův pomník, Schindlerův pomník, Straussův pomník. Poslední nese silné znaky secese. Hellmer byl jedním ze zakládajících členů Vídeňské secese a jeho dílo je tak rozprostřeno mezi ní a akademickým historismem.“⁴⁵

Dalším dílem tohoto sochaře je pomník Heinricha Mattoniho. Pomník tvůrce slávy Kyselky zdobí park mezi Jindřichovým dvorem a Lázeňskou restaurací. Mattoni je ztvárněn stojící, v životní velikosti. Bronzovou sochu na vysokém hranolovém podstavci umístěném pod Ottovým pramenem navrhl a ztvárnil prof. Edmund von Hellmer. Mattoniho pomník byl odhalen v dubnu 1914. Pomník Hanse Markata ve Vídni. Vytěsaná socha císařovny Elisabeth dříve umístěná před hotelem Europe v Salzburku (u dnešního hlavního nádraží), byla přemístěna do dnes známého Anglického parku.⁴⁶

---

⁴³ Pavel Panoch, Miroslav Kaňka, Zdeněk Lukeš, Jakub Potůček, Štěpán Bartoš, Slavné vily Pardubického kraje, Vila Františka Wiesnera, č. p. 55, Foibos 2009, s. 24-27.

⁴⁴ NPÚ, Odborné vyjádření, PP-8188/2005/ea; PhDr. Václav Paukrt; v Pardubicích 23. 11. 2005.

⁴⁵ Thieme-Becker 16, s. 340-341

⁴⁶ Masarykova univerzita, Filozofická fakulta- Seminář dějin umění, Tomáš Zapletal, bakalářská diplomová práce
Anton Brenek: pomník Gustava Winterhollera
Brno 22. listopadu 2008

Nedochovaná díla a stavební prvky Wiesnerovy vily a její zahrady

Zbořené barokní brány

Pokud porovnáme plány Františka Schmoranze ml. s fotografiemi O. Příborského, Fr. Ulrycha a Karla Sokola z 30. - 40. let 20. století, je patrné, že k přestavění barokních brán (dnes již neexistujících) podle projektu Františka Schmoranze nedošlo.

Kolem roku 1956 došlo ke zbourání obvodové zdi zahrady včetně dvou barokních bran. Sochařská výzdoba pravděpodobně z dílny Ignáce Rohrbacha je z části vystavena v lapidáriu hradu Košumberk (Luže). Vázy jsou zachovány v torzech. Více se dovíme v části věnované Ignáci Rohrbachovi.

Socha na kulaté kašně

Socha z pískovce na kruhovém bazénku v zahradě Wiesnerovy vily, autor: Zelený – Chrudim
Vis fotodokumentace pana Wiesnera z roku 1939. (obr. strana 75)

Komín

Na dobové fotografii z roku 1890 je vidět na budově Wiesnerovy vily, z protější strany štítu mohutný, dnes již neexistující komín. (obr. strana 91)

Wiesnerova zahrada

„Dendrologicky zajímavá soukromá okrasná zahrada náležející k Neuperskému domu čp.55/IV. První zmínka o „krásné zahradě“ náležející tomuto domu pochází z roku 1683. V té době se jednalo především o zahradu užitkovou. Charakter výhradně okrasné zahrady získala v roce 1942, kdy rodina Wiesnerova, vlastníci přílehlý dům nechala zbořit hospodářský dvůr a uvolněný prostor použila k rozšíření zahrady. Autorem úpravy byl Josef Vaňek. Roku 1950 byl park dán pod národní správu. Roku 2004 rostlo v zahradě 16 druhů dřevin. (např. Borovice osinatá, ...)

Josef Vaňek

Významný zahradní architekt, redaktor nakladatel, odborný spisovatel, majitel zahradnického závodu, školkař a ovocnář. *06. 02 1886 Bukovina u Hradce Králové - †18. 01. 1968 Chrudim. J. Vaňek byl posluchačem Zemského pomologického ústavu v Tróji, pomologického ústavu v Reutlingenu a vyšší státní pruské zahradnické školy v Proskavě. Pracoval například v zámeckém zahradnictví v Ratibořicích, u hraběte Thun-Hohensteina v Děčíně, jako vedoucí zahradnictví v Braniborsku. V roce 1911 založil v Chrudimi zahradnický závod, zřídil technickou kancelář pro zkrášlování zahrad. Ta vytvořila na 4000 projektů, mnohé celorepublikového významu, například Barrandovské terasy. Činnost celé firmy byla násilně ukončena v roce 1950.⁴⁷

Parky a zahrady v Chrudimi

V Chrudimi jsou dva velké parky- Střelnice a Městský park- a řada menších. Ze zahrad je zajímavá Wiesnerova zahrada, která však není veřejně přístupná. Hodnotné zahrady měli i některé školy (gymnázium, střední zemědělská škola, základní umělecká škola). Z dendrologického hlediska je významný zámecký park v Medlešicích, ale i hřbitovy. Již zaniklou zajímavostí bylo bryarium. Na konci 30. let 20. stol se mohla Chrudim chlubit botanickou zvláštností..., šlo o sbírku uměle pěstovaných mechorostů pocházejících z různých částí republiky. V menší míře tu byly zastoupeny i další druhy rostlin. Bryarium založil v roce 1938 Karel Kudrna (1861-1950), pedagog, redaktor, tchán Josefa Vaňka. Zahrada se nacházela pod Pardubickou fortnou podél schodů vedoucích do Lázeňské a Podfortenské ulice. K. Kudrna se od počátku potýkal s mnoha problémy, především nepochopením a vandalismem chrudimských obyvatel, kteří jeho počínání považovaly za pošetilé. Na úpravě veřejných parků, hřbitovů i soukromých zahrad se ve 20. století výrazně podílel zahradní architekt Josef Vaňek.

---

⁴⁷ Pavel Kobetič, Tomáš Pavlík, Ivo Šulc a kol., Chrudim Vlastivědná encyklopedie, Praha 2005, str. 196.

Městský park

Jeho založení souvisí se vznikem restaurace Na Sklepích roku 1864. Pro zlepšení odbytu piva dalo právovárečné měšťanstvo v dnešní severní části parku vybudovat ležácké sklepy a vysázet několik jírovců (kaštanů). V roce 1865 bylo v severní části dnešního parku vysázeno 700 lesních stromů, které z větší části o rok později zničila pruská vojska. Park byl založen v letech 1875-1876 podle návrhu knížecího zahradníka Švarce z Heřmanova Městce. Zahradnické práce provedl chrudimský zahradník František Lavička. Velkou zásluhu na založení parku měl František Wiesner. O další rozšíření parku východním směrem se zasloužil Spolek pro okrasu města Chrudimě a jeho okolí (založen 1881). Návrh na rozšíření parku zpracoval tehdy vrchní zahradník města Prahy František Tomayer.⁴⁸

---

⁴⁸ Pavel Kobetič, Tomáš Pavlík, Ivo Šulc a kol., Chrudim Vlastivědná encyklopedie, Praha 2005

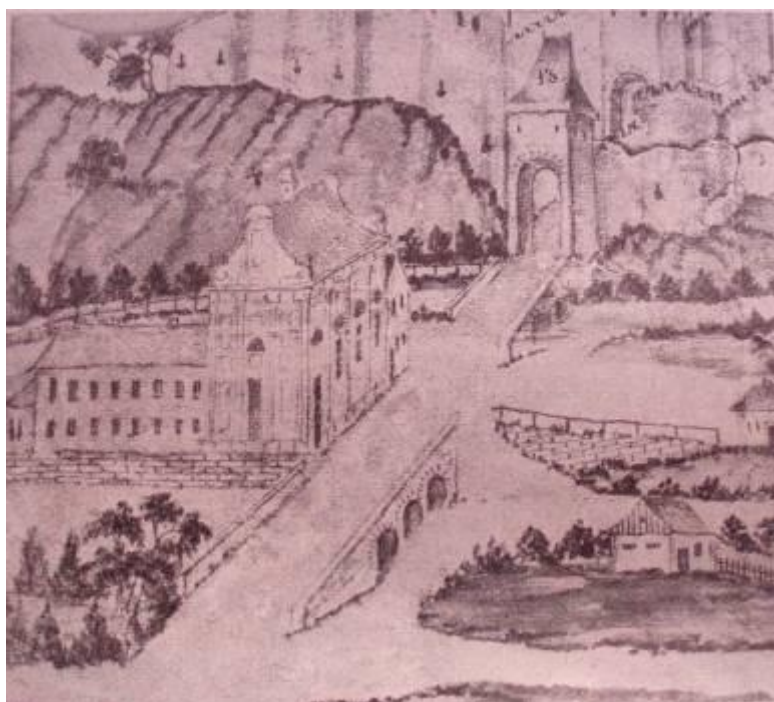

Historická fotografie v porovnání se současností

JANSKÉ PODMĚSTÍ, CHRUDIM.

Obr. 13. Pohled na Chrudim s kostelíkem sv. Jana Křtitele na Janském podměstí. (podle kresby J. Ceregettiho v jeho Historii z roku 1771). (foto z publikace Divadelní Chrudim 18. února 1934).

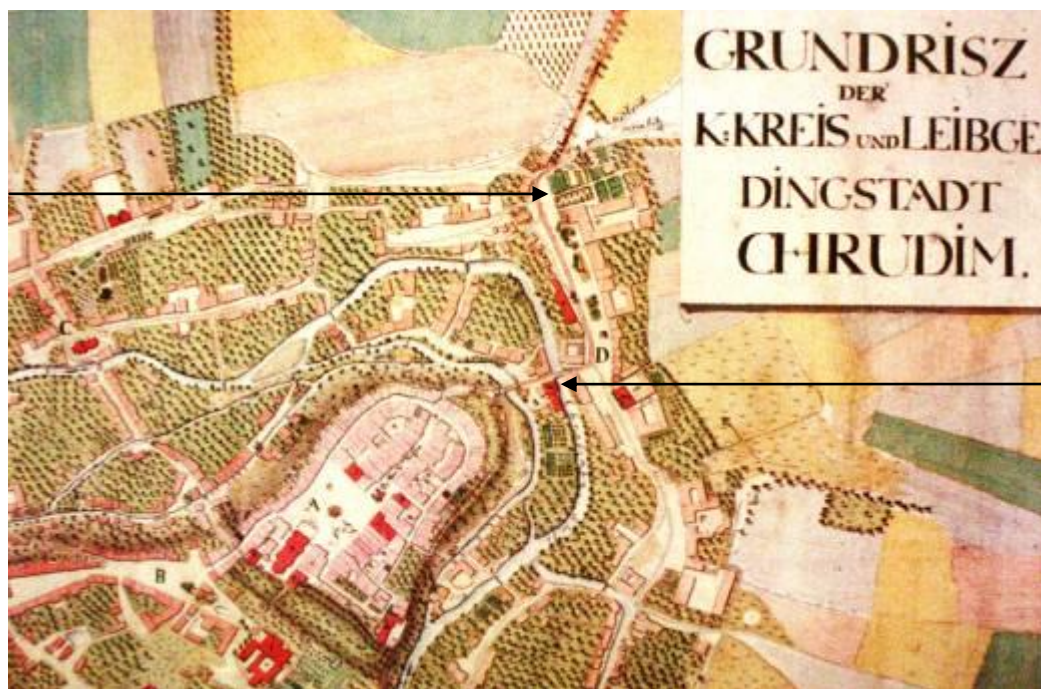

Obr. 14. Kostelík sv. Jana Křtitele upravený 1801 na divadlo. (foto z publikace Divadelní Chrudim 18. února 1934).

JANSKÉ PODMĚSTÍ, CHRUDIM.

Obr. 15. Divadlo v letech 1889-1897 projektoval František Schmoranz starší. (fotografie Tietz-Gallat). Místo divadla stával kostel sv. Jana Křtitele.

Obr. 16. Detail mapy města před rokem 1823. Detail Kuchynkova dvora na Janském podměstí (horní šipka). Detail kostela sv. Jana Křtitele (spodní šipka).

JANSKÉ PODMĚSTÍ, CHRUDIM.

Obr. 17. Dnešní Masarykovo náměstí před rokem 1895.

Obr. 18. Wiesnerova vila. /foto Fr. Wiesner 1940/

MYSARYKOVO NÁMĚSTÍ, CHRUDIM.

Obr. 19. Foto Wiesnerovy vily, /Zdeněk Šmahel, 2011/

Obr. 20. Prostranství před Wiesnerovou vilou, vlevo hotel Bohemia
/foto Zdeněk Šmahel, 2011/

BAROKNÍ BRÁNY WIESNEROVY VILY

Obr. 21. Wiesnerova vila 1879, barokní brána se sochařskou výzdobou.

/Regionální muzeum Chrudim, FN 1127, www.muzeumcr.cz/

BAROKNÍ BRÁNY WIESNEROVY VILY

Obr. 22. Brána do zahrady domu Wiesnerova. Foto Fr. Ulrych, 1937.

/Regionální muzeum Chrudim, FN 8421, www.muzeumcr.cz/.

BAROKNÍ BRÁNY WIESNEROVY VILY

Obr. 23. Brána do zahrady domu Wiesnerova. Foto Fr. Ulrych, 1937.

Kování bran nahrazeno dřevěnými latěmi.

/Regionální muzeum Chrudim, FN 8429, www.muzeumcr.cz/

BAROKNÍ BRÁNY WIESNEROVY VILY

Obr. 24. Brány Wiesnerovy zahrady na Jánském předměstí. Zbořeny v důsledku rozšíření vozovky v 50. letech 20. stol. Foto Karel Sokol 1949.

/Regionální muzeum Chrudim, Foto 00264. www.muzeumcr.cz/

BAROKNÍ BRÁNY WIESNEROVY VILY

Obr. 25. Brána u Wiesnerovy zahrady s domnělými Braunovými sochami. Foto O. Příborský, 1930. Kování bran nahrazeno dřevěnými latěmi.

/Regionální muzeum Chrudim, FN 1446, www.muzeumcr.cz/

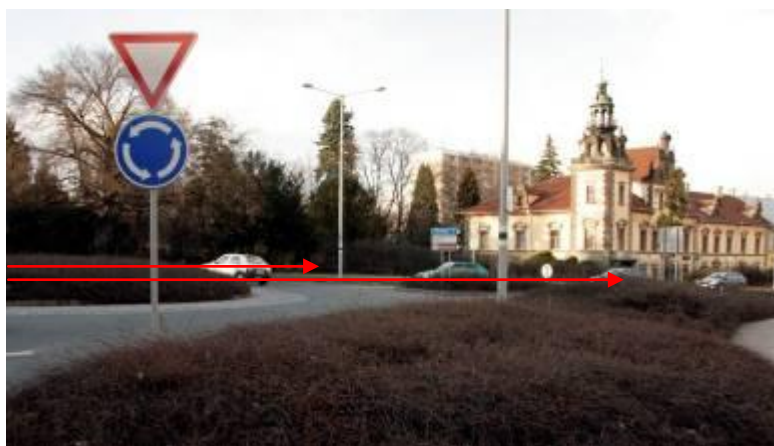
BAROKNÍ BRÁNY WIESNEROVY VILY

Obr. 26. Brány a zeď Wiesnerovy zahrady. Zbořena v důsledku rozšíření vozovky v r. 1956.

Foto Karel Sokol 1949. (A 1806-1812)

/Regionální muzeum Chrudim, FN 263-269, www.muzeumcr.cz/

Obr. 27. Kruhový objezd před zahradou Wiesnerovy vily. Červené šipky přibližují místa dnes již zbořených barokních bran. /foto Zdeněk Šmahel, 2010/

BAROKNÍ BRÁNY WIESNEROVY VILY

Obr. 28. Brána Wiesnerovy zahrady. Kování bran nahrazeno již dřevěnými latěmi.

Foto Karel Sokol 1949.

/Regionální muzeum Chrudim, Foto 00265, www.muzeumcr.cz/

Obr. 29. Před Wiesnerovou vilou přes silnici kvetou tři magnolie.

/foto Zdeněk Šmahel, 2010/

SOCHAŘSKÁ VÝZDOBA Z BÝVALÝCH BRAN WIESNEROVY ZAHRADY

Obr. 30

Obr. 31

Obr. 30. Foto poškozené sochařské výzdoby v lapidáriu hradu Košumberk v Luži. Poškozená váza ze zbořených bran Neuperského dvora v Chrudimi. Vázy jsou pravděpodobně z dílny I. Rohrbacha. /foto Zdeněk Šmahel, 2010/

Obr. 32. Kamenná výzdoba - váza ze zbořené brány do Wiesnerovy zahrady. Zvětšená fotografie Karla Sokola z roku 1949, Zdeněk Šmahel 2010.

Obr. 33. Busta z obdobné série „portrétů“ jako na iluzivní bráně zahrady Wiesnerovy vily v Chrudimi. Koho zpodobňuje a kde bylo původní místo tohoto monumentálního sochařského díla? Autorem dílna I. Rohrbacha? Dnes lapidárium hradu Košumberk, Luže. /foto Zdeněk Šmahel, 2010/.

SOCHAŘSKÁ VÝZDOBA Z BÝVALÝCH BRAN WIESNEROVY ZAHRADY

Obr. 34

Obr. 35

Obr. 34. Busta z obdobné série „imperátorů“ jako na bráně do zahrady Wiesnerovy vily v Chrudimi. Tato je však bez vousů na rozdíl z fotografie imperátora na bráně Wiesnerově vily. Lze konstatovat: kamenná busta z lapidária v Košumberku není totožná s podobou imperátora na zvětšené fotografii. Kde bylo původní místo tohoto monumentálního sochařského díla? Uloženo v lapidáriu zříceniny hradu Košumberk v Luži. Autorem díla I. Rohrbacha? /foto Zdeněk Šmahel, 2010/.

Obr. 35. Zvětšená kopie fotografie imperátora z brány do zahrady domu Wiesnerova. Foto Fr. Ulrych, 1937. /Regionální muzeum Chrudim, [www. muzeumcr.cz/](http://www.muzeumcr.cz/)

Obr. 36. Foto poškozené sochařské výzdoby *volně ležící?* na nádvoří zříceniny hradu Košumberk v Luži. (trochu připomíná draperii poškozené busty?) /foto Zdeněk Šmahel, 2010/.

SOCHAŘSKÁ VÝZDOBA Z BÝVALÝCH BRAN WIESNEROVY ZAHRADY

Obr. 37

Obr. 38

Obr. 37. Foto imperátora, pravděpodobně se shoduje s fotografií sochařské výzdoby „imperátora“ na místě zbořené brány před budovou Wiesnerovy vily do zahrady v Chrudimí, dnes uloženo v lapidárium zříceniny hradu Košumberk v Luži.
/foto Zdeněk Šmahel, 2010/

Obr. 38. Kamenná výzdoba ze zbořené brány do zahrady Neuperovské zahrady
Fotografie Karla Sokola z roku 1949
/Regionální muzeum Chrudim, www.muzeumcr.cz/
/Zvětšený detail imperátora, Zdeněk Šmahel 2010/.

SOCHAŘSKÁ VÝZDOBA Z BÝVALÝCH BRAN WIESNEROVY ZAHRADY

Obr. 39. Sochařská výzdoba z bývalých bran Wiesnerovy zahrady včetně vzpomínek na válečná období. Foto O. Schütz, 1959. (A 2347)

/Regionální muzeum Chrudim, FN 1268-1271, www.muzeumcr.cz/

Z expozice kamenných plastik a architektonických prvků z chrudimska od doby románské po období baroka.

Hrad Košumberk byl ve správě odboru ONV Chrudim. V letech 1973 – 1979 byl staticky zajištěn a opraven nákladem 4.500.000,-Kč.

Expozice byla realizována Okresním muzeem v Chrudimi z architektonických článků a sbírek hradu Košumberk a dalších míst okresu.

Expozice otevřena v červenci 1984.

Scénář: Ph. Dr. Jan Frolík

Odborná spolupráce: Marcela Baboráková

Výtvarný návrh: ak. mal Jan Hlína

Osvětlení: ak. soch. Jaroslav Staněk

Interiérové vybavení: ak. arch. Lubomír Reml

Fotografie: Milan Machytka

Realizace: pracovníci Okresního muzea v Chrudimi

Technická spolupráce: OK ONV Chrudim, DOS MNV Luže, JZD Nový život Luže.

Obr. 40. Wiesnerova zahrada: dendrologicky zajímavá soukromá okrasná zahrada náležející k Neuperskému domu čp.55/IV. První zmínka o „krásné zahradě“ náležející tomuto domu pochází z roku 1683. V pozadí iluzivní brána s barokní sochařskou a malířskou výzdobou. /Regionální muzeum Chrudim, FN 0098, www.muzeumcr.cz/

Obr. 41. Foto F. Wiesner 1939, „Socha z pískovce na kruhovém bazénku v zahradě Wiesnerovy vily, autor sochy: Zelený – Chrudim. Obr. 42. Kopie sochy z bývalé fontány, dnes stojící ve výklenku schodiště Wiesnerovy vily. /foto Zdeněk Šmahel 2010/

Obr. 43. Heraldicky pravá brána na zahradě Wiesnerově před opravou. Foto Fr. Ulrych, 1937.

/Regionální muzeum Chrudim- FN 8418, www.muzeumcr.cz/.

Na fotografii je vidět částečně zbořená zeď, která patrně pokračovala k druhé iluzivní bráně a kolem celé zahrady ke dvěma branám (dnes již zbořeným) před Wiesnerovou vilou.

Obr. 44. Obě brány na zahradě Wiesnerově před opravou. Foto Fr. Ulrych, 1937.
/Regionální muzeum Chrudim, FN 8419, www.muzeumcr.cz/ /

Obr. 45. Celkový pohled na obě iluzivní brány Wiesnerovy zahrady
/foto Zdeněk Šmahel, r. 2010/.

Obr. 46. Heraldicky levá brána na zahradě Wiesnerově po opravě. Foto Fr. Ulrych, 1937.

/Regionální muzeum Chrudim, FN 8415, www.muzeumcr.cz /

SOUČASNÝ STAV SOCHAŘSKÉ VÝZDOBY BRAN WIESNEROVY ZAHRADY

Obr. 47. Heraldicky pravá iluzivní brána s náznakem pokračování obvodové zdi.
/foto Zdeněk Šmahel, 2010/.

Obr. 48. Z heraldicky pravé iluzivní brány, bohyně s hvězdou na čele - Venuše? Sochařská práce z dílny Ignáce Rohrbacha /foto Zdeněk Šmahel, 2010/.

Obdobně jako sochy z dílny M. B. Brauna na Clam-Gallasově paláci v Praze, sochařská výzdoba Ignáce Rohrbacha na branách zahrady zpodobňovala bohy antické mytologie. Hvězda- Pro Řeky a Římany byly hvězdy božstvy. Tato víra se odvozovala od starobylých náboženství Persie a Babyléonu. Nebeská tělesa byla vlastně ztotožněna s bohy - Venuše, Merkur, Saturn, atd. A tak bohové jako planetární symboly bývají zpodobováni s hvězdou na čele. V symbolické podobě byla tato představa převzata křesťanstvím.

Obr. 49. Z heraldicky pravé iluzivní brány, busta Luny dle symbolu měsíce. Sochařská práce z dílny Ignáce Rohrbacha. /foto Zdeněk Šmahel, 2010/.

Obr. 50. Z heraldicky pravé iluzivní brány ústřední ženská busta, sochařská práce dílny Ignáce Rohrbacha? Kamenná busta je v havarijním stavu. Zvláště v oblasti krku a obličeje dochází k výraznému úbytku materiálu. Ostatní části pokrývá černá křusta. /foto Zdeněk Šmahel, 2010/

Obr. 51. Iluzivní brána u bazénu. Téměř kompletně poškozena omítka s freskovou výzdobou na opukovém zdivu. Jsou zachovány jen fragmenty freskové výzdoby znázorňující architekturu kleneb. Jedna busta je prozatím uložena v hospodářské budově Wiesnerovy vily poškozena pádem. (vis. Restaurátorský záměr). Druhá busta je zatím neznámá. /foto Zdeněk Šmahel, 2010/.

Obr. 52. Z heraldicky levé iluzivní brány, tzv. imperátor z dílny Ignáce Rohrbacha?

Dochází k úbytku materiálu, povrch kamene pokrývá černá krusta, větve okolních buků a okolních náletových dřevin odírají a zakrývají sochařskou výzdobu.

/foto Zdeněk Šmahel, 2010/.

WIESNEROVA HROBKA NA HŘBITOVĚ U KOSTELA SV. KŘÍŽE V CHRUDIMI

Obr. 53., 54. Hřbitovní kostel Sv. Kříže, původně nejstarší chrudimský kostel. Roku 1421 zničen Žižkovým vojskem. Upraven v 16. století. Roku 1865 regotizován Františkem Schmoranzem st. Na stěnách epitafy starých chrudimských rodů. Na levé fotografii (červená šipka) hrobka Františka Wiesnera, napravo detail hrobky Františka Wiesnera. Podle návrhu Františka Schmoranze ml. a J. Machytky. Na pravé fotografii detail. /foto. Zdeněk Šmahel, 2011/.

Obr. 55. František Wiesner 1833 –1880. /foto. Zdeněk Šmahel, 2011/.

PLAKÁTY

Obr. 56. Logo z plakátu výstavy Regionálního muzea Chrudim, věnované chrudimskému strojírenství. Wiesnerovy strojírenské závody byly po roce 1945 vyvlastněny a byl změněn i název na n. p. Transporta.

Obr. 57. J. Vaněk, zahradní architekt v Chrudimi zahrady projektuje a zakládá.

FRANTIŠEK SCHMORANZ ML.

Obr. 58. Foto z publikace: Ivo Šulc, Rod Schmoranzů ze Slatiňan, Mozaika z dějin rodu, Slatiňany 2002.

Obr. 59. **František Schmoranz ml. 1845-1892**

Otec František Schmoranz st., architekt a restaurátor. S J. Machytkou si zřídil architekt. kancelář ve Vídni r. 1874. Prvním ředitelem Uměleckoprůmyslové školy v Praze. Roku 1873 získává řád Fr. Josefa I. Roku 1876 obdržel turecký řád Medžidzie. Mezi jeho díla patří Egyptsko – súdánské oddělení na světové výstavě ve Vídni, lázeňská budova v Trenčanských Teplicích (turecké lázně Hamman), desítky projektů v Čechách a Evropě.

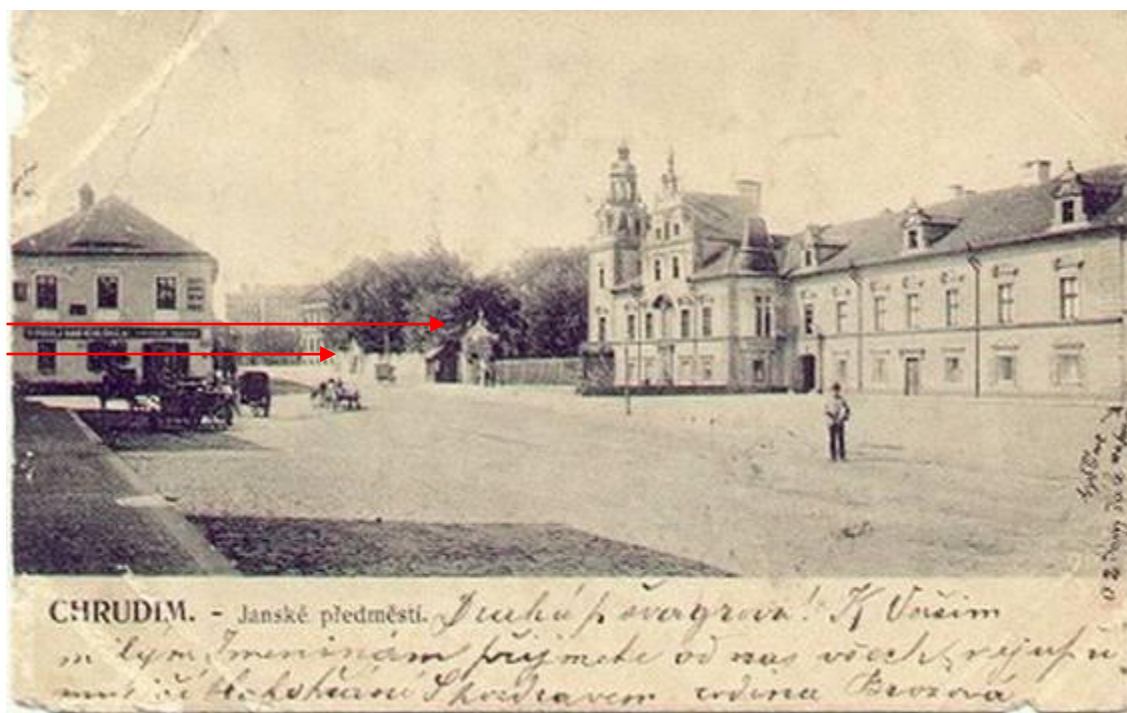

Obr. 60. Vyobrazení interiéru koptského domu v Káhiře od Františka Schmoranze ml.(1874).

WIESNEROVA VILA Z DOBOVÝCH FOTOGRAFIÍ

Obr. 61. Janské podměstí s vilou Františka Wiesnera a dvěma barokními branami. Nakladatel J. Schütz, pohlednice z roku 1901.

Obr. 62. Janské předměstí s vilou Fr. Wiesnera a dvěma barokními branami na pohlednici.

WIESNEROVA VILA Z DOBOVÝCH FOTOGRAFIÍ

Obr. 63. Janské náměstí s vilou Fr. Wiesnera na pohlednici.

Obr. 64. Na pohlednici Janské předměstí, vlevo okrasná zahrada při Wiesnerově vile.

WIESNEROVA VILA Z DOBOVÝCH FOTOGRAFIÍ

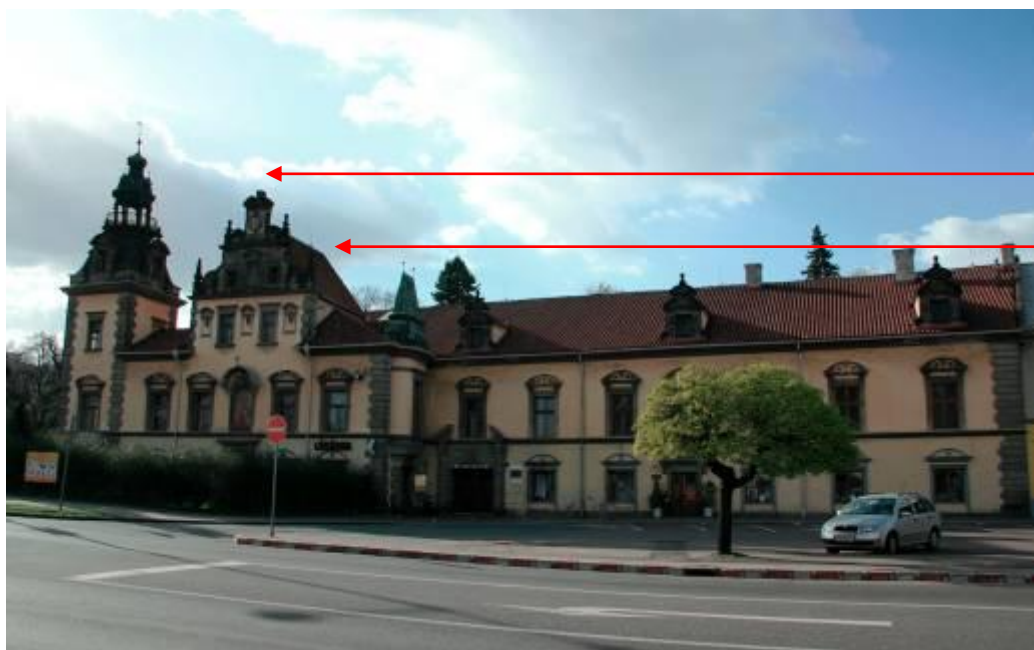

Obr. 65. Kolem roku 1890. Wiesnerova vila, Janské předměstí Chrudim
/foto 904 - Regionální muzeum Chrudim, www.muzeumcr.cz/

Obr. 66. /foto Zdeněk Šmahel, 2011/

WIESNEROVA VILA V SOUČASNÉ FOTOGRAFII

Obr. 67. Wiesnerova vila, Masarykovo náměstí, Chrudim. Červená šipka na vrcholu kamenného štítu upozorňuje na místo, kde dříve stála kamenná socha Štěstěny. Spodní šipka ukazuje místo kde stával mohutný komín (str. 75)
/foto Zdeněk Šmahel, 2010/.

Obr. 68. Poněkud zašlá zelená měděnka nárožní dvoupatrové věže s bání a lucernou. Wiesnerova vila postavená ve stylu Norimberské novorenesance. Nárožní tmavé kvádry ze škvovádského pískovce na dvoupatrové věži. Wiesnerova vila postavená ve stylu Norimberské novorenesance. V pozadí zelená měděnka kostela na náměstí v Chrudimi tak jako na střeše Wiesnerovy vily. /foto Zdeněk Šmahel, 2010/.

TVORBA DÍLNY IGNÁCE ROHRBACHERA

Obr. 69., Obr. 70. Běstvína, šestiboká kaple svatého Jana Nepomuckého (autor J. B. Santini)
Postavena kolem roku 1720 ve slohu barokní gotiky. Autorem sousoší sv. Jana
Nepomuckého z roku 1726 je připisováno Ignáci Rohrbachovi;
/foto Zdeněk Šmahel, 2010/.

Obr. 71. Běstvína, kostel sv. Jana Křtitele sv. Jan Evangelista (nadživotní velikost), cca datace
1730, autor Ignác Rohrbach. Z publikace Vladimíra Hrubého, Pavla Panocha, Ke
slávě Ducha, Východočeská galerie 2002.

TVORBA DÍLNY IGNÁCE ROHRBACHERA

Obr. 72. Model pro sousoší zvěstování, Ignác Rohrbach, Biskupství Hradec Králové, 1730
/foto z knihy Ivo Kořán, Braunové/.

Obr. 73. Chrudim, kostel sv. Josefa, kapucínský klášter. Fotografický průzkum z června 1982
(archiv NPÚ Pardubice). Archanděl Gabriel ze skupiny zvěstování Panně Marii,
kolem roku 1735 (červená šipka). V létě 2011 otevře město Chrudim v prostorách
kostela sv. Josefa muzeum barokního sochařství.

TVORBA DÍLNY IGNÁCE ROHRBACHERA

Obr. 74. NG Praha, Schwarzenberský palác, „Baroko v Čechách“

Mistr Chrudimského zvěstování, Archanděl Gabriel a Panna Marie, kolem 1735.
/kompozice archanděla Gabriela obdobná jako u modelu Zvěstování (1730)
z Biskupství v Hradci Králové, /foto Zdeněk Šmahel, 2010/.

Obr. 75. NG Praha, Schwarzenberský palác, Baroko v Čechách.

Mistr Chrudimského zvěstování, Archanděl Gabriel, ze skupiny zvěstování Panně
Marii, kolem 1735, zapůjčeno Římskokatolickou farností – arciděkanstvím Chrudim.
/foto Zdeněk Šmahel, 2010/

TVORBA DÍLNY IGNÁCE ROHRBACHERA

Obr. 76. NG Praha, Schwarzenberský palác, Baroko v Čechách.
Detail prstů nohy Panny Marie, ze skupiny zvěstování Panně Marii, kolem 1735,
zapůjčeno Římskokatolickou farností – arciděkanstvím Chrudim.
/foto Zdeněk Šmahel, 2010/.

Obr. 78.

Obr. 77. sv. Donatus 1730 – 1735, Obr. 78. detail prstů nohy, sv. Donatus, zapůjčeno
Městským úřadem Luže. NG Praha, Schwarzenberský palác, Baroko v Čechách,
Ignác Rohrbach. Jde o tzv. nespecifikovanou práci v kostele v Luži, kdy je
„chrudimský sochař“ honorován v květnu 1736 10zl.? , o které se zmiňuje Ivo Kořán
ve své knize Braunové.
/foto Zdeněk Šmahel, 2009/.

TVORBA DÍLNY IGNÁCE ROHRBACHERA

Obr. 79. Regionální muzeum Chrudim, Sv. Karel Boromejský, dřevěná polychromovaná plastika připisována dílně Ignáce Rohrbacha. /Regionální muzeum Chrudim, foto 2010/.

Obr. 80. Žumberk, náměstí, socha sv. Jana Nepomuckého. /foto Zdeněk Šmahel, 2010/.

TVORBA DÍLNY IGNÁCE ROHRBACHERA

Obr. 81. Chrudim, Novoměstská kašna, sv. Jiří, původně socha stála na parapetu před kostelem Nanebevzetí Panny Marie v Chrudimi, sv. Jiří bojuje s drakem, autorem sochy pravděpodobně dílna Ignáce Rohrbacha? /foto Zdeněk Šmahel, po restaurování 2006/.

Obr. 82. Chrudim, Novoměstská kašna, sv. Jan Nepomucký, původně stál na parapetu před kostelem Nanebevzetí Panny Marie v Chrudimi Sv. Jan Nepomucký s paladiem, autorem sochy pravděpodobně dílna Ignáce Rohrbacha? /foto Zdeněk Šmahel, po restaurování 2006/.

Obdobu této kompozice jsem zaznamenal v kapli zasvěcené Janu Nepomuckému pod hradem Košumberk, (polychromovaná socha) z roku 1745.

TVORBA DÍLNY IGNÁCE ROHRBACHERA

Obr. 83. Chrudim, Novoměstská kašna, sv. Eustach?
Původně stál na parapetu před kostelem Nanebevzetí Panny Marie v Chrudimi.
Sv. Eustach, autorem sochy pravděpodobně dílna Ignáce Rohrbacha?
/foto Zdeněk Šmahel, po restaurování 2006/.

Obr. 84. Chrudim, morový sloup Proměnění Páně
Dynamická kompozice sochy sv. Šebestiána,
autorem sochy pravděpodobně dílna Ignáce Rohrbacha
/foto Zdeněk Šmahel, průběh restaurování 2009/.

TVORBA DÍLNY IGNÁCE ROHRBACHERA

Obr. 85. Chrudim, morový sloup Proměnění Páně,
Kompozice kontrapostu sochy sv. Kateřiny,
autorem sochy pravděpodobně dílna Ignáce Rohrbacha?
/foto Zdeněk Šmahel, z průběhu restaurování 2009/.

Obr. 86. Chrudim, morový sloup Proměnění Páně,
Detail sochy sv. Michaela,
autorem sochy pravděpodobně dílna Ignáce Rohrbacha?
/foto Zdeněk Šmahel, průběh restaurování 2009/.

SOCHAŘSKÁ VÝZDOBA WIESNEROVY VILY OD EDMUNDA HELLMERA

Obr. 87. Socha Adama, mramor, autor: Edmund Hellmer, průčelí Wiesnerovy vily. V 70. letech 20. století byla interpretována jako socha Bakcha.
/foto Zdeněk Šmahel 2010/

Obr. 88. Helmer Wien, autogram na kmeni /foto Zdeněk Šmahel 2010/

Obr. 89. **Pomník Heinricha Mattoniho**

Bronzovou sochu na vysokém hranolovém podstavci umístěném pod Ottovým pramenem navrhl a ztvárnil prof. Edmund von Hellmer. Mattoniho pomník byl odhalen v dubnu 1914.

Obr. 91.

Obr. 90. Od Wiesnerovy vily, po Čáslavské silnici, za viaduktem po pravé straně spatříme budovu od architekta Karla Šidlíka, postavenou v tzv. národním stylu (pozdní kubismus, rondokubismus), z roku 1926. Za touto budovou se rozprostírá rozsáhlá plocha strojirenských hal bývalého n. p. Transporta. O osudu této budovy, bývalé léčebny dlouhodobě nemocných, původně Zemědělského ústavu není rozhodnuto. Za dobu své existence nebyla opravována a po ukončení provozu léčebny chátrá. Její vlastník, Pardubický kraj, uvažoval i o její demolici!

Obr. 91. Na druhé fotografii navrhovaný projekt depozitáře Reg. muzea Chrudim, WWW.PROJEKTIL.CZ. Také realizace obnovy klášterních zahrad bývalých Kapucínů v Chrudimi je provedena na základě projektu tvůrců Projektilu.

FOTOGRAFIE POŠKOZENÍ NEJEN SOCHAŘSKÉ VÝZDOBY ILUZIVNÍCH BRAN

Obr. 93.

Obr. 92. Pískovcová busta ze štítu levé iluzivní brány Wiesnerovy zahrady. Poškození pádem a následným přelomením v oblasti krku. Na pískovci jsou zbytky zeminy a jiných deposit. Uloženo v hospodářských budovách Wiesnerovy vily.
/foto Zdeněk Šmahel, 2010/.

Obr. 94., 95., 96. Stav poškození výzdoby na iluzivní bráně při bazénu. Na rozdíl od Odborného vyjádření z 23. 11. 2005, je vážně poškozena také druhá busta z téže brány, která byla sražena na zem (vandalským činem, pádem větve?).
/foto Zdeněk Šmahel, 2010/.

Obr. 97. Současný stav heraldicky pravé iluzivní brány, nevratné poškození freskové malby.
/foto Zdeněk Šmahel, 2010/

FILMOVÁ CHRUDIM

Obr. 98. Resselovo náměstí v Chrudimi patřilo 19. 3. 2011 filmařům, kteří zde dotáčeli závěrečné scény filmu *Kamenný příběh*. „Hlavním hrdinou“ čtvrtéčních klapek byl *Morový sloup*. Realizace filmu se zhostili mladí umělci z filmové školy v Písku.⁴⁹

Obr. 99. Při natáčení jim ale vydatně sekundovali i někteří známí Chrudimáci, mezi nimiž nechyběl například tvůrce filmového scénáře, galerista a bývalý radní Luboš Jelínek.⁵⁰

⁴⁹ 19. 03. 2011 *Chrudimský deník*. /http://koodler.rajce.idnes.cz/Kamenny_pribeh_Chrudim_17_03_2011/

⁵⁰ 19. 03. 2011 *Chrudimský deník*.

Historie vily a zbořených bran v úředních dokumentech

Výběr korespondence použité v této práci je převážně z poválečného období. Týká se převodu vlastnictví Wiesnerovy vily a zahrady do rukou státu. Byly použity materiály uložené v Státním okresním archivu v Chrudimi. Jsou zde kopie restaurátorských zpráv z posledních oprav. Rekonstrukce fasády a oprava oken na budově Mateřské školky, Fučíkovo náměstí, č. p. 55, IV byla provedena v roce 1980.

Socha z vrcholu štítu Wiesnerovy vily se interpretuje jako socha Panny Marie v publikaci Chrudim Vlastivědná encyklopedie. Jedná se však o alegorickou postavu Štěstény.

„Dekoratívni štít je opatřen volutami a nárožními obelisky a je ukončen segmentovým frontonem. Ve vrcholu štítu původně stávala socha Panny Marie.“⁵¹

„Ostatní restaurátorské práce: Plastika Bakcha s vázami ve výklenkové části této fasády a freska nad ním...“

Patrně mylná interpretace uvedena v úředním dopise Krajského střediska památkové péče a ochrany přírody východočeského kraje z roku 1975. Šlo o restaurování mramorové sochy Adama (nikoliv Bakcha) od autora Edmunda Hellmera a dekorativních vaz umístěných po stranách výklenku. Restaurování provedl v roce 1986 Ak. soch. Radko Plachta.

Monika Letáčková

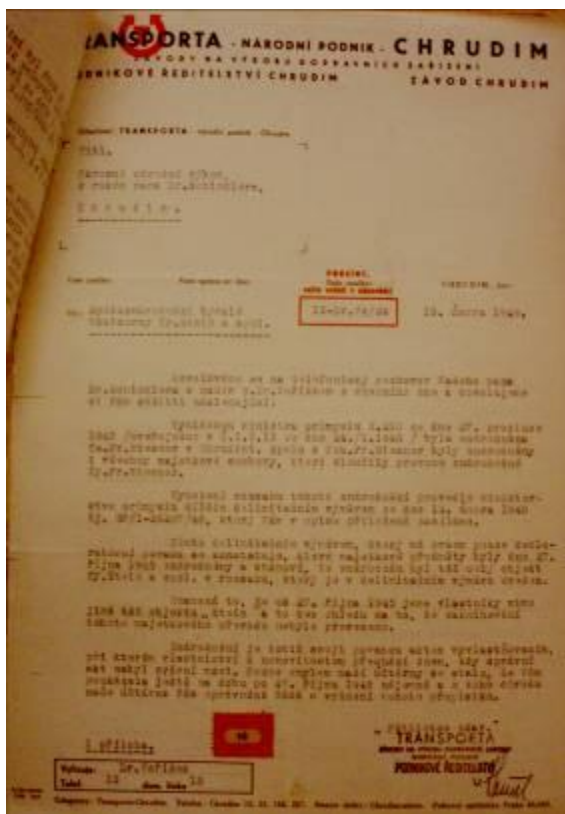
Od: Ing. Jiří Wiesner [WiesnerJ@seznam.cz]
Odesláno: 19. února 2010 9:21
Komu: monika.letackova@chrudim-city.cz
Předmět: souhlas ke studiu materiálů - Wiesnerova vila

Okresní úřad v Chrudimi
Vážená paní Letáčková,
dávám tímto souhlas panu Zdeňkovi Šmahelovi ke studiu materiálů týkajících se sochařské výzdoby domu č.p. 55 (Wiesnerova vila) a přilehlé zahrady.
S pozdravem Ing. František Wiesner, CSc

Kopie e-mailu, souhlas ke studiu materiálů – Wiesnerova vila z 19. 02. 2010

---

⁵¹ Chrudim Vlastivědná encyklopedie, str. 106

Obr. 100. Inv. č.:1368 Ukl. č.:654; Okresní národní výbor Chrudim, Archiv okresního úřadu Chrudim. 15. února 1949 znárodnění fa. Fr. Wiesner. Majetek přechází do rukou státu.

15. února 1949

„Odvoláváme se na telefonický rozhovor Vašeho pana Schindlera s naším p. Dr. Voříškem z dnešního dne a dovolujeme si Vám sdělití následující:

Vyhláškou ministerstva průmyslu č. 210 ze dne 27. Prosince 1945 / uveřejněného v Ú. 1. č. 13 ze dne 24. /1. 1946/ byla znárodněna fa. Fr. Wiesner v Chrudimi. Spolu s fou Fr. Wiesner byly znárodněny i všechny majetkové soubory, které sloužily provozu znárodněné fy. Fr. Wiesner.

Vymezení rozsahu tohoto znárodnění provedlo ministerstvo dílčím delimitačním výměrem ze dne 14. února 1948 čj. NP/1-25297/48, který Vám v opise přiloženě zasíláme.

Tímto delimitačním výměrem, který má ovšem pouze deklaratorní povahu se konstatuje, které majetkové předměty byly dne 27. října 1945 znárodněny a stanoví, že znárodněn byl též celý objekt fy. Stein a spol v rozsahu, který je delimitačním výměru uveden.

Znamená to, že od 27. října 1945 jsme vlastníky mimo jiné též objektu „Stein“ a to bez ohledu na to, že zaknihování tohoto majetkového převodu nebylo provedeno.

Znárodnění je svoji povahou aktem vyvlastňovacím, při kterém vlastnictví k nemovitostem přechází dnem, kdy správní akt nebyl právní mocí. Pouze omylem naší účtárny se stalo, že Vám poukázala ještě za dobu po 27. říjnu 1945 nájemné a z toho důvodu naše účtárna Vás oprávněně žádá o vrácení tohoto přeplatku.

Pěťiletce zdar...“

Archiv okresního úřadu Chrudim

Stanovisko MNV v Chrudimi z 1. dubna 1950

„Věc: Stanovisko MNV v Chrudimi vzala dne 28. III. 1950 se souhlasem na vědomí žádost Závodní odborové skupiny „Transporta“ n. p. v Chrudimi ve věci přidělení zahrady č. k. 167, 903/1 pro rekreační účely zaměstnanců fy. Transporta n. p. Rada místního národního výboru při tom uvažovala o vhodnosti zveřejnění této zahrady – vlastně parku – a zpřístupnění nejen dělnictvu závodu, nýbrž i nejširší veřejnosti. Odůvodnění tohoto řešení vidí rada v okolnosti, že park není a nemůže být majitelem dostatečně využit a že nejen osazenstvo závodu v poměrně krátkých chvílích volna a přestávek pracovních si zaslouží jej používat, nýbrž veškerému dělnictvu a pracujícímu občanstvu města Chrudimě by mělo být přiznáno právo parku užívat jako místo oddechu v době pracovního klidu.

Žádáme, aby při řešení této záležitosti bylo přihlédnuto k našemu stanovisku, případně žádáme o pokyn ohledně dalšího postupu k docílení zveřejnění parku.

Předseda .....

Archiv okresního úřadu Chrudim

Transporta Chrudim 5. dubna 1950

„Navrhujeme Okresnímu národnímu výboru v Chrudimi, aby byla zavedena národní správa ve smyslu dekretu 5/45 Sb. Na parcely, které na listu mapy č. 4 pro katastrální území Chrudim jsou uvedeny pod těmito čísly: 167, 904/3, 903/4/ zahrada při obytném domě Dr. Ing. Fr. Wiesnera v Chrudimi přiléhající ke křižovatce státních silnic/.

Tato zahrada jest pro veřejnost naprosto nevyužita, po celý rok do ní ani noha nevkročí, těsně přiléhá k obytnému domu zaměstnanců našeho národního podniku, jejichž děti si musejí hrát na ulici.

V případě, že okresní národní výbor naši ZSJ pověří výkonem národní správy, zavazujeme se, že v brigádách zbouráme zeď oddělující tuto zahradu od státní silnice a zpřístupníme tuto zahradu veškeré veřejnosti. Pokud jsou v této zahradě některé stavby, které jsou chráněny Státním památkovým úřadem, postaráme se, aby nebyly poškozeny.

Se sokolským pozdravem NAZDAR

Archiv okresního úřadu Chrudim
Dopis Fr. Wiesnera, adresovaný ONV Chrudim.
„Titl. Okresní národní výbor Chrudim

Dne 22. V. 1950 obdržel jsem Váš výměr ze dne 19. t. m., č. j. 551-18. 5. 1950-VIII a podávám v předepsané lhůtě odpor proti zřízení národní správy nad mou zahradou čís. Katastru 167 v Chrudimi a to z následujících důvodů:

1./ Ve výměru mluvíte o firmě, avšak má zahrada není žádnou firmou, nýbrž byla vždy jen zahradou, která patřila mému dědovi již dávno před založením firmy Fr. Wiesner, dnešní „Transporty“ na zemědělském pozemku mého děda. Můj děd zemřel roku 1880 a teprve 1891 jeho dva synové František a Karel /můj otec/ zbudovali na pozemku v sousedství této zahrady strojírenskou továrnu, dnešní „Transportu“.

Ve svém výměru uvádíte, že národní správa se zavádí za účelem zachování plynulého chodu hospodářského života.

Nedovedu dobře pochopit, jak tato má zahrada může ohrozit chod hospodářského života, když jej neohrožovala ani při znárodnění mého podniku fy „Fr. Wiesner“ v roce 1945 ani při znárodnění mého podniku „Chromstav“ v únoru 1948.

2./ Z výměru, jímž se ustanovuje národním správcem fa. „Transporta“ vidím, že ustanovení národní správy souvisí nějakým způsobem s firmou „Transporta“.

Je-li tomu tak, pak to hrubě odporuje delimitačnímu výměru ministerstva průmyslu č. j. NP/1-67252/48 ze dne 21. února 1948, odvolávajícimu se na přímé ujednání mezi „Transportou“ a mnou, dle něhož jsem nechal dobrovolně „Transportě“ všechny své soukromé pozemky v sousedství „Transporty“.

Jsou to:

Pozemková parcela č. kat. 897/1; 903/1; 2737/1; 897/10;2737/2; 903/6; 1157/-; 903/11; 897/13; 2737/3; 977/3; 9854; 897/14; 981/2; 3576/-

Dnes, kdy se „Transporta“ rozšiřuje velkolepými stavbami na severu města a má i směrem východním díky postoupení mé parcely 897/1 /dříve „Leguma“/ dostatek bohatého vlastního prostoru, potřebuje mou zahradu č. kat. 167 zajisté ještě méně, než v roce 1945 nebo 1948.

3./ Po přenechání shora jmenovaných pozemků firmě „Transporta“ mi zbyly ještě zemědělské role zapsané ve složce 599:

Parcela č. kat. 872/1; 872/2; 692/1; 695/-

Když mi pak i tyto byly zabrány podle zákona čís. 46 z roku 1948, zbývá mi pouze tato zahrada.

Pozemková parcela číslo 167 měla výměru 8.028 m². Dne 12. února 1949 MNV v Chrudimi požádal o odprodej 838m² této zahrady k rozšíření státní silnice a nabízel mi jako přiměřenou náhradu Kč 80,- za 1m², čili Kč 67.040,-úhrnem.

Když jsem dal městu tuto část zahrady darem /viz děkovný dopis M. N. V. ze dne 2. března 1949 /, zbývá výměra parcely č. kat. 1767 7.190m².

Jest to jediný pozemek, který vlastním a není zákona nebo nařízení, které by to nedovolovalo. Na této zahradě se nacházejí čtyři staré barokové brány se sochami Braunovými, chráněné památkovým úřadem a mnoho prastarých stromů chráněných též památkovým úřadem; to znamená, že této zahrady se nedá bez velké kulturní škody použití k žádným stavbám nebo jiným účelům, jež by ohrozily charakter této zahrady. Zajisté se ještě pamatujete, jaké potíže činil památkový úřad při shora zmíněném nezbytném rozšíření státní silnice.

Má-li však zahrada zůstat zahradou, nechápu, proč já bych nesměl zůstat vlastníkem, když takovýto soukromý majetek se odebíral jen zrádcům a kolaborantům.

4./ Můj dům i zahrada jest od 1.ledna t. r. pronajata „Spojeným ocelárnám“, národnímu podniku v Kladně.

Zahrady užívají nejen rodiny s četnými dětmi všech 6 zaměstnanců „Spojených oceláren“ bydlících v mém domě čís. Pop. 55/IV., ale mnoho jejich přátel i známých s dětmi. Můj děd dal městu Chrudim městské sady, park, jakým se může pochlubit málokteré město velikosti nebo významu města Chrudim; já pak ve své zahradě ve skromnějším měřítku poskytuji rekreaci svým spolupracovníkům ze Spojených oceláren a jejich dětem. Jsem nejen zaměstnancem „Spojených oceláren“, národního podniku, ale pracuji též dle svých slabých sil na projektech celostátní důležitosti pro Československé hutě, národní podnik, pro Energostav, národní podnik, a pro Československé závody lehkého průmyslu, národní podnik. A též s ohledem na tuto svou práci protestuji co nejrozhodněji proti Vašemu výměru. Se zřetelem k důvodům zde uvedeným žádám, aby výměr ONV v Chrudim ze dne 19. 5. 1950 byl jako bezdůvodný a nezákonný zrušen.

Poroučím se Vám v dokonalé úctě Wiesner“

Obr. 101. Jeden z mnoha „Zpátečních lístků“ dokládajících rušnou korespondenci mezi rodinou Wiesnerů a „státní byrokracií“, tento je z 50. let 20. stol.

... odbor pro výstavbu a místní hospodářství

Č.j.: Věst. a M/1838/56
16.10.1956.

pan
př Ing František Wiesner
Heřmanův Městec.

Výšším místního národního výboru v Chrudimi se dne 11.7. 1950 byla zavedena podle § 3 dekrete č. 5/1945 Sb. národní správa na Vaše pozemky č.k. 167, 903/3, 903/4 a 897/26 v Chrudimi se tím účelem, aby n.p. Transporta jako národní správce mohl učinit opatření potřebná pro bezpečnost podniků.

Vzhledem k současně prováděné úpravě křižovatky státních silnic a jejímu rozšíření o díl Vaší zahrady byla odstraněna zeď, parková část zahrady byla se souhlasem ONV v Chrudimi zpřístupněna veřejnosti a cesta jí vedoucí je používána hlavně pracovníci n.p. Transporta jako veřejná komunikace, část příleha jíci k objektu n.p. Transporta byla zahrnuta do jeho oplocení a část za budovou čp. 55/IV byla rovněž provizorně oplocena, aby sloužila uživatelům tohoto domu, také banán byl oplocen, aby nebyl přímo přístupný dětem, jelikož je zapotřebí, aby z protipožárních důvodů byl stále naplněn vodou.

Schválení těchto opatření i po příp. zrušení národní správy je nezbytné nutné v zájmu bezpečnosti hospodářského provozu národního podniku a v zájmu pracovníci veřejnosti (s částí též uživatelů zmiňovaného domu), tedy v důležitém zájmu veřejném. Při tom je též třeba, aby parková část zahrady byla řádně udržována a ošetřována.

Žádáme Vás proto o vyjádření, zda a za jakých podmínek byste byl ochoten tento stav zajistit v případě zrušení národní správy. Podle našeho názoru by přicházelo v úvahu buď věnování nebo odprodání pozemků, či jich částí Československému státu, nebo smlouvu dlouhodobého užívání či obdobného práva, případně uzavření nájemní smlouvy a to s n.p. Transporta ohledně dílů pozemků sousedících se závodem a zahrnutých do jeho oplocení, příp. s místním národním výborem v Chrudimi ohledně ostatních dílů pozemku (za údržbu a ošetřování).

Vedoucí odboru :
J. Lichtemberg.

Obr. 102. Dopis z 16. 10. 1956, v němž se konstatuje mimo jiné, že byla odstraněna zeď zahrady Wiesnerovy vily z důvodu rekonstrukce křižovatky a zpřístupnění veřejnosti. Archiv okresního úřadu Chrudim.

Obr. 103. Plán- situace oplocení Wiesnerovi zahrady drátěným plotem z roku 1997.

OPLOCENÍ POZEMKU Č.P. 167/1 K.Ú. CHRUDIM (JÁNSKÉHO PŘEDMĚSTÍ)

Technický popis stavby

Pozemková parcela č. 167/1 je na evidenčním listu č. 8313 vedena jako ostatní plocha a na listu vlastnictví č. 4421 zapsána na pana WIESNERA Františka, Dr. Ing. CSc. .

Hranice této parcely je na severozápadní straně tvořena objektem čp. 266 st.p. č. 323/1, dále pak plotem z drátěného pletiva sousední parcely č. 167/3, na východní straně tvoří hranici pozemku drátěný plot pozemkové parcely 167/2 a část objektu na st.p. č. 322/1.

Tato dokumentace řeší oplocení parcely č. 167/1 na jihozápadní straně, to je v místě, kde parcela hraničí s pozemkem č. 977/4 (chodník na křižovatce ulice Čáslavské a Masarykova náměstí.)

Abyste bylo zachováno maximální množství zeleně v této oblasti, je oplocení navrženo z drátěného pletiva potaženého PVC zelené barvy a v celé délce oplocení bude z vnitřní strany osázen živý plot.

Vlastní plot se skládá z ocelových sloupků Ø 65 až 70 mm, které budou osazeny cca 60 cm do země a zality betonovou směsí. Barva sloupků nad terémem bude rovněž zelená.

Jednotlivé sloupky budou od sebe vzdáleny 2500 - 3000 mm. Na těchto sloupcích bude zavěšeno pletivo s oky 50x50 potažené PVC v barvě zelené. Pletivo bude vysoké cca 1800 mm.

Celková délka oplocení na jihozápadní straně představuje jak je uvedeno na situačním nákrese cca 180 m. Bude osázeno celkem 66 sloupků.

Na vnitřní straně plotu bude ve vzdálenosti cca 50 cm v celé délce plotu osázen živý olof (tavelník).

Další část oplocení bude vytvořena dle přiloženého nákrese v místě, kde dříve byla vstupní brána na pozemek ze sídliště "LEGUMA", tj. na hranici s pozemkovou parcelou č. 897/27.

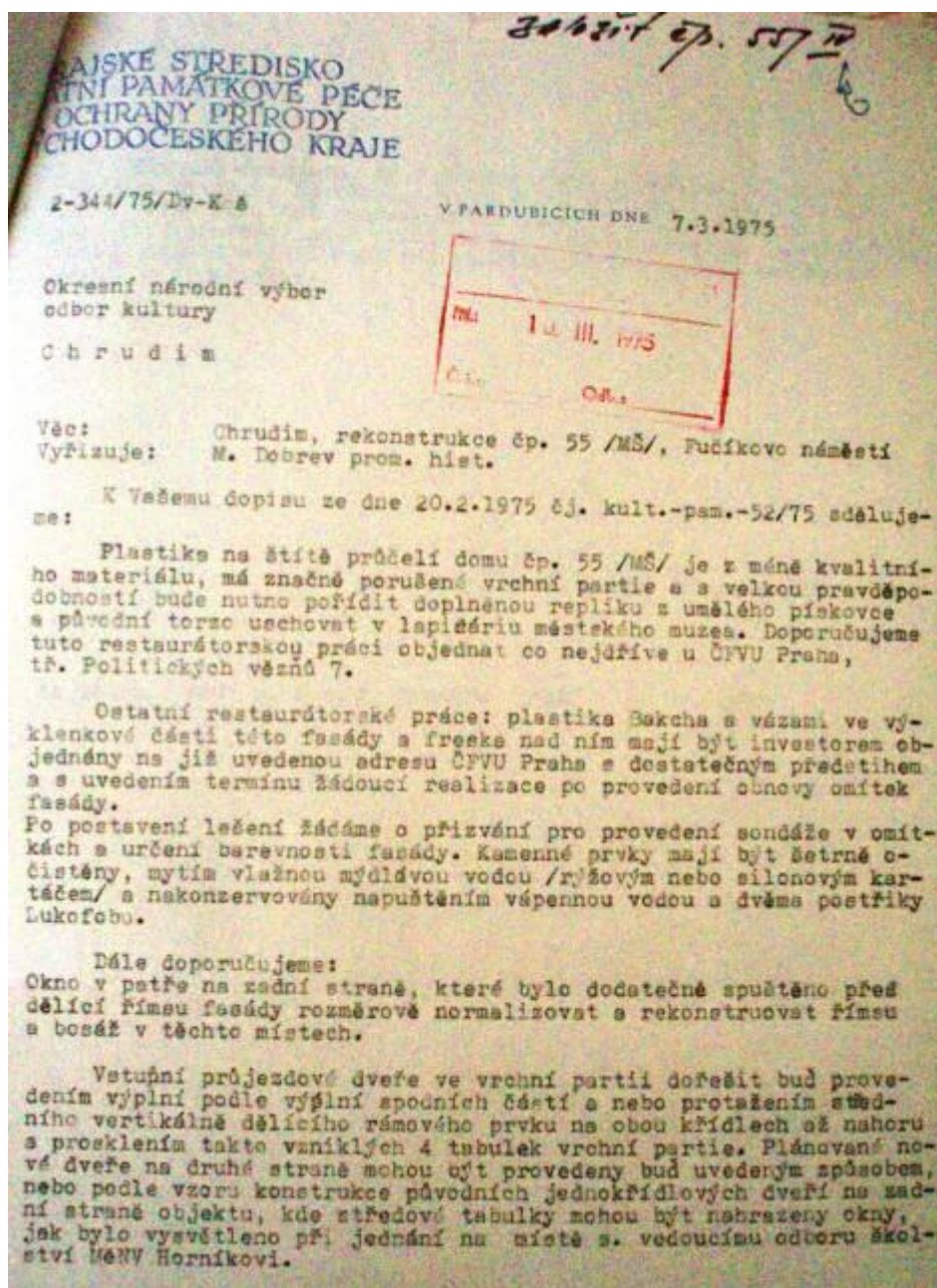
Délka tohoto plotu bude cca 15 m. Plot bude stejné konstrukce jako na jihozápadní straně včetně osázení živým plotem. Pro konstrukci této části oplocení bude osázeno celkem 7 sloupků. *V této části oplocení bude osázena kvěna, křtí cca 3 m, pro zajištění při jízdě mechanismu na předemný pozemek.*

Dokumentace byla ověřena ve stavebním řízení a je podkladem pro provedení stavby podle stavebního povolení

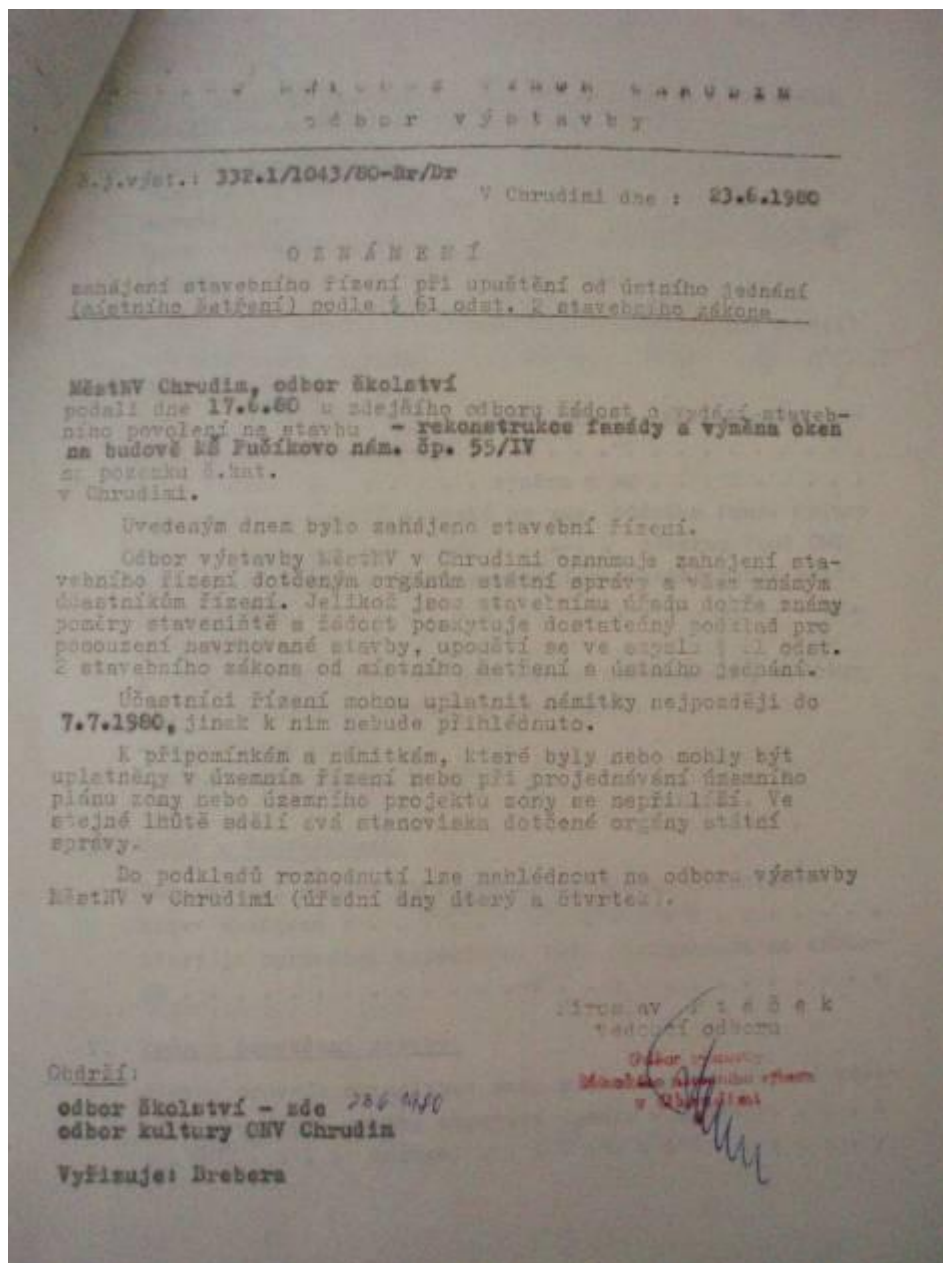
č.j. výst. 1320/94/ka
ze dne 26. 11. 1997

Obr. 104. Délka oplocení z jihozápadní strany, jak je uvedeno v situačním nákrese činí cca 180m.

Obr. 105. Dopis ze 7. 3. 1975, v kterém je navržen postup rekonstrukcí na č. p. 55 /MŠ/, Fučíkovo náměstí, Chrudim.

Obr. 106. Oznámení o zahájení stavebního řízení ze 7. 7. 1980.

Restaurátorská zpráva

Fasáda a sochy na domě čp.55 Chrudim. Autor bohyně a vazy neznám. Autor mramorové sochy Adama v nice vídeňský sochař Helmer. Bohyně jemný povětrnostní rozrušený pískovec. Adam carrarský mramor. Nika jemný našloutlý pískovec. Vázy hrubý zvětralý pískovec. Bohyně výška 200 cm, Adam výška 250 cm, v.niky 350 cm,vázy v.100 cm. Dům středověkého založení přestavěn v 2.pol.19.stol. Fr.Schmoranzem. II.kategorie,inv.č. /ew.č.Stát.sezn./ 771. Investor Městský národní výbor,odbor školství Chrudim. Restauroval ak.soch.Radko Plachta, Praha 7, Sehnirchova 3 v roce 1986.

Vzhledem ke stavu kamenné bohyně /chybí hlava,levá ruka,velké partie/a hrozičímu nebezpečí zřícení plastiky,po prohlášení inspektora s.Sýkory bylo přistoupeno k demontáži sochy po částech.MNV Chrudim upustil od rekonstrukce sochy.

Restaurování fasády,ostění a kamenných částí provedla pod dozorem architektka Státní památkové péče Pardubice stavební skupina Transpory Chrudim.K restaurování zbyla tedy socha Adama a niky, v níž stojí. Dále dvou pískovcových vaz stáječích na zemi u niky.

Socha Adama z carrarského mramoru velmi znečištěna karbony a kruzami. V místech vlivu povětrnosti povrch zvětralý. Chyběla hlava hada,část rýče,prsty pravé nohy a palec nohy levé. Listy vinné révy obepínající boky Adama polámaný. Nika s kulatými pilastry, římsami a členěním hlubokými zářezy z jemného žlutého pískovce. Hrany a rohy ulámaný, vystupující spárování,nečistota a karbony,

Po odstranění karbonů,krust a nečistot provedl jsem doplnění chybějící části sochy umělým mramorem na měděnou armaturu.Doplnil jsem chybějící částí pískovce niky. Provedl jsem přespárování. Po barevné lokální retuši byla provedena povrchová konzervace.

Vázy z hrubého pískovce pokryty cementovým pačkem.Po odstranění cementových krust a doplnění chybějících partií provedl jsem barevné sjednocení a povrchovou konzervaci.

Příloženo 19 kusů očíslované fotodokumentace.

Praha 28.7.1986

Radko Plachta.

1986

Obr. 107. Textová část restaurátorské zprávy z 1986.

Odborné vyjádření

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Pardubicích, obdržel Vaši žádost o odborné vyjádření k restaurování kamenných prvků, soch a maleb na fasádách domu č. p. 55. (Kuchynkovský dvůr) na Masarykově náměstí v Chrudimi. Dům č. p. 55 je chráněnou kulturní památkou zapsanou v ÚSKP pod r. č. 27225/6-772, vlastníkem je ing. František Wiesner, CSc., Africká 620/24, Praha 6.

Popis – jednopatrový objekt, pravá část do náměstí se sedmi okenními osami, v první a čtvrté ose v přízemí vchod. Levá část do náměstí, která v jedné boční ose s vrchním dlátovým štítem předstupuje před pravou část budovy, je šestiosá, první osu tvoří nárožní dvoupatrová věž s bání a lucernou, čtvrtá a šestá osa má patrový štít s nárožními jehlanci a koulemi. Na ose nad kartuší s iniciálami byla socha Štěstěny. Levá boční fasáda se třemi osami. Na střeše na průčelí tři vikýřová okna se segmentovou římsou a vrcholovou koulí, na levé boční fasádě jedno. Na zadní fasádě do parku jeden štít. Nároží budovy bosovány kamennými kvádry, v přízemí věže průchod s balkónem na konzolách, v zadu točité schodiště. Kolem oken profilované štukové ostění, nad okny profilované římsy, v patře s festony. Štíty a vikýřová okna kamenná, kolem niky s postavou Adama a kolem vchodů kamenná profilovaná ostění. Nad malbou Svaté Rodiny štukový feston a stuha, nad tím kovová stříška s ozdobami. Na klenáku průjezdu vytesáno Č/55, nad tím datování – MDCCCLXXIX. Pískovec, mramor, štuk, kov, přestavěno Františkem Schmorancem v roce 1879, socha od Edmunda Hellmera. Socha Adama a dvě vázy restaurovány v roce 1986 (tehdy snesena i socha Štěstěny), ve stejném roce restaurována malba Svaté Rodiny. Restaurátorské zprávy by měly být uloženy buď na Městském úřadu, v Okresním archívu nebo v Regionálním muzeu v Chrudimi, kam údajně byla přenesena i socha Štěstěny.

Stav – kámen je zašpiněn, jsou na něm černé depozity a místy krusta, zvětvávání je v malém množství, stejně jako mechanická poškození. U soklu nelze vyloučit zasolení, nové tmely soše změnilly barevnost (světlé), malba je mírně zašpiněna s malým zpraškovatěním. Štuky jsou přetřeny fasádní barvou, nelze vyloučit jejich zvětvávání a další poškození pod nátěrem.

Odborné vyjádření

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Pardubicích obdržel Vaši žádost o odborné vyjádření k restaurování dvou slepých bran v parku u č. p. 55, Masarykovo nám., Chrudim.

Dvě slepé brány (z původních čtyř) u Kuchynkovského dvora jsou chráněnou kulturní památkou zapsanou v ÚSKP pod r. č. 27225/6-772, vlastníkem ing. František Wiesner, CSc., Africká 620/24, Praha 6.

Popis - v parku u č. p. 55 v zadní části při cestě pravá brána s bočními odstíněnými pilastry nesoucími profilovanou segmentovou římsu se středovou dvojitou volutou, na nárožích a na středu vrchní stříšky poprsí imperátorů. Střed brány je rámován slepým segmentovým obloukem ze vsazených kamenů, na středu klenák, v oblouku zbytky malby – vegetabilní motivy a architektura, nad obloukem štuková vegetabilní výzdoba, Levá brána v architektonickém provedení stejná včetně bust, jen v slepém segmentovém oblouku iluzivní architektura provedení v nízkém barevném reliéfu. Pískovec, štuk, malba, barok, z doby kolem 1730, bysty s největší pravděpodobností od Ignáce Rohrbacha.

Stav – velmi špatný, v dolních partiích zasoleno a zavlhčeno, štuk s malbou opadáva až na kamenné zdivo, malba zpraškovatělá, uvolněná, zachovaná v torzu. Štuková vrstva špinavá, uvolněná, odpadlá v iluzivní výzdobě rovněž až na podklad. Ostatní omítky většinou uvolněné a zašpiněné. Kámen je rovněž zašpiněn, vyskytuje se krusta, černé depozity, zvětrávání, mechanická poškození. Pravá busta u pravé brány chybí. Okolní buky nevhodně stíní a zakrývají brány, odírají kámen, omítky i štuk, udržují zde nevhodnou vlhkost. V těsné blízkosti bran rostou náletové křoviny, které brány rovněž poškozují.

Pískovcová busta ze štítu iluzivní brány Wiesnerovy zahrady, Chrudim

Průzkum a záměr

Název díla: Dvě slepé brány v parku za č. p. 55

Bližší určení, místo: Pískovcová busta (heraldicky levé) iluzivní brány Wiesnerovy zahrady, Chrudim

Vlastník: ing. František Wiesner, CSc., Africká 620/24, Praha 6

Rejstříkové číslo díla: 27225/6-772 chráněná kulturní památka zapsaná v ÚSKP

Autor sochařské výzdoby: Ignác Rohrbacher

Datace: 1730, 18. století

Materiál: Škrovdský pískovec

Typ horniny: zpevněné sedimenty, zrnitost: střednozrný písek, pískovec (0,5 - 0,25 mm); makroskopický popis: jemně až středně zrnitý, kaolinitický nebo glaukonitický pískovec; barva: okrová, nazelenalá; stratigrafické členění: mezozoikum - křída - svrchní křída - cenoman. Těžba kamene lámáním probíhala už od 16. století, ve větším rozsahu od r. 1756 a v r. 1947 bylo v lokaltě nedaleko Slatiňan (okr. Chrudim) asi 10 lomů.

Rozměry: výška- 1m

Popis díla: Kamenná busta je součástí výzdoby iluzivních bran Wiesnerovy zahrady. Zpodobňuje bohyni z antické mytologie.

Stav díla: Dílo je poškozené -přelomené vedví oblast krku pádem ze štítu. Busta je provizorně uložena v prostorách hospodářských budov Wiesnerovy zahrady. Druhá chybějící busta je mimo areál Wiesnerovy zahrady (nezvěstná).

Povrch kamene - poprsí (draperie) je dále znečištěn volnými i ulpívajícími atmosférickými nečistotami. Krusty s depozity síranových solí se nachází v různém rozsahu především v partiích srážkových stínů. Jedná se o prachové depozity, saze obsažené v zčernalých krustách, spolu se sekundárními solemi, sírany. Protože krusty omezují výrazně páropropustnost pískovce a na exponovaných místech porézní systém zcela uzavírají, dochází k rozvolnění strukturální kostry a mechanickému rozpadu.

Povrch odlomené hlavy je poškozen v místech brady a nosu. Celkově je povrch kamene pokrytý vrstvou zaschlého jílu.

Havarijní stav iluzivních bran. Poškození zastřešení. Okolní vegetace (buky a jiné náletové dřeviny) narušují existenci kvalitního barokního díla. Došlo k pádu jedné z bust pravděpodobně pádem zlomené větve, nebo vandalským činem?

Do otevřeného povrchu zdiva, zvětralých omítek a kamene snadno vniká voda a urychluje korozi, přináší s sebou živnou půdu pro biologické napadení. Kořínky rostlin snadno vnikají do struktury a urychlují korozi, a to jak mechanicky tak i vyloučenými slabými kyselinami. Národní památkový ústav v Pardubicích vydal Odborné vyjádření ke dni 21. 11. 2005, však restaurování nedošlo.

Záměr

Restaurátorskému záměru bude předcházet restaurátorský průzkum, který podrobně zjistí, jsou-li v hloubkách modelace pod vrstvami jílu a hlíny zachovány fragmenty barevnosti. Dále budou odebrány (v místě poškození) vzorky na zjištění obsahu solí.

Dokumentace

Před započítím prací bude dílo řádně zdokumentováno-fotografie jednotlivých detailů, grafické zakreslení poškození-trhliny, druhotné doplňky, případně kovové části, které mohli zůstat na iluzivní architektuře segmentového oblouku. Jedná se o hranolový sokl.

Čištění

a) revize a odstranění nevhodných doplňků (tmely technicky nevyhovující-popraskané, odfouklé, tmely pod nimiž je zkorodovaný kámen, esteticky nevyhovující).

b) odsolování: 2-3 cykly buničinových zábalů a následovně odebrání vzorku k nové kontrolní analýze.

c) deaktivace biologického napadení

f) vzniklé krusty je nutné šetrně sejmout, a to chemickými zábalami (použitý odstraňovač nesmí poškozovat povrch kamene, zanechávat škodlivé sole nebo jiná nevhodná rezidua)

Konsolidace

Před aplikací konsolidátu musí být kámen dokonale suchý, aby nedošlo pouze k povrchové penetraci (voda v pórech zabrání zpevňovači ke hlubšímu průniku a způsobí předčasné zgelovatění. Poté hrozí, že bude zpevněna pouze tenká svrchní vrstva a vznikne ostré rozhraní mezi zpevněným a nezpevněným materiálem a po čase dojde k odtrhávání této tenké vrstvy. Tento jev není bohužel okem viditelný a projevuje až po několika letech)

Povrch kamene musí být suchý (póry nesmí být zaplněny vlhkostí), po dešti musí kámen vysychat 24-48 hodin. Povrch musí být zbaven depozitů. Aplikaci lze provádět za teplot 0-25⁰C za suchého počasí, ne na sluncem prohřáté plochy. Ošetřený povrch nesmí cca 10hodin zmoknout.

Pro zpevňování bych doporučil prostředky nejprve o nižší koncentraci a lokálně v místech největší koroze vyšší koncentrací. Například prostředky od firem Aqua - Porosil Z, Imesta OH 50%, firma Remmers. typ: KSE 100,300 - Elastický zpevňovač kamene na bázi esteru kyseliny křemičité (KSE).

Restaurování iluzivních brán

Záměr bude dodatečně vypracován. Doporučuji bustu osadit až po celkové rekonstrukci iluzivních brán.

Tvarové rekonstrukce a plastická retuš

Použitý tmel musí napodobovat nejen vzhled originálu, ale musí se mu přibližovat také svými fyzikálními vlastnostmi (paropropustnost, tepelná roztažnost, pevnost).

Pevnost směsi po vytvrzení musí nižší než originál, aby nepoškozovala původní hmotu.

Při spárování dlažby a schodů nesmí být použit tmel na bázi šedého cementu, ale modifikovaná vápenná malta. Použitý pískovec škvovádský.

Barevné rekonstrukce a retuš

Retuš by měla být lokální v míře nutné pro optické zapojení nových doplňků, nemělo by docházet k celoplošnému přebarvení povrchů a to z důvodů technologických tak z historických. Míra retuší a rekonstrukcí vyplyne z konzultací se zástupci NPÚ, města a restaurátorem v průběhu prací.

Hydrofobizace

Po lokální retuši bude provedena celoplošná hydrofobizace, na exponovaných partiích bude aplikace opakována.

Restaurátorská zpráva

Na závěr bude vyhotovena restaurátorská zpráva s fotodokumentací ve dvou vyhotoveních, s podrobným popisem prováděného zákroku a použitých materiálech, stav před v průběhu a po restaurování, popř. doplněním nových skutečností o díle.

Technologické postupy a jejich časová náročnost

1. Předzpevnění

Po aplikaci konsolidantů lze zhruba po 2-5 dnech pokračovat v mechanickém odstraňování tmelů a čištění. KSE 100, KSE 300 - Elastický zpevňovač kamene na bázi esteru kyseliny křemičité (KSE).

2. Čištění

Při odstraňování starších nátěrů budou použity procesy, při kterých je nutná aplikace vody a dochází při nich ke značnému zavlhčení (čištění horkou parou, aplikace čisticích past, odsolování). K opětovnému vyschnutí dojde cca 2 dny při vhodných klimatických podmínkách.

Např. čisticí pasty fa Aqua DUP, KOC,FG, IMESTA® CP, IMESTA® CPU.

Deaktivace biologického napadení.

3. Konsolidace oraganokřemičitany

Po aplikaci zpevňovačů je nutná technologická pauza 3-4 týdny z důvodu řádného vyzrání konsolidantu a k dosažení optimální adheze nanášení směsi.

Povrch kamene musí být suchý (póry nesmí být zaplněny vlhkostí), po dešti musí kámen vysychat 24-48 hodin.

Povrch musí být zbaven starých nátěrů, olejem nebo asfaltem.

Aplikaci lze provádět za teplot 0-25⁰C za suchého počasí, ne na sluncem prohřáté plochy.

Ošetřený povrch nesmí cca 10hodin zmoknout.

KSE 300, 500 - Elastický zpevňovač kamene na bázi esteru kyseliny křemičité (KSE).

4. Aplikace tmelů

Pro aplikaci platí obdobná pravidla jako pro ostatní hydraulické maltoviny, zejména teplota nesmí během celého procesu (tj. 28 dní) klesnout pod +5° C. Povrch nesmí být vystaven během aplikace přímému slunci a po dokončení práce silnému dešti po dobu cca 3 dnů.

Hlubkově probarvené tvárná směs na minerální bázi, tmel musí být měkčí nežli původní kámen, musí obdobně paropropustný.

Směsi lze i u některých firem objednat a nechat vyrobit podle vzorku (tyto směsi jsou standardizovány a mají technický list.)

5. Barevné retuše a hydrofobizace

Hydrofobizaci je možné aplikovat až po řádném vyzrání tmelů, tj. po 28 dnech.

Hydrofobizační prostředky (např. fa Aqua - Porosil VV, RVV, Remmers - Funcosil SNL, WS, Imesta IW290)

K úspěšnému a kvalitnímu provedení díla při dodržení technologických postupu a pauz je nutná doba **3 měsíců**.

V Chrudimi 10. 11. 2010

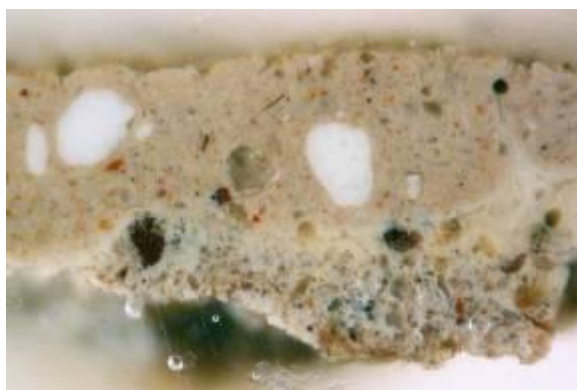
Průzkum barevnosti

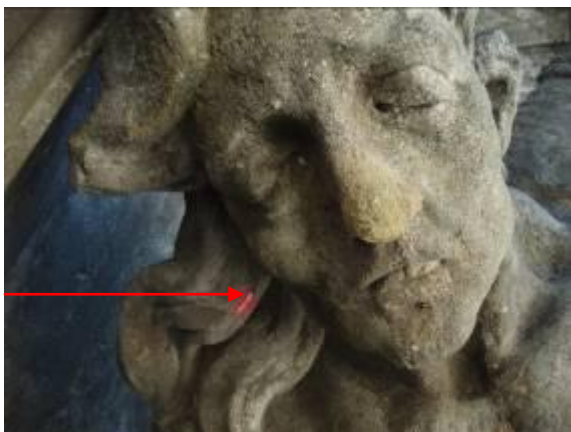
Výběr z průzkumu barevnosti na sochařské výzdobě morového sloupu Proměnění Páně na Resselově náměstí v Chrudimi, socha sv. Šebestiána. Restaurování proběhlo v roce 2009. Červená šipka – místa odběru dochovaných fragmentů barevnosti.

Sv. Šebestián

Obr. 108. **Vzorek č. 9-1 – sv. Šebestián, kmen stromu** – spodní hrubozrná šedá vrstva obsahuje olovnatou bělobou. Následuje bílá s olovnatou bělobou a světle růžová s okry a olovnatou bělobou.

Obr. 109. **Vzorek č. 9–2 – sv. Šebestián, vlasy** – nebyl připraven příčný řez. Jedná se pouze o šedou krustu s fragmenty hnědých kysličníků železa. Nos – epoxidový tmel (80. léta 20. stol); v ústech – zrno křemene; červená ve vlasech – místo odběru pro mikronábrus.

Obr. 110. **Vzorek č. 9–3 – sv. Šebestián, ruka** – na spodní hraně je hnědá pravděpodobně fermežová vrstva, na které je bílá s olovnatou bělobou. Následuje další hnědá, pravděpodobně fermežová vrstva, červený okr s olovnatou bělobou s povrchovou šedou krustou.

Obr. 111. **Vzorek č. 9–4 – sv. Šebestián – drapérie** – nebyl připraven příčný řez a sled vrstev je: tmavošedá, růžová, světleokrová, bílá – ve všech olovnatá běloba. Bez zlomku kamene nelze jednoznačně určit lokalizaci jednotlivých vrstev.

Obr. 112. **Vzorek č. 9–5 – sv. Šebestián, lýtko** – na křemenném zrně je hnědá až černá, na které je růžová z červeného okru a olovnaté běloby. Následuje šedá z olovnaté běloby s černí. Na povrchu je šedá krusta.

Odebrané vzorky jsou součástí Restaurátorské zprávy z roku 2009; restaurátor: Jaroslav Kerel, odběr vzorků: Zdeněk Šmahel, laboratorní zprávu zpracovala: Dorothea Pechová). Pro chemicko-technologický průzkum polychromie kamenných plastik „Morového sloupu Proměnění Krista“ v Chrudimi bylo odebráno cca 67 vzorků, z nichž bylo vybráno 50 vzorků na zpracování.

Mimo běžné konzervátorské a restaurátorské práce byly nově aplikovány tzv. olověné vany v prostorách kašen.

Socha Mojžíše byla demontována z důvodu statických - prasklého „oblaku“, na kterém socha stála. Po zajištění byla zpět osazena autojeřábem za pomoci vázacích popruhů na původní místo.

Analýza organických součástí předaných vzorků tmelů

Ke stanovení přítomných organických materiálů byla zvolena metoda infračervené mikrospektroskopie provedená v Laboratoři molekulové spektrometrie Vysoké školy chemicko-technologické (viz popis metody a výsledky uvedeny v příloze).

Pro analýzu byl předán vzorek úlomků šedého tmelu.

Analýza infračervenou mikrospektroskopií prokázala v předaných úlomcích přítomnost proteinového pojidla kaseinového typu.

Analytické metody

- příprava příčných řezů zalitím úlomku vzorku do dentální pryskyřice SPOFACRYL a po vybroušení zhotovení barevných mikrofotografií digitálním fotoaparátem NIKON COOLPIX 4500
- mikrofotografie v UV světle
- mikroskopická a mikrochemická analýza
- zkoušky rozpustnosti
- FTIR analýza provedená v Laboratoři molekulové spektroskopie Vysoké školy chemicko-technologické, ing. Miroslava Novotná CSc.
- prvková analýza elektronovým mikroskopem ve spojení s mikrosondou (SEM/EDAX) Geologický ústav Akademie věd, ing. A. Langrová

Elektronový mikroanalýzátor je vhodný pro identifikaci prvků v jednotlivých vrstvách malby. Je možné analyzovat bod nebo plochu, které jsou vyznačeny souřadnicemi na přiložených obrázcích a tabulkách. Programové vybavení analyzátoru (EDAX) umožňuje jednak určit, kterým prvkům odpovídají jednotlivé píky ve spektru rtg. záření, jednak odečtením intenzit jednotlivých píků spektra (plocha píku je intenzita) stanovit kvantitativní prvkové složení u vzorků (např. v relativních hmotových procentech) a případně jejich vyhodnocení ve formě kysličníků (oxidů). Analýza probíhá na příčném řezu, který je před prací vakuově napařen tenkou uhlíkovou vrstvou. Pro interpretaci výsledků je třeba znát složení pigmentů, které by v dané barevné vrstvě přicházely v úvahu. Této analýze byl podroben vzorek č. 16-2. Výsledky měření jsou uvedeny v příloze.

Doplňující mikroskopická analýza obsahovala prohlídku příčného řezu v normálním a UV světle, popis a změření vrstev. Mikroskopický preparát byl připraven rozetřením úlomku vzorku na mikroskle a po zakápnutí imersní tekutinou pozorován v normálním a polarizovaném světle. Mikrochemické reakce byly směřovány na identifikaci anorganických součástí malby působením zředěných kyselin, alkálií a kapkové reakce na důkaz prvků obsažených v pigmentech.

Výsledky

Všechny předané vzorky byly vyhodnoceny pod stereomikroskopem a z vybraných byly připraveny příčné řezy. U některých bylo bez spodní vrstvy kamene obtížné stanovit jejich správnou lokalizaci.

U většiny z nich je na spodní straně na kameni šedý nátěr obsahující olovnatou bělobu a jemné částice černi. Na ní je různě silná růžová vrstva z olovnaté běloby a červeného okru. Zkoušky rozpustnosti a pěnový test prokázaly v těchto barevných vrstvách přítomnost olejového pojidla.

Dorothea Pechová

FOTOGRAFIE RESTAUROVÁNÍ SOCHAŘSKÉ VÝZDOBY

Obr. 113. Sochu Adama s Nikou a dvě vázy restauroval pro NV Chrudim v roce 1986
Ak. soch. Radko Plachta, Praha 7.

Obr. 114. Fasáda a sochy na domě č. p. 55 Chrudim – levá váza, stav před restaurováním –
Plachta Restaurováno v roce 1986. Vázy stojí po stranách niky v průčelí
Wiesnerovy vily.

FOTOGRAFIE ZANIKLÉ SOCHAŘSKÉ VÝZDOBY

Obr. 115. Socha Štěstěny na vrcholu štítu Wiesnerovy vily shlíží na Janské podměstí a několik málo automobilů. Fotografováno z věže Wiesnerovy vily.
/foto František Wiesner 1940/.

Obr. 116. „Fasáda a sochy na domě č. p. 55 Chrudim, přibližně čtyřicet let po té - stav před sejmutím roku 1986, Radko Plachta. Fotografováno z lešení.

Závěr

Hlavním důvodem proč jsem si vybral toto téma, bylo dozvědět se o lidech, kteří vytvořily tak nevšední podívanou propojením okrasné zahrady, architektury, sochařské výzdoby s iluzivní nástěnnou malbou na barokních branách. Vedoucí teoretické práce a konsultantem byl Pavel Panoch (Ústav historických věd Filozofické fakulty Univerzity Pardubice).

Na základě archivního průzkumu bylo zjištěno, že sochařská výzdoba barokních bran je připisována dílně Ignáce Rohrbacha. Práce čerpá po historické stránce nejen z Rybičkových a Floriánových záznamů z městských kronik, architektonických plánů Františka Schmoranze ml., korespondence továrníka Fr. Wiesnera, minulých restaurátorských zpráv, vyjádření PÚ, ale i z historických fotografií, které jsou porovnány se současností. V této práci jsem zmapoval jednotlivé historické etapy zástavby dotčené lokality. Díky obsáhlému, nepublikovanému dílu, Floriánově Topografii Chrudimi, je velmi podrobně zaznamenán časový sled událostí koupě a prodej místa č p. 55 od 30. let 20. století až do 23. dubna 1599. Považuji tyto záznamy za klíčové nejen pro svou autentičnost. Proto jsem vybrané texty zařadil do své práce takřka v celém znění. Neustále jsem se k nim vracel a uvědomoval si celou řadu souvislostí. Například jednoho z prvních majitelů dvora Eustacha Landeka z Trauensteina na malovaném epitafu původně v kostele sv. Michala v Chrudimi i na kamenném epitafu na jižní straně fasády kostela sv. Michala

Literaturu k tématu a historické fotografie jsem vyhledal prostřednictvím institucí: Národní památkový ústav - územní odborné pracoviště v Pardubicích, archiv; UP, Fakulta Restaurování Litomyšl – knihovna, Univerzita Pardubice – knihovna, Regionální Muzeum Chrudim (badatelna), Státní okresní archiv Chrudim (badatelna), Okresní úřad Chrudim – archiv, Národní galerie Praha - Schwarzenberský palác - Baroko v Čechách. S využitím existujících historických fotografií ze sbírky Regionálního muzea v Chrudimi prostřednictvím Veroniky Lánské (historičky - archivářky, kurátorky sb. fondu Regionálního Muzea v Chrudimi), si přibližně představíme architektonické podoby Janského podměstí a Wiesnerovy vily včetně sochařské výzdoby barokních bran těsně před jejich zničením. Tyto historické fotografie byly doplněny současnými fotografiemi pro porovnání stavů. Některé fotografie mapují tvorbu Ignáce Rohrbacha, o kterém bylo zvláště pojednáno. Dodnes není zcela jasné, do jaké míry lze připsat autorství Ignáce Rohrbacha a jeho dílny k některým sochařským dílům. Snažil jsem se rozpoznat jeho autorské práce rozsáhlé umělecké tvorby a

shrnout doposud nashromážděné informace o jeho životě. Nemohl jsem si nepovšimnout drobných skulinek v interpretacích doposud publikovaných. Rohrbachem (Rohrbacher 1690 – 1746) se zabývalo několik významných historiků, např: Ant. Rybička, Vincent Florián, Jaromír Neumann, Ivo Kořán, Emanuel Poche, Oldřich Blažíček, Ladislav Loubal, Zdena Paukrťová, Pavel Panoch, Tomáš Pavlík, Martin Pavlíček,...

Co se týče sochařské výzdoby barokních bran v zahradě dnešní Wiesnerovy vily, je otázka autorství zodpovězena celkem přesvědčivě. Sochařskou výzdobu barokních bran zahrady, zhotovil Ignác Rohrbach, zakázka byla vytvořena pro objednatele z rodu Caretto Millesimů. Z mého pohledu je však zjevné, že na kamenných bustách iluzivních bran pracovalo více umělců (díleňská činnost).

Jaromír Neumann: „Mezi měšťanské zakázky v Chrudimi patřila poprsí imperátorů a vázy na portálech bran v parku Neuperského dvora. „

Oldřich J. Blažíček: „Rohrbachovi patří v Chrudimi i výzdoba zahradní zdi Kuchynkovského domu na Jánském předměstí s vázami a poprsími imperátorů i patrně něco z výzdoby v kapucínském kostele (kolem roku 1735).“

V případě sochařské výzdoby kapucínského kostela sv. Josefa, se jedná s největší pravděpodobností o dřevěné figury archanděla Gabriela a Panny Marie od tzv. chrudimského řezbáře z r. 1735? Dnes vystaveno v NG Praha, Schwarzenberský palác. Naskytá se otázka: nakolik se na jejich tvorbě figur archanděla Gabriela a Panny Marie podílel Ignác Rohrbach, nebo jeho dílna? Dle mého názoru se Ignác Rohrbach podílel na detailech obličejů, prstech na ruce a nohou. Draperie je pojednaná dekorativněji, než jak ji známe z jiných děl. Je zřejmě prací jiné ruky.

Díky účasti na chrudimských restaurátorských projektech v období 2006 (Novoměstská kašna) a 2009 (Sloup Proměnění Páně), jsem detailně (z lešení) pozoroval charakteristiku Rohrbachova a Cechpauerova díla. Samozřejmě čas již z kamenných povrchů „zametl“ množství stop umožňující nám vnímat toto dědictví v nezměněné původní podobě. Nejasné nebo protikladné formulace v archivních záznamech nepomáhají v objasnění autorství na konkrétních sochách jednotlivých souborů (např. Novoměstské kašny, Sloupu Proměnění Páně i některých bust na iluzivních branách Wiesnerovy zahrady). Zvláště na sochařské výzdobě Sloupu Proměnění Páně, Novoměstské kašny je patrný zub času i díky častějším restaurátorským zásahům. V hloubkách modelace bylo nalezeno minimum fragmentů původní polychromie. Mnoho epoxidových tmelů nahrazuje původní povrch kamenných soch. Pro tuto práci jsou využity výsledky chemicko-technologických průzkumů, které jsou součástí závěrečných restaurátorských zpráv. Byla zkoumána na kamenných sochách i přítomnost

barevných polychromií, které byly povětrnostními vlivy a dřívějšími restaurátorskými zásahy pečlivě odstraněny. Dochovalo se ojediněle několik fragmentů. (červená, růžová, bílá, černá,...), což svědčí o zcela jiném pojetí prezentace, než jak ji vnímáme dnes. Výsledky průzkumů jsou přílohou restaurátorských zpráv.

Překvapilo mě objevení expozice sochařské výzdoby zbořených bran v depozitáři hradu Košumberk a skutečnost, že některé busty imperátorů nepatří ke zbořeným branám Wiesnerovy vily. Díla imperátorů, patří mezi ně i ženské busty, jsou patrně vytvořeny jednou sochařskou dílnou. Kde však bylo jejich původní umístění a nakolik se na jejich tvorbě podílel Ignác Rohrbach? Nápis na cedulce u exponátů tzv. „imperátorů“, vystavených v lapidáriu hradu Košumberk: „balustráda Chrudim“.

Historie místa, na kterém dnes stojí budova Wiesnerovy vily s přilehlým parkem, sahá dle Topografie Chrudimě V. Floriána minimálně do roku 1599, kdy 23. dubna Eustach Landek z Trauensejtna měl dvůr koupený od Jana Jiroušky a k němu mu Václav Pospíšil postoupil kus místa pro průjezd a volnější cestu.

K historii zahrady je důležitý zápis z Topografie k 10. září 1715. „Marie Alžběta Caretto, hr. Z Millesimo pokračovala v díle své matky Evy Lidmili, prv. Kustošové a posléze hraběnky z Valdštejna provdána za Jana Viktora hraběte z Valdštejna, která započala zakládati ozdobnou zahradu.“ Což mohlo být již po roce 1683.

Dnešní podoba Wiesnerovy vily sahá do roku 1879, kdy byla přestavěna Františkem. Schmoranzem ml., osm let poté co ji František Wiesner zakoupil roku 1871 od Aloise Kuchynky za 30.000 zl. r. č..

Porovnával jsem plány původně barokních bran dle Františka Schmoranze ml. (uložené v SOA v Chrudimi) s fotografiemi Příborského z roku 1930, fotografiemi Ulrycha z roku 1937, fotografiemi Sokola z roku 1949 a fotografiemi Schütze z roku 1959 (to již zůstaly pouze dvě iluzivní brány). Můžeme s jistotou usuzovat, že k úpravě barokních bran dle projektu Františka Schmoranze ml. nedošlo. Proč nedošlo k realizaci projektu, můžeme jen spekulovat. V současné době zůstaly zachovány pouze dvě iluzivní brány na konci zahrady. V padesátých letech 20. století bylo při rozšiřování křižovatky ulic Palackého a Čáslavské zabráno 832 m² zahrady, byla zbořena obvodová zeď a dvě barokní brány!! Barokní brány byly zbořeny v důsledku rozšíření vozovky v roce 1956. V jednom z dopisů (duben 1950) však najdeme impulzy k zbourání zdi z důvodů budovatelského nadšení – zpřístupnit zahradu veřejnosti. S odstupem času je zřejmé, že závazek o zachování kulturních hodnot nebyl dodržen. Byly zbourány dvě barokní brány včetně obvodové zdi obdobně jako renesanční brána na Kateřinském předměstí a mnoho jiných historických budov. Těmito zásahy se

zabývá Ivo Šulc v knize Zapomenutá Chrudim i na veřejných projekcích archivních fotografií a krátkých filmů.

K rozšíření topografie v. Floriána bych uvedl část z dopisu Dr. Františka Wiesnera, kde se uvádí: „od 1. ledna 1950, je vila i její zahrada pronajata „Spojeným ocelárnám“, národnímu podniku v Kladně.“

V roce 1991 byly dům i zahrada vráceny potomkům původních majitelů, kteří zahradu nechali dále zpřístupněnou veřejnosti. Je možné konstatovat: objekt byl v době předání zhruba pět let po rekonstrukci fasády. Objekt sloužil jako mateřská školka. Přes pozemek parku se zažila lidem žijících v okolí stezka, vedoucí od sídliště Leguma kolem iluzivních bran, zabetonovaného bazénu do centra města. V roce 1998 byla zahrada oplocena a pro veřejnost uzavřena.

Zahrada již není obehnána mohutnou zdí s barokními branami. Je oplocena pletivem. Místo barokní brány, je v pletivu díra, kterou běžně prolézají někteří Chrudimáci a prošlapanou cestičkou si zkracují cestu. Ještě se nezbavili myšlení z dob nedávno minulých. Na dobu, kdy patřilo všechno všem. Možná proto se stále pohřešuje jedna ztracená busta z heraldicky levé iluzivní brány Wiesnerovy zahrady. Další pískovcová busta ze štítu levé iluzivní brány Wiesnerovy zahrady je poškozena pádem a následným přelomením v oblasti krku. Na pískovci jsou zbytky zeminy a jiných depozit. Jest zatím uložena v hospodářských budovách Wiesnerovy vily. Byl vypracován restaurátorský záměr. Jednání zástupců města Chrudim a majiteli Wiesnerovy zahrady o následném využití této neobyčejné lokality a především o záchraně kulturních hodnot, jež zatím stále má, bylo přerušeno listopadovými volbami (2010) do zastupitelstva města Chrudim.

Doufám, že již déle nebude pokračovat poškozování zbytku již tak poškozených bran včetně sochařské a freskové výzdoby! Doufám, že současný majitel odcizené busty (v úmyslu zachránit ji před jinými zloději), ji duchaplně, třeba i anonymně navrátí do dvora Wiesnerovi vily. Za podobné přestupky se v jiných zemích (např. Turecko, atp.) ukládají na naše poměry velmi vysoké tresty. Co se týče samotného restaurování chátrajících bran, je nutné zasáhnout co nejdříve! Nalezenou bustu bude možné osadit dodatečně.

V souvislosti s projektem Města Chrudim - Museum barokního sochařství (východních Čech), vidím možnost zachránit a ukázat širší odborné veřejnosti ne příliš známá, zato velmi kvalitní sochařské kousky z dílny Ignáce Rohrbacha přímo z Chrudimské produkce. Nemusíme chodit daleko pro vytváření kopií jako v případě anděla z Kalvárie v Moravské Třebové, který samozřejmě za to stojí. Doporučuji také vystavit tzv. „imperátory“ a fragmenty váz dnes vystavené v lapidáriu hradu Košumberk do expozice muzea barokního sochařství. Zvětšeniny

dobových fotografií by přiblížily atmosféru zašlé slávy tohoto jedinečného místa v pozadí vystavené sochařské expozice. Muzeum barokního sochařství v rekonstruovaných prostorách kostela sv. Josefa v Chrudimi otevře na Den památek 10. září 2011 v 10 hodin. Bude zde k vidění na třicet soch z blízkého kraje a v audiovizuální místnosti promítání filmu Kamenný příběh. Film je o životě sochařů, kteří pracovali na sloupu Proměnění páně na náměstí v Chrudimi. Realizace filmu se zhostili mladí umělci z filmové akademie Miroslava Ondříčka v Písku. Závěrečné scény filmu Kamenný příběh se dotáčeli u sloupu Proměnění Páně dne 19. 03. 2011.

Literatura

- ADÁMEK K., **Příspěvky k dějinám někdejšího kraje chrudimského**, In: Posel z Východních Čech, 1877, č. 16.
- ADÁMEK K., **Městští písaři chrudimští.**, Český východ 1887.
- ADÁMEK K., **Chrudimsko**, 1878.
- BENEDETTI, **Chronologický výtah z kronik a knih zápisů až do r. 1693**, Regionální muzeum v Chrudimi.
- BĚLINA P., KAŠE J., MIKULEC J., VESELÁ I., VLNAS V., **Velké dějiny zemí Koruny české IX. (1683-1740)**, Paseka 2011.
- BLAŽEK A., **Z Galerie starých Chrudimanů: František Wiesner**, Chrudimský kraj, řada IX. 1932, s. 179 -185.
- BLAŽÍČEK O. J., **Sochařství Baroku v Čechách, Plastika 17. a 18. Věku**, Praha 1958, s. 21,165,166.
- BLAŽÍČEK O. J., **Umění baroka v Čechách**, Kolektiv: Umělecké památky Čech, Praha 1980.
- CEREGHETTI J., **Historie chrudimská, z rozličných starých knih shledaná a v pořádek uvedená. 1771**, Regionální muzeum v Chrudimi: Rukopis č. 25967, s. 110.
- ČAREK J., **Palác Clam-Gallasovský**, Vyšehrad, Praha 1941.
- ČORNEJOVÁ I., KAŠE J., MIKULEC J., VLNAS V., **Velké dějiny zemí Koruny české VIII. 1618-1683**, Paseka 2008.
- FLORIÁN V., **Morový sloup Proměnění Krista v Chrudimi**, 1938.
- FLORIÁN V., **Kostel sv. Michala**, 1941.
- FLORIÁN V., **O zednicích kamenících v Chrudimi do poloviny XIX. století.**, 1948.
- FROLÍK J., **Pravěká Chrudim**, 2000.
- FÜRST S., **Z dějin Transporty dělnického hnutí na Chrudimsku. Část I. (do roku 1918).**, Chrudim 1961, s. 9.
- HALL J., **Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění**, Mladá fronta, Praha 1991
- HNILIČKA A., **K historii chrudimského rodu Kuchynkova**, Státní okresní archiv Chrudim, Inv. č. 67, Kart. č. 4.

- HRUBÝ V. – PANOCH P., **Ke slávě Ducha**, Východočeská galerie 2002.
- CHARVÁT J., **Stará Chrudim**, Chrudim 1991.
- CHARVÁT J., **Sochy a sousoší světců v Chrudimi**, Chrudimské vlastivědné listy, Ročník I. 1992, č. 3.
- CHARVÁT J., **Jak se v Chrudimi stěhovaly sochy**, Chrudimské vlastivědné listy, ročník IV, 1995, č. 4, s. 17.
- CHYTIL K., **Soupis památek historických a uměleckých v království českém, Od pravěku do počátku 19. století.**, Předseda Josef Hlávka, 11. politický okres chrudimský, V Praze 1900, s. 31.
- JAKUBEC O. a kol., **K věčné památce, malované renesanční epitafy v českých zemích**, Muzeum umění Olomouc 2007.
- KALOUSEK, **Památky archeologické a místopisné, díl X. ročník IV.**, 1877.
- KOBETIČ P., **Osobnosti Chrudimska**, Chrudim 2002.
- KOBETIČ P., PAVLÍK T., ŠULC I. a kol., **Chrudim Vlastivědná encyklopedie**, Praha 2005.
- KOŘÁN I., **Braunové**, Akropolis 1999, s. 137.
- MAŠEK P., **Šlechtické rody v Čechách na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti**, Díl I., A-M, Argo 2008, s. 520, 642.
- MÜLER K. – Pavlík T., **Chrudimská Novoměstská kašna**, Edice „Chrudim“, svazek 34, 2008.
- MYSLIVEČEK M., **Velký erbovník, Encyklopedie rodů a erbů**, Fraus 2005.
- NEJEDLÝ V., Zahradník P., **Mariánské trojiční a další světské sloupy a pilíře v pardubickém kraji**, Argo2008, s. 12, 144.
- NESEJT F., **České barokní umění**, Gaudeamus 2000, s. 73, 74
- NEUMANN J., **Český barok**, 1974.
- PANOCH P., KAŇKA M., LUKEŠ Z., POTŮČEK J., BARTOŠ Š., **Slavné vily Pardubického kraje**, Foibos 2009, s. 24-27.
- PAUKRT V., **Odborné vyjádření**, PP-7822/2005/ea; NPÚ Pardubice 21. 11. 2005.
- PAUKRT V., **Odborné vyjádření**, PP-8188/2005/ea; NPÚ Pardubice 23. 11. 2005.

- PAUKRTOVÁ Z., KOŘÁN I., VÍTOVÁ H. a ŠEVČÍK R.. Kurátor výstavy HLADÍK T., **Ignác Rohrbach (1691 – 1747). Restaurované sochy z farního kostela sv. Maří Magdalény v Bohdanči**, Národní galerie v Praze, 2001.
- PAVLÍK T., **Chrudimský sloup Proměnění Páně**, Edice „Chrudim“, svazek 1, Chrudim 1997.
- PAVLÍKOVÁ A., Diplomová práce: D 15 139 **Město Chrudim v letech 1918 – 1927** Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, Katedra historických věd Kulturní dějiny., Vedoucí práce: Tomáš Jiránek, 2006.
- PAVLÍČEK M., Diplomová práce: **Následovníci M. B. Brauna na Chrudimsku a Prdubicku (Pokus o vymezení autorských hranic)**. FF UP Olomouc, 1998. s. 56.
- POCHE E., **Umělecké památky Čech**, Academia Praha 1977, s. 540.
- PREININGER V. D., **Chrudim**. Průvodce městem a okolím 1897.
- RYBAŘÍK V., **Ušlechtilé stavební a sochařské kameny České republiky.**, Nadace střední průmyslové školy kamenické a sochařské v Hořicích v Podkrkonoší. 1994.
- RYBIČKA A., **O starožitnostech a umělcích chrudimských**. In: Časopis Českého muzea, Praha 1848.
- RYBIČKA A., **Z dějin města Chrudimi. Památky XIV., O erbovních a patricijských rodinách v XV. a XVII. stol v městě Chrudimi usedlých**. 1883.
- Spolek pro zbudování nového městského divadla v Chrudimi, **Divadelní Chrudim**, 18. února 1934.
- SVOBODA, **Z paměti města Chrudimi. Posel z Východních Čech**, 1874, č. 18-22.
- ŠTECH V. V., **Poznámky o baroku**, Panorama 1971.
- ŠTĚPÁN L, RŮŽIČKOVÁ R., ŠULC I., **Chrudimsko, ztracené i zachráněné poklady**, SOA, Chrudim 2003.
- ŠTORM B., **Mezi žízni budoucnosti a trýzní minulosti**, Brno 2008.
- ŠULC I., **Rod Schmoranzů ze Slatiňan, Mozaika z dějin rodu**, Slatiňany 2002.
- ŠULC I., **Zmizelá Chrudim.**, Paseka 2011, foto 61, 62, 63.
- VILÍMEK J. R., **Národní album. Sbírká podobizen a životopisů českých lidí prací a snahami vynikajících a zasloužilých.**, Praha 1899, s. 116,171.

VLNAS V., **Sláva barokní Čechie. Stati o umění, kultuře a společnosti 17. a 18. Století**, Praha 2001.

WIESNER F., **Vlastní silou**, Český východ 1880, č. 5 z 6. března, s. 1-2.

WIESNER F., **Život mého otce Dr. Ing. Františka Wiesnera**, Chrudimské vlastivědné listy 4, 1995, č. 5, s. 1-5.

WIESNER F., **Sto padesát let od založení firmy Wiesner v Chrudimi**, Chrudimské vlastivědné listy 14, 2005, č. 3, s. 1-6.

ZAPLETAL T., **Bakalářská práce: Anton Brenek: pomník Gustava Winterhollera**, Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Seminář dějin umění, Vedoucí práce: Lubomír Slavíček, Brno 2008.

ZÍTEK J., **Chrudim a Chrudimsko**. Průvodce městem a okolím., Chrudim 1925, s. 56.

Prameny

Státní okresní archiv Chrudim:

Fond Okresní národní výbor Chrudim.

Fond Archiv města Chrudim.

Fond Florián Vincenc.

Literatura

Seznam odborné literatury chronologicky vzestupně podle letopočtů.

Benedetti

Chronologický výtah z kronik a knih zápisů až do r. 1693

Regionální muzeum v Chrudimi: Schiller, XI. 5. Sommer. 5.

Josef Cereghetti

Historie chrudimská, z rozličných starých knih shledaná a v pořádek uvedená. 1771

Regionální muzeum v Chrudimi: Rukopis č. 25967, s. 110.

K. Adámek

Chrudimsko

1878.

V. D. Preininger

Chrudim. Průvodce městem a okolím

1897.

Karel Chytil

Soupis památek historických a uměleckých v království českém

Od pravěku do počátku 19. století.

Předseda Josef Hlávka

11. politický okres chrudimský

V Praze 1900, s. 31.

Zítek Jan

Chrudim a Chrudimsko. Průvodce městem a okolím.

Chrudim 1925, s. 56.

Blažek Antonín

Z Galerie starých Chrudimanů: František Wiesner,

Chrudimský kraj, řada IX. 1932, s. 179 – 185.

Spolek pro zbudování nového městského divadla v Chrudimi

Divadelní Chrudim,

18. února 1934.

(V.) Čeněk Florián

Morový sloup Proměnění Krista v Chrudimi

1938.

Jiří Čarek

Palác Clam-Gallasovský

Vyšehrad, Praha 1941.

(V.) Čeněk Florián
Kostel sv. Michala
1941.

(V.) Čeněk Florián
O zednicích kamenících v Chrudimi do poloviny XIX. století.
1948.

Oldřich J. Bažíček
Sochařství Baroku v Čechách, Plastika 17. a 18. Věku
Praha 1958, s. 21,165,166.

Soběslav Fürst
Z dějin Transporty dělnického hnutí na Chrudimsku. Část I. (do roku 1918).
Chrudim 1961, s. s. 9.

V. V. Štech
Poznámky o baroku
Panorama 1971.

Jaromír Neumann
Český barok
Praha 1974.

Emanuel Poche
Umělecké památky Čech
Academia Praha 1977, s. 540.

Oldřich Blažíček
Umění baroka v Čechách
Kolektiv: Umělecké památky Čech,
Praha 1980.

Jiří Charvát
Stará Chrudim, Chrudim
1991.

James Hall
Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění
Mladá fronta, Praha 1991.

Václav Rybařík
Ušlechtilé stavební a sochařské kameny České republiky.
Nadace střední průmyslové školy kamenické a sochařské v Hořicích v Podkrkonoší.
1994.

Tomáš Pavlík
Chrudimský sloup Proměnění Páně
Edice „Chrudim“, svazek 1
Chrudim 1997.

Martin Pavlíček
Diplomová práce: **Následovníci M. B. Brauna na Chrudimsku a Pardubicku (Pokus o vymezení autorských hranic).**
FF UP Olomouc, 1998. s. 56.

Ivo Kořán
Braunové
Akropolis 1999, s. 137.

Jan Frolík
Pravěká Chrudim
2000.

František Nesejt
České barokní umění
Gaudeamus 2000

Vít Vlnas
Sláva barokní Čechie. Stati o umění, kultuře a společnosti 17. a 18. Století
Praha 2001.

Zdena Paukrtová, Ivo Kořán, Hana Vítová a Roman Ševčík. Kurátor výstavy Tomáš Hladík
Ignác Rohrbach (1691 – 1747). Restaurované sochy z farního kostela sv. Maří Magdalény v Bohdanči
Národní galerie v Praze, 2001.

Vladimíra Hrubý – Pavel Panoch
Ke slávě Ducha
Východočeská galerie 2002.

Luděk Štěpán, Renáta Růžičková, Ivo Šulc
Chrudimsko, ztracené i zachráněné poklady
SOA v Chrudimi, 2003.

Milan Mysliveček
Velký erbovník, Encyklopedie rodů a erbů
Fraus 2005.

Pavel Kobetič, Tomáš Pavlík, Ivo Šulc a kol.
Chrudim Vlastivědná encyklopedie
Praha 2005.

Ondřej Jakubec a kol.
Ku věčné památce, malované renesanční epitafy v českých zemích
Muzeum umění Olomouc 2007.

František Wiesner
Sto padesát let od založení firmy Wiesner v Chrudimi
Chrudimské vlastivědné listy 14, 2005, č. 3, s. 1-6.

Václav Paukert
Odborné vyjádření
PP-8188/2005/ea; NPÚ Pardubice 23. 11. 2005

Václav Paukert
Odborné vyjádření
PP-7822/2005/ea; NPÚ Pardubice 21. 11. 2005

Anna Pavlíková
Diplomová práce: **D 15 139 Město Chrudim v letech 1918 – 1927**
Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, Katedra historických věd Kulturní dějiny.
Vedoucí práce: Tomáš Jiránek, 2006.

Petr Mašek
Šlechtické rody v Čechách na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti
Díl I., A-M, Argo 2008, s. 520, 642.

Vratislav Nejedlý, Pavel Zahradník
Mariánské trojiční a další světské sloupy a pilíře v pardubickém kraji
Argo 2008, s. 12, 144.

Karel Müller – Tomáš Pavlík
Chrudimská Novoměstská kašna
Edice „Chrudim“, svazek 34, 2008.

Tomáš Zapletal
Bakalářská práce: **Anton Brenek: pomník Gustava Winterhollera**
Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Seminář dějin umění
Vedoucí práce: Lubomír Slavíček
Brno 2008.

Břetislav Štorm
Mezi žízní budoucnosti a trýzní minulosti
Brno 2008.

Iva Čornejová, Jiří Kaše, Jiří Mikulec, Vít Vlnas
Velké dějiny zemí Koruny české VIII. -- 1618-1683
Paseka 2008.

Pavel Panoch (editor), Miroslav Kaňka, Zdeněk Lukeš, Jakub Potůček, Štěpán Bartoš
Slavné vily Pardubického kraje
Foibos 2009, s. 24-27.

Ivo Šulc
Zmizelá Chrudim.
Paseka 2011, foto 61., 62-63.

Pavel Bělina, Jiří Kaše, Jiří Mikulec, Irena Veselá, Vít Vlnas
Velké dějiny zemí Koruny české IX. (1683 - 1740)
Paseka 2011

Periodika

Rybička Antonín

O starožitnostech a umělcích chrudimských.

Časopis Českého muzea

Praha 1848.

Svoboda

Z paměti města Chrudimi.

Posel z Východních Čech

1874, č. 18-22.

František Wiesner

Světobzor IX, 1875, č. 25 (18. Června), s. 291 – 292.

Adámek K.

Příspěvky k dějinám někdejšího kraje chrudimského.

Posel z Východních Čech

1877, č. 16

Kalousek

Památky archeologické a místopisné, díl X. ročník IV.

1877

Stavební ruch v Chrudimi,

Český východ 1880, č. 4 z 21. února, s. 4.

Fr. Wiesner

Vlastní silou

Český východ 1880, č. 5 z 6. března, s. 1 – 2.

Rybička Antonín

Z dějin města Chrudimi. Památky XIV.

O erbovních a patricijských rodinách v XV. a XVII. stol v městě Chrudimi usedlých.

Zprávy kr. č. sp. n. 1883.

Adámek

Městští písaři chrudimští.

Český východ 1887.

Alois Hnilička

K historii chrudimského rodu Kuchynkova

Státní okresní archiv Chrudim, Inv. č. 67, Kart. č. 4

Josef Vaňek padesátníkem
Chrudimský kraj XXV
1936, č. 3, s. 2 – 3.

Jiří Charvát
Sochy a sousoší světců v Chrudimi
Chrudimské vlastivědné listy
Ročník I. číslo 3. 1992.

Jiří Charvát
Jak se v Chrudimi stěhovaly sochy
Chrudimské vlastivědné listy, ročník IV, č. 4, s. 17
1995.

Monografie:

J. R. Vilímek
Národní album. Sbírká podobizen a životopisů českých lidí prací a snahami vynikajících a zasloužilých.
Praha 1899, s. 116 a sl. 171.

František Wiesner
Život mého otce Dr. Ing. Františka Wiesnera
Chrudimské vlastivědné listy 4, 1995, č. 5, s. 1-5.

Ivo Šulc
Rod Schmoranzů ze Slatiňan, Mozaika z dějin rodu
Slatiňany 2002

Pavel Kobetič
Osobnosti Chrudimska
Chrudim 2002

Instituce:

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Pardubicích, archiv. www.npu.cz

Národní galerie Praha, Schwarzenberský palác, Baroko v Čechách. www.ngprague.cz

Regionální muzeum v Chrudimi. www.muzeumcr.cz

Státní okresní archiv Chrudim. www.soka-cr.cz

Městský úřad v Chrudimi, archiv. www.chrudim-city.cz

Muzeum barokního sochařství Chrudim. www.mubaso.cz

Seznam vyobrazení

Fotografie a pohlednice publikované v této práci pocházejí převážně z fondů Regionálního muzea v Chrudimi, sbírek Státního okresního archivu v Chrudim (SOkA), archivu stavebního odboru Městského úřadu Chrudim, archivu NPÚ Pardubice, ze soukromé sbírky ing. Františka Wiesnera, částečně pořízením kopií z publikací uvedených v seznamu použité literatury a vlastní fotodokumentace.

Obr. 1. Kartuš s iniciálami FW investora Františka Wiesnera. Kartuš je vytvořena patrně z tzv. Kufštajnu na ose kamenného štítu pod místem, kde stávala socha štěstěny. /foto Zdeněk Šmahel, 2011/

Obr. 2. František Schmoranz ml., Vila Františka Wiesnera.
Plány přestavby Wiesnerovy vily. Průčelí domu.

Obr. 3., 4. František Schmoranz ml., Vila Františka Wiesnera.
Plány přestavby Wiesnerovy vily. Atika a pískovcový portál.

Obr. 5. František Schmoranz ml., Vila Františka Wiesnera.
Plány přestavby Wiesnerovy vily. Detail sochařské a malířské výzdoby.

Obr. 6. František Schmoranz ml., Vila Františka Wiesnera.
Profil římsy.

Obr. 7., 8. František Schmoranz ml., Vila Františka Wiesnera.
Plány dnes již neexistujících bran s barokní sochařskou výzdobou.

Obr. 9. František Schmoranz ml., Vila Františka Wiesnera.
Plány dnes již neexistujících bran s barokní sochařskou výzdobou. Původní barokní brány nebyly podle těchto návrhů opraveny. Vis fotodokumentace.

Obr. 10., 11. František Schmoranz ml., Vila Františka Wiesnera.
Plány dnes již neexistujících bran s barokní sochařskou výzdobou. Detail mříží.

Obr. 12. František Schmoranz ml., Vila Františka Wiesnera.
Schodiště do zahrady.

Obr. 13. Pohled na Chrudim s kostelíkem sv. Jana Křtitele na předměstí. (podle kresby J. Ceregetiho v jeho Historii z roku 1771). (foto z publikace Divadelní Chrudim 18. února 1934).

- Obr. 14. Kostelík sv. Jana Křtitele upravený 1801 na divadlo. (foto z publikace Divadelní Chrudim 18. února 1934).
- Obr. 15. Divadlo v letech 1889-1897 projektoval František Schmoranz starší. (fotografie Tietz-Gallat). Místo divadla stával kostel sv. Jana Křtitele.
- Obr. 16. Detail mapy města před rokem 1823. Detail Kuchynkova dvora na Janském podměstí.
- Obr. 17. Dnešní Masarykovo náměstí před rokem 1895.
- Obr. 18. Wiesnerova vila. /foto Fr. Wiesner 1940/.
- Obr. 19. Wiesnerova vila, /foto Zdeněk Šmahel, 2011/.
- Obr. 20. Prostranství před Wiesnerovou vilou, vlevo hotel Bohemia
/foto Zdeněk Šmahel, 2011/.
- Obr. 21. Wiesnerova vila 1879, barokní brána se sochařskou výzdobou.
/Regionální muzeum Chrudim, FN 1127, www.muzeumcr.cz/.
- Obr. 22. Brána do zahrady domu Wiesnerova. Foto Fr. Ulrych, 1937.
/Regionální muzeum Chrudim, FN 8421, www.muzeumcr.cz/.
- Obr. 23. Brána do zahrady domu Wiesnerova. Foto Fr. Ulrych, 1937.
/Regionální muzeum Chrudim, FN 8429, www.muzeumcr.cz/
Kování bran nahrazeno dřevěnými latěmi.
- Obr. 24. Brány Wiesnerovy zahrady na Janském předměstí. Zbořeny v důsledku rozšíření vozovky v 50. letech 20. století. Záběr z roku 1949. Foto Karel Sokol, /Regionální muzeum Chrudim, Foto 00264, www.muzeumcr.cz/.
- Obr. 25. Brána u Wiesnerovy zahrady s domnělými Braunovými sochami. Foto O. Příborský, 1930. Kování bran nahrazeno dřevěnými latěmi. /Regionální muzeum Chrudim, FN 1446, www.muzeumcr.cz/
- Obr. 26. Brány a zeď Wiesnerovy zahrady. Zbořena v důsledku rozšíření vozovky v r. 1956. Foto Karel Sokol 1949. (A 1806-1812)
/Regionální muzeum Chrudim, FN 263-269, [www.muzeumcr.cz /](http://www.muzeumcr.cz/).
- Obr. 27. Kruhový objezd před zahradou Wiesnerovy vily. Červené šipky přibližují místa dnes již zbořených barokních bran. /foto Zdeněk Šmahel, 2010/.

- Obr. 28. Brána Wiesnerovy zahrady. Kování bran nahrazeno již dřevěnými latěmi.
Foto Karel Sokol 1949.
/Regionální muzeum Chrudim, Foto 00265, www.muzeumcr.cz/.
- Obr. 29. Před Wiesnerovou vilou přes silnici kvetou tři magnolie.
/foto Zdeněk Šmahel, 2010/.
- Obr. 30. Foto poškozené sochařské výzdoby v lapidáriu hradu Košumberk v Luži. Poškozená váza ze zbořených bran Neuperského dvora v Chrudimi. Vázy jsou pravděpodobně z dílny I. Rohrbacha. /foto Zdeněk Šmahel, 2010/.
- Obr. 32. Kamenná výzdoba - váza ze zbořené brány do Wiesnerovy zahrady. Zvětšená fotografie Karla Sokola z roku 1949, Zdeněk Šmahel 2010.
- Obr. 33. Busta z obdobné série „portrétů“ jako na iluzivní bráně zahrady Wiesnerovy vily v Chrudimi. Koho zpodobňuje a kde bylo původní místo tohoto monumentálního sochařského díla? Autorem dílna I. Rohrbacha? Dnes lapidárium hradu Košumberk, Luže. /foto Zdeněk Šmahel, 2010/.
- Obr. 34. Busta z obdobné série „imperátorů“ jako na bráně do zahrady Wiesnerovy vily v Chrudimi. Tato je však bez vousů na rozdíl z fotografie imperátora na bráně Wiesnerově vily. Lze konstatovat: kamenná busta z lapidária v Košumberku není totožná s podobou imperátora na zvětšené fotografii. Kde bylo původní místo tohoto monumentálního sochařského díla? Uloženo v lapidáriu zříceniny hradu Košumberk v Luži. Autorem dílna I. Rohrbacha? /foto Zdeněk Šmahel, 2010/.
- Obr. 35. Zvětšená kopie fotografie imperátora z brány do zahrady domu Wiesnerova. Foto Fr. Ulych, 1937. /Regionální muzeum Chrudim, www.muzeumcr.cz/.
- Obr. 36. Foto poškozené sochařské výzdoby *volně ležící?* na nádvoří zříceniny hradu Košumberk v Luži. (trochu připomíná draperii poškozené busty?)
/foto Zdeněk Šmahel, 2010/.
- Obr. 37. Foto imperátora, pravděpodobně se shoduje s fotografií sochařské výzdoby „imperátora“ na místě zbořené brány před budovou Wiesnerovy vily do zahrady v Chrudimi, dnes uloženo v lapidáriu zříceniny hradu Košumberk v Luži.
/foto Zdeněk Šmahel, 2010/.
- Obr. 38. Kamenná výzdoba ze zbořené brány do zahrady Neuperovské zahrady
Fotografie Karla Sokola z roku 1949
/Regionální muzeum Chrudim, www.muzeumcr.cz/
/Zvětšený detail imperátora, Zdeněk Šmahel 2010/.

- Obr. 39. Sochařská výzdoba z bývalých bran Wiesnerovy zahrady včetně vzpomínek na válečná období. Foto O. Schütz, 1959. (A 2347)
/Regionální muzeum Chrudim, FN 1268-1271, www.muzeumcr.cz/.
- Obr. 40. Wiesnerova zahrada: dendrologicky zajímavá soukromá okrasná zahrada náležející k Neuperskému domu čp.55/IV. První zmínka o „krásné zahradě“ náležející tomuto domu pochází z roku 1683. V pozadí iluzivní brána s barokní sochařskou a malířskou výzdobou. /Regionální muzeum Chrudim, FN 0098, www.muzeumcr.cz/.
- Obr. 41. Foto F. Wiesner 1939, „Socha z pískovce na kruhovém bazénku v zahradě Wiesnerovy vily, autor sochy: Zelený – Chrudim. Obr. 42. Kopie sochy z bývalé fontány, dnes stojící ve výklenku schodiště Wiesnerovy vily.
/foto Zdeněk Šmahel 2010/.
- Obr. 43. Heraldicky pravá brána na zahradě Wiesnerově před opravou. Foto Fr. Ulrych, 1937.
/Regionální muzeum Chrudim- FN 8418, www.muzeumcr.cz/. Na fotografii je vidět částečně zbořená zeď, která patrně pokračovala k druhé iluzivní bráně a kolem celé zahrady ke dvěma branám (dnes již zbořeným) před Wiesnerovou vilou.
- Obr. 44. Obě brány na zahradě Wiesnerově před opravou. Foto Fr. Ulrych, 1937.
/Regionální muzeum Chrudim, FN 8419, [www.muzeumcr.cz /](http://www.muzeumcr.cz/).
- Obr. 45. Celkový pohled na obě iluzivní brány Wiesnerovy zahrady
/foto Zdeněk Šmahel, r. 2010/.
- Obr. 46. Heraldicky levá brána na zahradě Wiesnerově po opravě. Foto Fr. Ulrych, 1937.
/Regionální muzeum Chrudim, FN 8415, [www.muzeumcr.cz /](http://www.muzeumcr.cz/).
- Obr. 47. Heraldicky pravá iluzivní brána s náznakem pokračování obvodové zdi.
/foto Zdeněk Šmahel, 2010/.
- Obr. 48. Z heraldicky pravé iluzivní brány, bohyně s hvězdou na čele - Venuše? Sochařská práce z dílny Ignáce Rohrbacha /foto Zdeněk Šmahel, 2010/.
- Obr. 49. Z heraldicky pravé iluzivní brány, busta Luny dle symbolu měsíce. Sochařská práce z dílny Ignáce Rohrbacha. /foto Zdeněk Šmahel, 2010/.
- Obr. 50. Z heraldicky pravé iluzivní brány ústřední ženská busta, sochařská práce dílny Ignáce Rohrbacha? Kamenná busta je v havarijním stavu. Zvláště v oblasti krku a obličeje dochází k výraznému úbytku materiálu. Ostatní části pokrývá černá krusta.
/foto Zdeněk Šmahel, 2010/.

- Obr. 51. Iluzivní brána u bazénu. Téměř kompletně poškozena omítka s freskovou výzdobou na opukovém zdivu. Jsou zachovány jen fragmenty freskové výzdoby znázorňující architekturu kleneb. Jedna busta je prozatím uložena v hospodářské budově Wiesnerovy vily poškozena pádem. (vis. Restaurátorský záměr). Druhá busta je zatím nezvěstná. /foto Zdeněk Šmahel, 2010/.
- Obr. 52. Z heraldicky levé iluzivní brány, tzv. imperátor z dílny Ignáce Rohrbacha? Dochází k úbytku materiálu, povrch kamene pokrývá černá krusta, větve okolních buků a okolních náletových dřevin odírají a zakrývají sochařskou výzdobu. /foto Zdeněk Šmahel, 2010/.
- Obr. 53., 54. Hřbitovní kostel Sv. Kříže, původně nejstarší chrudimský kostel. Roku 1421 zničen Žižkovým vojskem. Upraven v 16. století. Roku 1865 regotizován Františkem Schmoranzem st. Na stěnách epitafy starých chrudimských rodů. Na levé fotografii (červená šipka) hrobka Františka Wiesnera, napravo detail hrobky Františka Wiesnera. Podle návrhu Františka Schmoranze ml. a J. Machytky. Na pravé fotografii detail. /foto. Zdeněk Šmahel, 2011/.
- Obr. 55. František Wiesner 1833 –1880. /foto. Zdeněk Šmahel, 2011/.
- Obr. 56. Plakát z výstavy Regionálního muzea Chrudim, věnované chrudimskému strojírenství. Wiesnerovy strojírenské závody byly po roce 1945 vyvlastněny a byl změněn i název (n. p. Transporta).
- Obr. 57. J. Vaněk, zahradní architekt v Chrudimi zahrady projektuje a zakládá.
- Obr. 58. Foto z publikace: Ivo Šulc, Rod Schmoranzů ze Slatiňan, Mozaika z dějin rodu, Slatiňany 2002.
- Obr. 59. František Schmoranz ml. 1845-1892.
- Obr. 60. Vyobrazení interiéru koptského domu v Káhiře od Františka Schmoranze ml.(1874).
- Obr. 61. Janské podměstí s vilou Františka Wiesnera a dvěma barokními branami. Nakladatel J. Schütz, pohlednice z roku 1901.
- Obr. 62. Janské předměstí s vilou Fr. Wiesnera a dvěma barokními branami na pohlednici.
- Obr. 63. Janské náměstí s vilou Fr. Wiesnera na pohlednici.
- Obr. 64. Na pohlednici Janské předměstí, vlevo okrasná zahrada při Wiesnerově vile.
- Obr. 65. Kolem roku 1890. Wiesnerova vila, Janské předměstí Chrudim /foto 904 - Regionální muzeum Chrudim, www.muzeumcr.cz/

Obr. 66. /foto Zdeněk Šmahel, 2011/.

Obr. 67. Wiesnerova vila, Masarykovo náměstí, Chrudim. Červená šipka na vrcholu kamenného štítu upozorňuje na místo, kde dříve stála kamenná socha Štěstěny. Spodní šipka ukazuje místo kde stával mohutný komín (str. 75)
/foto Zdeněk Šmahel, 2010/.

Obr. 68. Poněkud zašlá zelená měděnka nárožní dvoupatrové věže s bání a lucernou. Wiesnerova vila postavená ve stylu Norimberské novorenesance. Nárožní tmavé kvádry ze škvovádského pískovce na dvoupatrové věži. Wiesnerova vila postavená ve stylu Norimberské novorenesance. V pozadí zelená měděnka kostela na náměstí v Chrudimi tak jako na střeše Wiesnerovy vily. Architekt František Schmoranz ml. Jeho otec František Schmoranz st., je autorem regotizace děkanského chrámu v Chrudimi. /foto Zdeněk Šmahel, 2010/.

Obr. 69., Obr. 70. Běstvína, šestiboká kaple svatého Jana Nepomuckého (autor J. B. Santini) Postavena kolem roku 1720 ve slohu barokní gotiky. Autorem sousoší sv. Jana Nepomuckého z roku 1726 je připisováno Ignáci Rohrbachovi;
/foto Zdeněk Šmahel, 2010/.

Obr. 71. Běstvína, kostel sv. Jana Křtitele sv. Jan Evangelista (nadživotní velikost), cca datace 1730, autor Ignác Rohrbach. Z publikace Vladimíra Hrubého, Pavla Panocha, Ke slávě Ducha, Východočeská galerie 2002.

Obr. 72. Model pro sousoší zvěstování, Ignác Rohrbach, Biskupství Hradec Králové, 1730
/foto z knihy Ivo Kořán, Braunové/.

Obr. 73. Chrudim, kostel sv. Josefa, kapucínský klášter. Fotografický průzkum z června 1982 (archiv NPÚ Pardubice). Archanděl Gabriel ze skupiny zvěstování Panně Marii, kolem roku 1735 (červená šipka). V létě 2011 otevře město Chrudim v prostorách kostela sv. Josefa muzeum barokního sochařství.

Obr. 74. NG Praha, Schwarzenberský palác, „Baroko v Čechách“
Mistr Chrudimského zvěstování, Archanděl Gabriel a Panna Marie, kolem 1735.
/kompozice archanděla Gabriela obdobná jako u modelu Zvěstování (1730) z Biskupství v Hradci Králové, /foto Zdeněk Šmahel, 2010/.

Obr. 75. NG Praha, Schwarzenberský palác, Baroko v Čechách.
Mistr Chrudimského zvěstování, Archanděl Gabriel, ze skupiny zvěstování Panně Marii, kolem 1735, zapůjčeno Římskokatolickou farností – arciděkanstvím Chrudim.
/foto Zdeněk Šmahel, 2010/.

- Obr. 76. NG Praha, Schwarzenberský palác, Baroko v Čechách.
Detail prstů nohy Panny Marie, ze skupiny zvěstování Panně Marii, kolem 1735,
zapůjčeno Římskokatolickou farností – arciděkanstvím Chrudim.
/foto Zdeněk Šmahel, 2010/.
- Obr. 77. sv. Donatus 1730 – 1735, Obr. 78. detail prstů nohy, sv. Donatus, zapůjčeno
Městským úřadem Luže. NG Praha, Schwarzenberský palác, Baroko v Čechách,
Ignác Rohrbach. Jde o tzv. nespecifikovanou práci v kostele v Luži, kdy je
„chrudimský sochař“ honorován v květnu 1736 10zl.? , o které se zmiňuje Ivo Kořán
ve své knize Braunové. /foto Zdeněk Šmahel, 2009/.
- Obr. 79. Regionální muzeum Chrudim, Sv. Karel Boromejský,
dřevěná polychromovaná plastika připisována dílně Ignáce Rohrbacha.
/Regionální muzeum Chrudim, foto 2010/.
- Obr. 80. Žumberk, náměstí, socha sv. Jana Nepomuckého.
/foto Zdeněk Šmahel, 2010/.
- Obr. 81. Chrudim, Novoměstská kašna, sv. Jiří,
původně socha stála na parapetu před kostelem Nanebevzetí Panny Marie
v Chrudimi, sv. Jiří bojuje s drakem, autorem sochy pravděpodobně dílna Ignáce
Rohrbacha? /foto Zdeněk Šmahel, po restaurování 2006/.
- Obr. 82. Chrudim, Novoměstská kašna, sv. Jan Nepomucký,
původně stál na parapetu před kostelem Nanebevzetí Panny Marie v Chrudimi
Sv. Jan Nepomucký s paladiem, autorem sochy pravděpodobně dílna Ignáce
Rohrbacha? /foto Zdeněk Šmahel, po restaurování 2006/.
- Obr. 83. Chrudim, Novoměstská kašna, sv. Eustach?
Původně stál na parapetu před kostelem Nanebevzetí Panny Marie v Chrudimi.
Sv. Eustach, autorem sochy pravděpodobně dílna Ignáce Rohrbacha?
/foto Zdeněk Šmahel, po restaurování 2006/.
- Obr. 84. Chrudim, morový sloup Proměnění Páně
Dynamická kompozice sochy sv. Šebestiána,
autorem sochy pravděpodobně dílna Ignáce Rohrbacha
/foto Zdeněk Šmahel, průběh restaurování 2009/.
- Obr. 85. Chrudim, morový sloup Proměnění Páně,
kompozice kontrapostu sochy sv. Kateřiny,
autorem sochy pravděpodobně dílna Ignáce Rohrbacha?
/foto Zdeněk Šmahel, z průběhu restaurování 2009/.

- Obr. 86. Chrudim, morový sloup Proměnění Páně,
Detail sochy sv. Michaela,
autorem sochy pravděpodobně dílna Ignáce Rohrbacha?
/foto Zdeněk Šmahel 2010/.
- Obr. 87. Socha Adama, mramor, autor: Edmund Hellmer, průčelí Wiesnerovy vily. V 70. letech 20. století byla interpretována jako socha Bakcha.
/foto Zdeněk Šmahel 2010/.
- Obr. 88. Helmer Wien, autogram na kmeni /foto Zdeněk Šmahel 2010/.
- Obr. 89. Pomník Heinricha Mattoniho
Bronzovou sochu na vysokém hranolovém podstavci umístěném pod Ottovým pramenem navrhl a ztvárnil prof. Edmund von Hellmer. Mattoniho pomník byl odhalen v dubnu 1914.
- Obr. 90. Od Wiesnerovy vily, po Čáslavské silnici, za viaduktem po pravé straně spatříme budovu od architekta Karla Šidlíka, postavenou v tzv. národním stylu (pozdní kubismus, rondokubismus), z roku 1926. Za touto budovou se rozprostírá rozsáhlá plocha strojírenských hal bývalého n. p. Transporta. O osudu této budovy, bývalé léčebny dlouhodobě nemocných, původně Zemědělského ústavu není rozhodnuto. Za dobu své existence nebyla opravována a po ukončení provozu léčebny chátrá. Její vlastník, Pardubický kraj, uvažoval i o její demolici!
- Obr. 91. Na druhé fotografii navrhovaný projekt depozitáře Reg. muzea Chrudim, WWW.PROJEKTIL.CZ. Také realizace obnovy klášterních zahrad bývalých Kapucínů v Chrudimi je provedena na základě projektu tvůrců Projektilu.
- Obr. 92. Pískovcová busta ze štítu levé iluzivní brány Wiesnerovy zahrady. Poškození pádem a následným přelomením v oblasti krku. Na pískovci jsou zbytky zeminy a jiných depozit. Uloženo v hospodářských budovách Wiesnerovy vily.
/foto Zdeněk Šmahel, 2010/.
- Obr. 94., 95., 96. Stav poškození výzdoby na iluzivní bráně při bazénu. Na rozdíl od Odborného vyjádření z 23. 11. 2005, je vážně poškozena také druhá busta z téže brány, která byla sražena na zem (vandalským činem, pádem větve?).
/foto Zdeněk Šmahel, 2010/.
- Obr. 97. Současný stav heraldicky pravé iluzivní brány, nevratné poškození freskové malby.
- Obr. 98. Resselovo náměstí v Chrudimi patřilo 19. 3. 2011 filmařům, kteří zde dotáčeli závěrečné scény filmu Kamenný příběh. „Hlavním hrdinou“ čtvrté části klapek byl Morový sloup. Realizace filmu se zhostili mladí umělci z filmové školy v Písku.

- Obr. 99. Při natáčení jim ale vydatně sekundovali i někteří známí Chrudimáci, mezi nimiž nechyběl například tvůrce filmového scénáře, galerista a bývalý radní Luboš Jelínek.
- Obr. 100. Inv. č.:1368 Ukl. č.:654; Okresní národní výbor Chrudim, Archiv okresního úřadu Chrudim. 15. únor 1949 znárodnění fa. Fr. Wiesner. Majetek přechází do rukou státu.
- Obr. 101. Jeden z mnoha „Zpátečních lístků“ dokládajících rušnou korespondenci mezi rodinou Wiesnerů a „státní byrokracií“, tento je z 50. let 20. stol.
- Obr. 102. Dopis z 16. 10. 1956, v němž se konstatuje mimo jiné, že byla odstraněna zeď zahrady Wiesnerovy vily z důvodu rekonstrukce křižovatky a zpřístupnění veřejnosti. Archiv okresního úřadu Chrudim.
- Obr. 103. Plán- situace oplocení Wiesnerovi zahrady drátěným plotem z roku 1997.
- Obr. 104. Délka oplocení z jihozápadní strany, jak je uvedeno v situačním nákresu činí cca 180m.
- Obr. 105. Dopis ze 7. 3. 1975, v kterém je navržen postup rekonstrukcí na č. p. 55 /MŠ/, Fučíkovo náměstí, Chrudim.
- Obr. 106. Oznámení o zahájení stavebního řízení ze 7. 7. 1980.
- Obr. 107. Textová část restaurátorské zprávy z 1986.
- Obr. 108. Vzorek č. 9-1 sv. Šebestián, kmen stromu - spodní hrubozrnná šedá vrstva obsahuje olovnatou bělobou. Následuje bílá s olovnatou bělobou a světlерůžová s okry a olovnatou bělobou.
- Obr. 109. Vzorek č. 9-2 sv. Šebestián, vlasy - nebyl připraven příčný řez. Jedná se pouze o šedou krustu s fragmenty hnědých kysličníků železa. Nos - epoxidový tmel (80. léta 20. stol); v ústech - zrno křemene; červená ve vlasech - místo odběru pro mikronábrus.
- Obr. 110. Vzorek č. 9-3 sv. Šebestián, ruka - na spodní hraně je hnědá pravděpodobně fermežová vrstva, na které je bílá s olovnatou bělobou. Následuje další hnědá, pravděpodobně fermežová vrstva, červený okr s olovnatou bělobou s povrchovou šedou krustou.

- Obr. 111. Vzorek č. 9-4 sv. Šebestián - drapérie - nebyl připraven příčný řez a sled vrstev je: tmavošedá, růžová, světle-okrová, bílá - ve všech olovnatá běloba. Bez zlomku kamene nelze jednoznačně určit lokalizaci jednotlivých vrstev.
- Obr. 112. Vzorek č. 9-5 sv. Šebestián, lýtko - na křemenném zrně je hnědá až černá, na které je růžová z červeného okru a olovnatá běloba. Následuje šedá z olovnaté běloby s černí. Na povrchu je šedá křusta.
- Obr. 113. Sochu Adama s Nikou a dvě vázy restauroval pro NV Chrudim v roce 1986 Ak. soch. Radko Plachta, Praha 7.
- Obr. 114. Fasáda a sochy na domě č. p. 55 Chrudim - levá váza, stav před restaurováním - Plachta. Restaurováno v roce 1986. Vázy stojí po stranách niky v průčelí Wiesnerovy vily.